NIZOLIODIDASCALVS,

Siue,

Monitor Ciceronianorum Nizolianorum,

Dialogus Henrici Stephani.

Horatius lectori,

Ridebit Monitor non exauditus, vt ille
Qui malè parentem in rupes protruſit aſellum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Excudebat Henricus Stephanus,
Anno M. D. LXXV[illegible]

HENR. STEPHANVS HVBERTO LANGVETO, VIRO CLARISS.

S. D.

NON DVBITO quin ſimulac librum hunc conſpexeris, vir clariſſime, recordaturus ſis, me ante annos aliquot Viennæ Auſtriæ tecum deambu lantem, in eum ſermonem veniſſe vt di cerem eſſe quoſdam velut minorū gentium Ciceronianos, qui ſuam Ciceronianitatē (vtar enim vel illis inuitis hoc vocabulo, quum ipſe Cicero Appietatē & Lentulitatē dixerit) non ex ipſis fontibus, ſed ex riuulis duntaxat aut etiam ex lacunis quas deriuata ex illis aqua efficit, (id eſt, nō ex ipſius Ciceronis libris ſed ex Nizolii & quorundam aliorum obſeruationibus) haurirēt. Nihil minus tamen tum temporis quàm de ſcribendo Nizoliodidaſcalo, ſiue Monitore Ciceronianorum Nizolianorum, cogitabam: ſed quum mihi non ita pridem

quædam talium Ciceronianorum ſcripta riſum mouiſſent,& mihi viſus eſſem deprehendiſſe quid illorum Ciceronianitatem planè ridiculam redderet,faciēdum putaui vt illos de eo quod deprehendiſſem monerem. Hoc enim officium, monſtrandæ errantibus viæ, detrectare, non minus religio mihi erat, quàm illi religioni habent à via quā Nizolius monſtrat,vel latum vnguem diſcedere. Quam tamen illorum cautionem, non religionem, ſed ſuperſtitionē,& quidem vaniſsimam, vocandam eſſe fatebuntur,vt ſpero, qui Dialogum hunc attentè legerint. Quid dico ſuperſtitionem vaniſsimam? meritò certè periculoſiſsimam addiderim, quū quamplurima huius rei exempla Dialogus hic ſuppeditet.

Tantum abeſt autem vt veri Ciceroniani offendi hoc libro debeant, vt contrà gratiam ab illis eum inire æquū ſit, quòd oſtendat quātum inter illos velut minorum gentium(vt antea dixi)Ciceronianos,& ipſos,qui maiorum gētium

Ciceroniani eadē appellari ratione poſſunt, ſit diſcriminis.

Quòd ſi potuiſſem illos ita monere vt nulla Nizolii mentio fieret, longè id gratiſsimum mihi fuiſſet: ſed nihilo magis fieri hoc potuiſſet, quàm moneri quiſpiam de adhibēda in poſterum aduerſus aliquem morbum cautione, ſine vlla eius rei quæ morbum illum ei peperiſſet mentione. Induco igitur quendam Marcū, qui quanuis ita ſit Nizolianus vt pro libro Nizolii tanquā pro aris & focis pugnare paratus ſit, tandem tamen obmuteſcere cogitur, multis Nizolianæ ſiue inſcitiæ ſiue ſocordiæ manifeſtiſsimis exemplis obrutus. Quis enim aut inſcitiæ aut ſocordiæ non accuſet illum qui pleraſq; voces pro ſynonymis affert quæ nihil minus ſunt quàm ſynonymæ? pleraſque tanquā cōtrarias proponit quæ quiduis potius quàm cōtrariæ ſunt? illum, inquam, quem ſi ſequamur, fatendum erit Ciceronem compoſita verba cum ſimplicibus, paſsiuā interdum ſignificationē cum actiua, aut

viciſsim, tam in nominibus quàm verbis, confundere: negare denique nõ poterimus, Ciceronem, ſine vllo delectu, vel hoc, vel iſtud, vel illud vocabulum ſeu loquendi genus vſurpare: nec vlla iam erũt adiectiua quæ nonnullis tantùm ſubſtantiuis iuncta certã quandam ſignificationẽ apud eum habeant. Exẽpli gratia, quoniã Inſanas ſubſtructiones Cicero dixit pro magnis, quiduis quod magnum ſit, Inſanum vocare Ciceronianis licebit, autore Nizolio. Ita Inſanus homo dicetur qui erit magnus, Inſana mulier, quæ erit magna: Inſanus equus, aſinus, canis, id eſt magnus: Inſanus liber, Inſana domus, Inſana vrbs. Quicquid denique ad magnitudinem eam peruenerit ob quam dici magnum in ſuo genere poſsit, illam Inſani appellationẽ effugere non poterit. Neq; tamen eſt cur ii qui magni ſunt Nizolio de appellatione illa ſuccenſeant: quoniã eius acerbitatem alîus cuiuſdam dulcedine compenſat, quum eos qui magni ſunt, ſicut Inſanos, ita etiam Bonos ap-

pellari poſſe exiſtimat. Hæc enim ſunt ipſiſsima eius verba, MAGNVS, Amplus, Grandis, Non mediocris, Non paruus, Vberior, Bonus, Latè patens, Immanis, Infinitus, Vaſtus, Inſanus, Longè latéque patens. Nimirum quòd Bonam partem pro magna legiſſet apud Ciceronē. Nec minus (ſat ſcio) hæc mirabere ſynonyma, ATTENTE, Silentio, Attento animo, Benignè, Diligenter, Clementer. Sed alia quæ multo maiorem tibi mouere admirationem vel potius riſum poſsint, in ipſo Dialogo videnda relinquam.

Examinatur autem in eo illa etiam velut Appendix ad Obſeruationes, in qua pro barbaris vocabulis, aut Latinis quidem (vt ipſe ait) ſed non Ciceronianis, alia ſubſtituit. Examinatur, inquam, in illa Appendice multa Nizoliana quæ vel Heraclito riſum cōcitarent. ex quibus ænigmatica etiam nonnulla eſſe & OEdipum quempiam requirere videri queant. Quale eſt hoc, pro Græca voce Pleonaſmos dicēdum eſſe Occultæ in-

ſidiæ,Ciceronianè quidem certè loqui volenti. Inquiritur etiã in id illius iudiciũ, quo quæcunque vocabula aut loquẽdi genera extãt in ſcriptis iis quæ Ciceronianis ſunt inſerta(ne exceptis quidẽ vel illis veterũ poetarũ verſibus qui multa obſoleta habent, vel ineptiſsimis illis & à ſermonis Latini puritate remotiſsimis declamationibus)nõ ſolùm admittit,ſed in eodẽ quo Ciceroniana gradu collocat, pariq; honore dignatur: at quædã quibus Terẽtius, Salluſtius, Cæſar, Virgilius, Horatius, vſi ſunt, reiicit. Quid igitur? eſtne inutilis tãtus Nizolii labor? Illis quidẽ qui toti ab illi⁹ iudicio pendẽt (ex quibus ſunt mei illi minorũ gentiũ Ciceroniani)magis periculoſum quàm vtilẽ eſſe,at illos qui de illius iudicio ferre iudiciũ poſſunt,quædam bona multis malis permixta inuenire dico. Erit tamen tuæ(quæ plurimis etiã principibus perſpecta eſt) prudentiæ,rationes meas,priuſquã quicquã pronunties,põderare. Quare rogo vt libeat quãprimũ quicquid eſſe poterit in legendo hoc opuſculo tædii deuorare. Vale.

NIZOLIODIDASCALOS,

SIVE

MONITOR CICERONIANORUM,

Dialogus Henr. Stephani.

PERSONAE DIALOGI,

FABIVS, MARCVS, CAMILLVS.

QVò te, *Marce, pedes? an (quò uia ducit) ad Aulum?* MAR. Ad illum certè. FAB. Quem tu librum (obſecro) ex eius bibliopolio expetis? M. Nizolii Obſeruationes in Ciceronem. F. Quem ad vſum? M. Hui: quaſi non ſit vel pueris notiſſimus Nizolii Obſeruationum vſus. F. Notiſsimũ igitur eſt pueris, quod mihi, quanuis *iam firmata uirum me fecerit ætas*, eſt ignotiſsimum. M. Tu verò Camille idémne te ignorare dicis? CAM. Quis eſſe Nizolii vſus vulgò exiſtimetur, ſcio: & condum promum Ciceronianæ Latinitatis haberi non ignoro: ſed an eũ ſuis lectoribus vſum præſtet quẽ expectant, id verò nihilo magis noui quàm Fabius. F. At ego (nequid iam

diſsimulem) ſat ſcio, ex eius lectione fructum illum non poſſe percipi quem expectant. M. Quid audio? F. Quod verum eſt. M. Quid? vllúſne eſt liber, ei qui Ciceronianus cupit euadere, magis fructuoſus (ne dicã neceſſarius) quàm Nizolius? F. Ipſum ſaltem Ciceronem excipere debueras. M. Excepiſſem, ſi aliud apud Nizolium quàm Ciceronem ipſum haberemus. F. Apage talem Ciceronem. M. Apage Ciceronem, inquis? F. Non equidem: ſed talem Ciceronẽ. Illũ enim ipſum quem ibi quærendũ putas Ciceronẽ magna afficis iniuria, dũ Nizolii exiſtimationẽ vis tueri. M. Quid ita? F. Quia, ſi verum eſt quod dicis, vnum idémque eſſe Ciceronem & Nizolium, inepta eſſe apud Ciceronem multa, quod ad linguam Latinam attinet, dicendum erit: quoniã multa eiuſmodi habet Nizolius. M. Bona verba, quæſo. F. Ego à diſsimulatione tam ſum alienus quàm qui maximè: *Τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην λέγω*, vt comici Græci vtar prouerbio. M. Itáne apud Nizolium multa eſſe inepta ais? FA. Aio. ſi tamen aliud vocabulum Latinitas ſuggereret, quo rem illam *κατ' εὐφημισμὸν* declarare poſſem, eo vterer: ſed Latini vnum iſtud habẽt quo eam rem ſignificent: Græci autem ne vnum quidem, ſi Ciceroni ipſi credimus. MAR. At vide

Fabi, ne ipſe potius ineptus (quod pace tua dixerim) deprehendaris, dum inepta nõnulla in Nizolio deprehẽdere tibi videris. FA. Imò vide Marce (qui Nizolium, aliquem virum principem fingere videris, cuius ego maieſtatem læſerim) ne, ſi bilem mihi mouere pergas, aliquid multo grauius de tuo Nizolio, vel potius, pro vno verbo multa eáque longè aſperiora audias. MAR. Non dubito quin tibi facile futurum ſit multa illi obiicere: verùm nobis viciſsim ea diluere, non difficile futurum ſpero. CAM. Ne dicas Nobis, ſed tantùm Mihi. ego enim tibi meam hanc ad rem operã non polliceor: præſertim quum ipſe quoque cùm alia tum verò iudicium in Nizolio deſiderem. MAR. Atqui ne Hercules quidem contra duos. FA. At ſi vnus ego Nizolium accuſaſſem, tum verò dixiſſes, Vnus vir, nullus vir. M. Fortaſſe. Sed quænam ambo illi obiiciatis ſcire cupio, etiamſi me illis refellendis parem minimè futurum ſperem. Tu Fabi eris πρωταγωνιστής: tuũ Camille erit δευτεραγωνιστεῖν. CAM. Imò verò Fabio non ſolùm πρωταγωνιστοῦ, ſed etiã δευτεραγωνιστοῦ & τριταγωνιστοῦ partes relinquo. F. Nimiũ graue onus mihi imponis: ideóque non totum ſuſcipiam, ne illi ſuccumbam. Nónne verſuum Propertianorum recordaris?

Turpe eſt quod nequeas capiti committere pôdus,
Et preſſum inflexo mox dare terga genu.

CAM. Verùm haud minus turpe fuerit talē δευτεραγωνιστὴν tali πρωταγωνιστῇ ſuccedere. MAR. Fatetur interim vterque veſtrûm, accuſationē Nizolii, rem eſſe difficilem. CA. Simulamus potius quàm fatemur. FA. Nēpe tu rem alioqui facilem, valde difficilem reddis, magnámque nobis ſolicitudinem iniicis, dum te pro Nizolii obſeruationibus non aliter quàm pro aris & focis, pugnare paratum eſſe oſtendis. Videris enim non fore nobis niſi multis rationum quaſi machinis expugnabilis. CAM. At ipſe futurū ſpero vt oppugnatione tantùm opus ſit, nec ad expugnationem venire oporteat. FAB. Quid ita? C. Quoniā vel prima quā admoueris machina perterritus Marcus, de facienda deditione cogitabit. M. Adeon' mihi parum eſſe Martium pectus exiſtimas? FAB. Tibi nomen eſſe Marco, in mentem mihi non veniebat. CA. Quid? an Marcis Martium magis quàm aliis eſt pectus? FAB. Inauditū mihi quoq; eſt illud: ſed tamē talis quædam fiducia huic noſtro Marco ineſſe videtur.

M. Μάρκιον ὃ στῆθος, πόδε τι καὶ ἄρκιον εἴη. C. Vel hoc certè verſu magnā prę ſe fert fiduciam. FA. Sed aliud eſt fiduciam præ ſe ferre, aliud,

ſiduciam habere. MAR. Cur non, iocos miſſos faciens, ad illam accuſationem venis, quam ego arduam vtrique veſtrûm futurã & dixi, & iterum dico? FAB. Iam ad illam accingimur: ſed nobis (quandoquidem rem arduam aggredi nos exiſtimas) hoc præfari per te liceat,

Ardua molimur: ſed nulla niſi ardua uirtus.

MAR. Etiam Muſarum auxilium, poetarũ more, implorare ſi libet, tibi concedo: ſed diutius tergiuerſari per me tibi non licet. FAB. Itáne hæc quæ à nobis breuiter προσπέπηγκται, tergiuerſationem appellas? Quaſi verò mihi in promptu & velut in numerato non ſint illæ rationes, quibus adductus, ita de Nizolii in Ciceronem Obſeruationibus paulo antè loquutus ſum: aut me ad hanc rem Muſarum opem implorare oporteat: vt tu, irridens potius quàm iocãs, dixiſti. MAR. Cedo igitur illas rationes. FAB. Haud vllus creditor vllũ debitorẽ magis vrgeret. At ego antequam illas rationes proferam, in ipſum operis Nizoliani titulum volo inquirere. CAM. Rem mihi lõgè gratiſsimã facies. ſępe enim miratus ſum cur ſuũ illud opus Obſeruationes in M. T. Ciceronem appellaſſe t. M. Iam animaduerto veſtrã quandã in Nizoliũ maleuolentiã: quę facit vt quãlibet eius reprehẽdẽdi occaſio-

nem captetis. FA. Bona verba quæſo : vt ipſe paulo antè mihi dixiſti. vnde enim maleuoli ſimus Nizolio, qui vel ante nos natos vita exceſsit, vel certè antequam nos illum natum eſſe ſcire poſſemus? Amicos potius illi nos eſſe par eſt, futuros alioqui omnino ingratos: quum iis ſaltem quibus vſi ſumus pręcèptoribus labor illius multũ vtilitatis attulerit, cuius pars aliqua in nos redundarit. MAR. Egregiam verò narras amicitiam, egregium amicorum officium, amicum accuſare. CAM. Memento Marce, dicti illius, Amicus Plato, ſed amica magis veritas. MAR. Imò, quòd ipſum titulum calũniamini, id certè cæteram accuſationem veſtram mihi ſuſpectam reddit, atque vt parum veritatis illi credam ſubeſſe, facit. CAM. Præclarè tecum nunc agitur, quòd cum tui ſimilibus, id eſt iracundis, hominibus tibi res non ſit. nihil enim aliud quàm iracundia illud verbum tibi extorſit. MAR. Quid refert, iracundiáne an alio modo extorta mihi ſit veritas? Niſi fortè mihi quoque amicam eſſe illam non exiſtimatis. CA. Quid? ſi amica eſſet, an extorqueri tibi ſineres? FA. Vereor, Camille, ne hominis irã augeas, ſi cogere illũ velis ad hæc reſpõdere. Potius igitur placidè oſtẽdamus nos non abſque ratione ipſum quoque libri titulum,

vel ipſam inſcriptionem (vt Ciceronianè & fortaſſe magis etiam Latinè loquamur) reprehendere: ideóque calumniatores hac in re non eſſe. C. Tuum cõſilium probo: atq; hoc addo, vbi de illis verbis, Obſeruationes in Ciceronem, diſſeruerimus, aptè velut corollarium, adiunctum iri obſeruati itidem Ciceronis mentionem. FA. Non intelligo quid velis. CAM. Dico mentionem aptè factum iri eius quoque quod idem Nizolius ſcribit in ea quam operi ſuo præfixit epiſtola ad Ioannem Frãciſcum Gambaram, ſe Ciceronem obſeruaſſe. Eius enim hæc verba ſunt, *Quanquam Cicero ipſe per ſe ita defenſus eſt ut nullis cuiuſquam maledictis tãti uiri autoritas diminui poſſit. In quo ego obſeruando ſi & tibi & cæteris qui tantopere genus hoc lucubrationis cupere uidebantur, ſatisfeci, gaudeo, uehemẽtérque lætor.* FAB. Meminero. nunc autem de inſcriptione illa dicendum eſt. CA. Attentam nunc Marce aurem præbe Fabio. MAR. Lubenter præbebo. FAB. Ita igitur cenſeo, Marce, non ſatis aptè Nizolium librum ſuum appellaſſe Obſeruationes in Ciceronem: quoniam quælibet Ciceronis vocabula, etiam maximè vulgaria, quaſvis eorum ſignificationes, etiam maximè vulgares, ex quibuſlibet locis in illum collegit: neque vllum in vlla trium harum

rerũ delectũ adhibuit. Adeo vt ibi etiã vbi affert nobis ex Cicerone vulgaria & paſsim obuia vocabula: cuiuſmodi ſunt, Magnus vel Paruus, Calidus vel Frigidus, Bonus vel Malus, Pater vel Mater, Ego vel Tu, Facio vel Dico: hęc quoque, & alia huiuſmodi, Nizolij Obſeruationibus accepta ferre oporteat, ſi illo eius libro vtamur, & illam eius inſcriptionem ſequamur. MAR. Quid igitur requireres in Nizolio, vt librum ſuum Obſeruationes in Ciceronẽ appellare poſſet? FAB. Vt adhibito delectu quædam magis inſignia Ciceronis vocabula, vel loquendi genera, aut rariora, aut obſcuriora, (niſi potius hæc tria ſimul) annotaret atque explicaret. MAR. Vellem certè alia eſſet vſus voce Nizolius, vt tibi aliiſq; adeo moroſis ſatisfaceret: ſed ſi error huic appellationi ſubeſſe dici poteſt, at certè in re leui & leuiter dici debet erraſſe. FAB. Quid quòd Ciceronem ſe obſeruaſſe dicit? MAR. Síccine loquutus eſt noſter Nizolius? F. Quaſi verò non audieris Camillum locum quẽdam ex eius præfatione recitantem, in quo ſe obſeruaſſe Ciceronem ait. MAR. Non equidem audiui: quoniam tunc animum ad ea quæ à vobis dicebantur non attendebã. Sed hæc verba, Obſeruaſſe Ciceronẽ, quídnam illi ſignificãt? FAB. Nihil aliud quàm

Obſeruationes in Ciceronem ſcripſiſſe. CAM. Mirum ſanè eſt Nizolium, qui ſe Obſeruationum ſcriptorem profiteretur, ne ipſum quidē verbi Obſeruare vſū obſeruaſſe. FAB. Non tam mirum certè eſt quàm pudendum, illum ne hoc quidem obſeruaſſe, ſe non bene vti verbo Obſeruare. MAR. Satis erat Mirum dixiſſe, cur Pudendum etiā addis? F. Imò nō ſatis erat: ſed Camillus alterum addere non audebat. Tu verò an etiam hîc Nizolio vis patrocinari? MAR. Non equidem: ſed eum velim à te minus aſperis verbis accipi. non dubito enim quin cætera omnia in illa eius præfatione bellè ſe habeāt. F. Imò verò pauca ibi ſatis bellè ſe habent: quædam alium quemuis potius ſtylum quàm Ciceronianum ſapiunt. CA. Ipſe verò aliquod etiam vocabulum in ea legiſſe me recordor, quod tantum abeſt vt Ciceronianum, vt vix Latinum eſſe credam. MAR. Qui antea vrbis oppugnationem moliebamini, nūc ipſorum ſuburbiorum oppugnatione contenti eſtis. CAM. Quid ſibi vult, Fabi, hæc allegoria? FA. Intelligit Marcus, nos, qui antea ipſum Nizolij opus accuſabamus, totam accuſationem in præfationem operi præfixam conuertere. CA. Illam igitur præfationem miſſam faciamus, & ad opus ipſum venientes,

amplisſimam nobis accuſationis materiam ſuppeditare oſtēdamus. FA. Rectè mones. ſed vereor vt oratio noſtra audientiam ſibi apud talem iudicem poſsit facere. MAR. Hac de re minimè ſoliciti eſſe debetis: iam aures incipio arrigere. F. Audiēt tamē quod nolent. MAR. Imò ſi nihil aliud quàm quod verum ſit audiant, nihil audient quod nolint. Sed memineris te dixiſſe, illud opus Nizolij multa inepta habere. F. Non adeo ſum obliuioſus, vt hoc mihi à te in memoriam reuocari neceſſe fuerit. Quid ſi verò non inepta ſolùm ſed ineptiſsima etiā quædam proferam? MAR. Quę tuo & Camilli iudicio inepta aut ineptiſsima etiam erunt, non protinus meo & aliorum talia futura ſunt. FAB. Quódnam igitur, Marce, tuum erit iudicium de Ciceronianis vocabulis quæ à tuo Nizolio malè exponuntur? de iis quæ tanquam ſynonyma, aut contrà tanquam oppoſita ab eo afferūtur: quum neque illa, ſynonyma, neq; hęc, oppoſita eſſe dici poſſint? Quænam tua futura eſt ſententia de pleriſque Ciceronis locis ab eo permixtis, in quibus quanuis ſint vnius eiuſdémque verbi aut generis loquendi exempla, quanuis etiā eędem propemodū voces, non eundem tamen ſed valde diuerſum vſum habēt? CAM. Omittis duo multo illis quæ cōme-

moraſti ineptiora. FA. Quænam ſunt illa? nũc enim fortaſſe in mentem mihi non venient. CA. Vnum eſt, quòd multa vocabula pro Ciceronianis affert, quæ quanuis in quopiam ex libris Ciceronis reperiãtur, ſunt tamen non eius, ſed alicuius ex poetis qui multis annis illud eius ſeculum pręceſſerant, aut certè alicuius eorum qui quanuis non eodem ſeculo tantùm ſed eodem tẽpore eodémque in loco vixerint, non eodem tamẽ ſtylo (valde etiam diuerſo nonnulli) vtuntur. Alterum, quòd nonnulla, & ea quidem non pauca, tanquam Ciceroniana, cęteris intermiſcet, in quibus non Ciceronianam Latinitatem, ſed dormitantis librarij errorem agnoſcunt qui nõ omnino ſunt inſagaces: quędam denique pro Ciceronianis à nobis vult haberi quæ vix Apuleio, aut Macrobio, aut Solino digna videri poſsint. FA. De his non tacere quidem, ſed mẽtionem ſeorſum facere ſtatueram: & quidem de horum nonnullis eũ non accuſare ſolùm ſed ſimul etiam excuſare. CA. Quid tu ad hęc Marce? (de iis autẽ præſertim loquor quorum Fabius mentiònem fecit) an ne hæc quidem digna cenſes quę inepta vocentur? Itáne repentè obmuteſcis? MAR? Quomodo ad hæc non obmuteſcerem? præſertim quum vobis ta-

lia de Nizolio dicentibus neque fidem habere poſsim, neque derogare audeam? CA. Imò verò te non nobis ſed tibi ipſi fidem habere, tuis ipſius oculis credere volumus. FA. Nónne hoc ſaltem à te impetrabimus vt tuis ipſius oculis credas? MAR. De quibus verò vultis me illis fidem habere? FA. De iis quæ legenda proponemus. M. Habenda erit certè. nihil enim (vt opinor) valere hîc poſſunt præſtigiæ. FA. Quòd ſi etiã valere aliquid poſſent, cum præſtigiatoribus rem tibi non eſſe ſatis noſti. M. Ecquis talia extare in Nizolij opere, perſuadere vnquã mihi poſſet? veruntamen vbi oculis meis ea vſurpauero (vt Lucretianis verbis vtar) illud mihi perſuadeã, aut certè illos allucinari ſuſpicer neceſſe erit. FA. Eamus igitur in rem præſentem. id eſt, illud ipſum opus de quo agitur viſamus. M. Non procul ab illo Auli bibliopolio abſumus. CA. Non tamen autor fuero vt illic viſamus, quum & multi fortaſſe ſuperuenturi ſint qui ſermonem noſtrum interpellent, & ipſi bibliopolæ rem minimè gratam ſimus facturi, vbi nos non ad emendum Nizolianas Obſeruationes, ſed ad inquirendum in illas veniſſe animaduerterit. MAR. Quid igitur faciendum cenſes? CA. Eundum in bibliothecam meam, quæ opus illud habet,

& quidem ex editione Italica, anno M.D. XXXV. publicata. MAR. Quãuis lõgiuſculum ſit iter, non recuſo tamen illuc proficiſci: tanto videndi locos illos teneor deſiderio. FA. Mirum certè eſt te locos illos videndi deſiderio teneri, quum in illis nihil aliud quàm ineptias viſurum te, iam toties prædixerimus. MAR. Atqui non eos videre cupio quòd ineptias in illis libenter viſurus ſim, ſed vt ſciam vtrum mihi poſthac credendum ſit, Nizoliúmne ineptè quædam in illo ſuo opere ſcripſiſſe, an vos ineptire dum illum ineptiarum accuſatis. CA. Nónne hoc poſterius malles, ſi tibi optio daretur? M. Mallem profectò: vt iam liberè loquar. CA. Quî fit vt tantopere de Nizolij exiſtimatione labores? MAR. Quoniam de mea quodammodo agi puto. recordor enim illorum Horatij verſuum,

Qualem commendes, etiam atque etiam aſpice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.

CA. Tu igitur Nizolium nonnullis commendaſti. MAR. Plurimis certè plurimum commendaui. FA. Hinc illæ lacrymæ: vereris ne palinodiam canere cogaris, & ita Nizolij ignominia in te redundet. MAR. Ah, nimium aſpero verbo vteris. etiamſi enim veræ comperirentur omnes illæ tuæ re-

prehenſiones, non tamen ignominiam illi afferre poſſent, ſed tantùm de exiſtimatione eius aliquid detraherent. FA. Multum profectò detraherent: hoc ſaltem fatearis neceſſe eſt. Sed cur Detraherent dico? imò verò detrahunt. verę ſunt enim, ſiue à te comperiantur tales, ſiue non. CA. Quum iam propè à meis ædibus abſimus, vbi in rem præſentem (vt dictum eſt) veniemus, hanc controuerſiam in tempus illud differendam, & de vtiliſsimo illorum Horatij verſuum cõſilio diſſerendum cenſeo. MAR. Quid? an ſuccurrit quidpiam in illis propter quod locum habere hîc nõ potuerint? CA. Vnde iſta tibi repentè ſuboritur ſuſpicio? MAR. Ex eo quòd vtrunque veſtrûm, ἐγκληματικὸν ſiue φιλεγκλήμονα eſſe nouerim. CA. Vereor ne iſtud conuitium audierit Fabius. actum eſt autem de te ſi hoc aures illius pepulerit: vel (vt Plautinis verbis vtar) ſi eius aures ſonum hũc vſurpauerint. MAR. Quamobrem? CA. Quoniam crabrones irritaſti. MAR. Danda mihi eſt venia: quòd me apud homines, non apud crabrones, verba facere exiſtimarem. FA. Quídnam mouit Marcum, Camille, vt noſtrûm vtrũque ἐγκληματικὸν & φιλεγκλήμονα (hęc enim inaudij) vocaret? C. Narrabo rem omnem. Dum tu illum tuũ veterem amicũ, factum

tibi obuiam, alloquereris, illam de Nizolij locis quos reprehendimus controuerſiam bibliothecæ meæ reſeruãdam eſſe dixi, quę nobis ipſum Nizolij opus exhibitura eſſet: interim verò de vtiliſsimo illorum Horatij verſuum conſilio diſſerendum mihi videri. Hîc ille, An ſuccurrit quidpiam (inquit) in illis verſibus propter quod locum habere hîc non potuerint? Quum autem rogaſſem vnde hęc repentè ſuborta illi eſſet ſuſpicio, Ex eo (reſpondit) quòd vtrunque veſtrûm, ἐγκληματικοὺς ſiue φιλεγκλήμονα eſſe nouerim. FAB. Quid? tu Marce, qui tam enixè aſpera (vt ipſe vocas) in Nizolium verba deprecaris, in nos non aſpera tãtùm ſed atrocia etiam iacere audes? Niſi fortè quis proprius ſit illarum vocum Græcarum vſus aut non meminiſti, aut non ſatis nunc quidem expendiſti. CA. Veniam Marco de verbis illis Græcis dandam cenſeo: quippe quem illa inconſideratè protuliſſe exiſtimem, quum alioqui φιλεπιτιμητὴν eſſe vtrunque intelligeret. FA. Quid? an hoc verbum in te iactatum velles agnoſcere? CA. Ne hoc quidem certè: ſed minus aſperum tamen illis eſſe fatendum eſt. FA. Quid verò erat de quo eum volebas reprehendere quod ad verſus illos attinet? CA. Minimè profectò de vlla eius reprehenſione cogitabam, ſed

de illis verſibus aliquid dicere volebam, quod mihi interim memoria excidit. FA. At ego amplam eius reprehendendi occaſionem nactus eſſe mihi videor: quam nequaquam prętermittendam cenſeo, vt non immeritò φιλεπιτιμητὴς ab eo appellatus dicar: quũ alioqui nihil talę facturus eſſem. CA. Qua de re eum reprehẽdendi? FA. De nõ ſatis apto illorum Horatij verſuum vſu. CA. Satius fuiſſet tacuiſſe Marce, quàm verbis illis Fabium aduerſus te cõcitaſſe. MAR. Mirũ ni & aduerſus ipſum Horatium ſit cõcitatus. CA. Cur his Fabium verbis magis exaſperas? M. Quoniã eius iram non magis metuo quàm culicẽ elephas Indicus formidat. Nihil autẽ nũc aliud quàm aliquam ſophiſmaticã decipulã ſuper iſto Horatij loco aduerſum me ſcio meditari. F. Imò iam meditatum à me & cogitatum eſt non ſophiſma quodpiam ſuper eo, ſed aliquid quod ἁπλοῦν τῆς ἀληθείας μῦθον ipſe vocaret Euripides. Dico enim te in proferendo illo Horatij loco alium dediſſe vſum verbo Commendare, quàm ipſe Horatius dederit: perinde videlicet acſi Laudare ibi ſignificaret: quum tamen ibi ſit quod Græci dicũt συνιστάναι. MAR. Ideo ſcilicet ita intellexit Horatius, quia tibi ita libet exponere. F. Imò verò ipſemet ita exponit Horatius: quum ſubiungit,

ſubiungit,

Fallimur, & quondam non dignum tradimus.

CA. Nimis obſcura eſt Marco fortaſsis iſta expoſitio, quòd non ſatis intelligat quídnam hîc verbum Tradere valeat. FA. Quid ais? Ciceroniano Marco not' nõ erit hic Ciceronianus verbi Tradere vſus? M. Quaſi verò ego Ciceroniani nomen mihi aut tribuam aut affectem. CA. Quinetiam è Ciceronianis quempiam poſſet vſus ille verbi iſtius latere. FA. Imò certè mirum nõ fuerit illum omnes eos Ciceronianos latere quorum præceptor eſt Nizolius, quum hunc ipſum latuerit. Videri autem Latinos in hac verbi Tradere ſignificatione eam Græci παρατίθεσθαι imitari, à qua dicitur παραθετικὴ ἐπιστολή, didici ex iis quę nuper Henricus Stephanus ſcripſit in Ciceronis epiſtolas ad familiares. CA. Sed nónne, Fabi, Tradere plus eſt quàm Commẽdare? FA. Plus certè: ideóque vbi vtroque ſimul vtuntur, illud poſtponunt. CA. Mihi autẽ videor legiſſe apud Horatium Laudare & tradere. FA. Minimè falleris. extat enim apud illum hic verſus,

Sciliet ut tibi ſe laudare & tradere coner.

CA. Quid? nónne hic verſus pro Marco facit? FA. Nequaquam. quanuis enim Laudare & tradere dicat Horatius, quòd Cõ-

mendare & tradere numeri verſus dicere non permittant, non tamen in illo altero verſu de quo mota eſt inter nos controuerſia, Commendes exponere poſſumus Laudes: niſi & in aliis omnibus aliorum ſcriptorum locis dicamus, Commendare, quod pro Græco συνιστάναι poſitum ſit, poſſe itidem generali verbo Laudare exponi: & quæ Commẽdatitiæ vocantur epiſtolæ, poſſe Laudatorias etiam appellari. CA. Quomodo autem Horatio pro Commendare & tradere, licuit dicere Laudare & tradere? FA. Reſpexit (opinor) Horatius ad id vnde orta eſt ſignificatio illa verbi Commendare, à qua Cõmendatitiæ literæ dicuntur. Neque enim dubito quin ex eo ſit, quòd eum quem alicui commendamus & tradimus, quem velut fidei alicuius committimus, laudare ſoleamus. CA. Qui ergo alicui quempiam commendat & tradit, is eum laudat: (ſequendo vulgarem commẽdationis modum) quum viciſsim dici non poſsit, quicunque laudat, etiam commendare & tradere. FA. Rectè. CA. Cupiebam Marce tibi patrocinari: verùm

Cauſa patrocinio non bona maior erit,

vt Naſonis vtar verbis. MAR. At ipſe aliquid afferrem quo meam tueri cauſam poſſem fortaſſe: niſi quum iam ad tuas ędes

peruenerimus, vbi te Nizolium nobis exhibiturum promiſiſti, in cœpta de illius opere diſputatione horas iſtas collocare mallem. FA. Atqui ceſſabit omnis illa de Nizolio ſiue diſputatio ſiue altercatio, ſimulatque ipſe comparuerit. M. Ceſſabit illa: quia Nizolius ſilentium tibi imponet. F. Imò tibi. C. En vobis tandem boni illius viri Obſeruationes. F. Vnde vis initium euoluendi illas ſumamus, Marce? MAR. Ab illo verbo Tradere: vt videam an verè à te dictum ſit (ignoſcas velim mihi, ſi te ſuſpectum habeo) nullam eum mentionem facere eius vſus verbi illius Tradere, quem tu Horatio cum Cicerone communem eſſe dixiſti. FA. Lubentiſsimè initium inde ſumam, vt me hac primùm ſuſpicione apud te liberem. Verùm ne meæ quidem recitationi habiturum te fidem exiſtimo: ideóque vt oculos ipſe quoque admoueas rogo. At Camillo eius verba recitabo. TRADO, *dis*. Do, Dedo, Doceo. MAR. Videamus iam ſingula exempla. nō dubito enim quin illius etiam ſignificationis exemplum aliquod ſimus inuenturi. FA. Exemplum fortaſſe aliquod illius inueniemus, ſed temere cæteris, id eſt, cæterarum ſignificationum exemplis, interiectum: non autem ab illis diſtinctum, vel peculiari aliqua expoſitio-

ne notatum. MAR. Ecce vnum ſaltem exẽplum, *Sic te Cæſari commendaui & tradidi ut grauiſſimè diligentiſſimeque potui.* FA. Nónne id videmus quod nos viſuros ſuſpicabar? MAR. Quídnam. FA. Temere aliis exemplis permiſtum hoc eſſe, nulláque expoſitione notatum. MAR. Expoſitione opus non erat, quòd verbo Commendaui præcedente exponatur ſequens Tradidi. Adde quòd non is eſt Nizolii mos, vt quos in exemplum affert locos exponat: ſed omnes ſuas expoſitiones ſolet ipſi vocabulo ſubiungere, antequam ad exempla veniat. FA. At debuerat ſaltem hunc locum à cæteris ſecernere: contrà verò illum video in hoc etiam peccare quòd duos locos, qui ſignificationis illius duo ſunt exempla, longiſſimo interuallo ſeparet. Nam cum loco illo quem ex fine recitaſti, conuenit iſte qui ordine eſt tertius, *Totum denique hominem tibi trado, de manu (ut aiunt) in manum,* &c. Quod autẽ dicis, Nizolium ſolere ſignificationes omnes ipſi vocabulo ſubiungere, antequã ad exempla veniat, videamus an id verum comperturi ſimus vel in illo altero verbo de quo ſermonẽ habuimus: in illo, inquam, verbo Commendare. Libétne? M. Libet. FA. COMMENDO. *Probo, Fidei alicuius cõmitto, In tua fide ac religione depono,* *Concredo,*

In ueſtra fide atque humanitate totam cauſam repono. *Ciuitas in Catonis fide locata*, *Qui nationes deuictas bello in fidem cepiſſent*, *Omnia in fidem & quodammodo patrocinium mei conſulatus ſunt collata*, *In fidem meam accipio*. CA. Itáne hæc omnia illi verbo Commendo, tanquam eius expoſitiones, ſubiunguntur? FA. Si mihi recitanti ne tu quidem fidem vis habere, idem facito quod Marcus, vt tuus tibi ſis ἀναγνώστης. CA. Egón' tibi fidem derogem? haud ſanè tuam fidem in dubium vocantis, ſed Nizolij mentem mirantis erant illa mea verba. MAR. Interim verò admiratione dignum tibi Nizolium videri fateris. CA. Imò longè aliud intelligo, mirari me quid homini in mētem venerit, vt talia ſcribenda putauerit. FA. Perlegendus eſt tamē à me hic locus, vt cætera quoque audias: tum demum de Nizolij mente diſſeremus. Addit igitur, *In tutela alicuius ſum*, *Alicuius uirtuti, fidei, felicitati ſum commendatus*. Primū autem vſus verbi illius *Commendo* exēplum affert hoc, *Quum eum præter ſimulatam triſtitiam nulla res commendaret*. Cui ſubiungit iſtud, *Neque enim omnium iudicio malim me à te commendari quàm ipſe tuo iudicio dignè ac mereor eſſe commendatus*. Addit alia multa, nullum in illis certum ordinem tenens, ſed more ſuo ea permiſcens atque confundēs.

Alioqui primum illud exemplum proximè ſequi debuerat iſtud, *Lenis oratio commendat reos*. Hoc autem ſubſequi iſtud, *Vox, quæ una maximè eloquentiam commendat*. Contrà verò tria hæc tribus interuallis longulis ſeparata eſſe videmus, & interiecta eſſe alia quæ non ad hanc ſed ad aliam ſignificationem pertinent. CA. Sed non conſideras forTaſſe, Fabi, quod peius etiã eſt, inter expoſitiones tã varias (ſi vocari expoſitiones poſſũt pleraq; ex illis verbis voci Cõmẽdo ſubiũctis) nullam eſſe quæ vllo modo quadrare queat primo exemplo, cæteriſque duobus quæ ſubſequi debuiſſe dixiſti. Neque enim in locis illis Commendo, eſt Probo, vel Fidei alicuius committo, vel In tua fide & religione depono, vel Concredo: multo etiã minus quicquam ex iis quæ ſequuntur. FA. Ignoráſne, an oblitus es, hunc eſſe Nizolij morem vt ſignificationes pleraſque, & quidem interdum præcipuas, omittat? & earum tamen nõnunquam exempla cæterarum exemplis permiſceat? CA. Iampridem certè illius opus non euolui: hinc fit vt oblitus ſim. Sed hic verbi Cõmendare vſus, de quo tacet, eſt omnium elegantiſsimus. FA. Eſt certé: ſed ſimul omnium difficillimus explicatu. CA. Vno quidem verbo vix explicari poſſe arbitror. FA. Vix ac ne vix qui-

dem inueniemus vnum quo vim eius ſatis exprimamus. MAR. Eo magis ignoſcendũ eſſe dicam Nizolio, quo vos magis in ea quam prætermiſit explicatione laborare videbo. FA. Atqui non difficile nobis eſt illud verbum exponere, ſed in eo tãtùm hæremus, quomodo vnum vno, non pluribus, exponamus. CA. Quid verò periphraſi nos vti vetat? FA. Nihil certé. atque adeo vtẽdum eſt. Dico igitur, in lòcis illis verbum Commendare nihil ſignificare ex iis quæ à Nizolio ibi coaceruantur, ſed rem aliquam dici quempiam commendare, quum noſtrũ fauorem ei conciliat: vel, quum facit vt placeat, vt gratus ſit nobis & acceptus: aut etiam vt ſit in pretio, vel maiore in pretio. Atq; vt res aliqua cõmẽdare quẽpiã, à Tullio, & aliis, ita viciſsim quiſpiã re aliqua ſe commendare dicitur ab Horatio, ex qua fauorem ſiue laudem, vel vtrunque ſimul captat. veluti quum epiſtola decimaoctaua libri prioris ſcribit,

Eſt huic diuerſum uitio uitium propè maius,
Aſperitas agreſtis, & inconcinna, grauiſque:
Quæ ſe commendat tonſa cute, dẽtibus atris,
Dum uult libertas mera dici, ueráque uirtus.

Suo autem (vt ita dicam) modo loquens idem poeta dixit,

Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicæ.

CA. Cur hîc more ſuo loquutum eſſe Horatium dicis? Hoc ſi ita eſt, latet me vera huius verſus explicatio. FA. Quomodo eũ explicas? CA? Quod me, qui iuuenis ſum, commendet amicæ Lucanæ. FA. Apage abſurdam hãc expoſitionem, & apertè falſam.quis enim neſcit Horatium iam tum vetulum fuiſſe? CA. Ignoſce mihi: neſciebam illum de ſeipſo loqui. Sed quid eſt igitur accuſatiuo illo *iuuenem* faciendum? F. Suo, inquam, modo, ſiue ſuo more vſus eſt illo Horatius. CA. Sed quis tandem ille eſt? FA. Illum inde diſcas volo vnde & ipſe didici. CA. Vnde? FA. Ex Henrici Stephani Obſeruationibus in Horatium, quas appellauit Diatribas. Cedo eius editionem. ſcio enim tuam bibliothecam ea non carere. CA. Iamiam à me afferetur. MAR. Prodiitne iampridem illa editio? F. Haud ſatis recordor quàm pridem. C. En tibi librum quem petis. FA. En tibi viciſsim explicationem quam audire expetis. Nam de aliis huiuſmodi Horatij locis facta mentione, tandẽ hæc addit, Sic & quum de ſe dicit Horatius, Epiſt. 15, lib. 2, *Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicæ*, valde falletur qui Horatium ſibi iuuenilem ætatem tribuere exiſtimabit, quum ea iam prȩteriiſſet. Intelligit igitur, Quod mihi iuuentutis commenda-

tionem apud illam tribuat, Quod me, non minus quàm iuuenem, vel, perinde ac iuuenem, commendatum illi reddat, Quod faciat vt æquè ſim illi acceptus acſi iuuenis adhuc eſſem. Atque his ſubiungit iſta, Quod autem hîc de iuuene, idem viciſsim de vetula intelligendum eſt, Ode 13, lib. 4, (ſic tamen vt aliter quàm illic reſoluatur oratio) *Seruatura diu parem Cornicis uetulæ temporibus Lycen*. Neque enim dicit Lycen eſſe vetulam, atq; adeo tam vetulã vt ſit par temporibus cornicis vetulæ: (id eſt, vt vocari ipſa quoque poſsit τελικόρωνος) ſed ſignificare vult, eam futuram parem, ſiue effectũ iri parẽ. Intellige igitur, Seruatura diu Lycen, & effectura parem. Vel, Seruatura donec effecta ſit par. Hactenus ille de duobus iſtis locis. Affert verò & alios: atque in his vnum, vbi non animaduerſa iſta Horatiani ſermonis conſuetudo in magnum vel potius maximum errorem lectores impulit. CA. Charior mihi erit quàm antea hęc editio. FA. Ad Nizolium autem vt reuertamur, nónne vides Marce, & fateris, illum inſignem illam verbi Commendo ſignificationem prætermiſiſſe? MAR. Et videam & fatear neceſſe eſt. FA. Illa autem expoſitionum rudi indigeſtáque mole (quæ dicenda chaos) illa, inquam, mole expoſi-

tionũ quę verbo illi Cõmẽdo ſubiũguntur à Nizolio, quid faciem? c. Animaduerto, tuis illis verbis perterrefactũ eſſe Marcũ. aliis min⁹ dithyrãbicis vtendũ tibi eſt. F. Imò ad ipſamet Nizolij verba iã venio: & Marcũ rogo quínã potuerit Nizoli⁹ verbũ *cõmendo* exponere, *In tutela alicuius ſum*: itẽ, *Alicui⁹ uirtuti, fidei, felicitati ſum commendatus*. CA. Aliã quàm actiui verbi naturã habere exiſtimauit: vt pro Marco reſpondeam. FA. Atqui actiuis verbis in eo exponendo vſus antè fuerat. CA. Intelligo, illum arbitratum eſſe, verbum Commendo, præter illam actiui verbi naturam, aliam quoque habere. MAR. Te pro me reſpondere dicis Camille: ſed irridentis potius quàm reſpondentis perſonã ſuſcipis. Vtinam verò Ciceronianus quidã, mihi perfamiliaris, hîc adeſſet: is (vt opinor) omnium harũ expoſitionum ita rationem vobis redderet, vt nulla irridẽdi occaſio ſupereſſet. FA. Nempe myſteria quædam ſub verbis Nizolij latere putas: myſticas eſſe eius expoſitiones credis: ideo ad Ciceronianos, tanquam myſtas, confugiendum cenſes. At ipſe, quanuis minimè Ciceronianus, qualia ſint hęc expoſitionum myſteria, (ſi tam honorifica eſt vtendum appellatione) non minus quàm quiſquam Ciceronianus, videor perſpicere. Sunt enim expoſitiones

iſtæ ex variis Ciceronis locis congeſtæ, & quidem eiuſmodi vt in iis expoſitionũ materiã potius quàm expoſitiones habeamus. C. Apertius iſtud declares velim. FA Excẽpli gratia, verba iſta, *Ciuitas in Catonis fide locata*, ſunt verba Ciceroniani cuiuſdam loci quæ expoſitionis verbi Commendo materiam ſuppeditant: quum ex illis poſsit excerpi iſto expoſitio, *In alicuius fide loco*. Idem verò de iſtis dicẽdum verbis, *Omnia in fidem & quodammodo patrocinium mei conſulatus ſunt collata*. Hinc enim poterat itidem excerpi iſta verbi Cõmẽdo expoſitio, *In fidem & quodammodo patrocinium alicuius confero*. Quidam verò ſunt loci vbi non adeo magna mutatione opus fuiſſet. ex quibus eſt hic, *In ueſtra fide atque humanitate totam cauſam repono*. Duntaxat enim pro *ueſtra* dicendũ erat *alicuius*, & *aliquid*, pro duobus illis accuſ. *totam cauſam*: vt Cõmendo diceretur eſſe, *In alicui⁹ fide atq; humãnitate aliquid repono*. vel, *quiddam repono*. ſicut paulò antè, pro *In tua fide ac religione depono*, potius dicẽdum fuiſſet, *In alicuius fide*, &c. Sedenim (vt verum fatear) alio potius quàm expoſitionum nomine hæc Ciceroniana dicta vocanda ſunt: ideóque à cæteris verbis ſeparari debuerãt. CA. Poſſúntne ex omnibus quos affert locis, eodem modo quædam excerpi, ſi non expli-

cãtia proprietatem verbi *commendo*, at certè ad illud pertinentia? FA. Non equidem. nam hunc etiam locũ verbo illi, tanquã expoſitionem, ſubiungit, *Qui nationes deuictas bello in fidem cepiſſent*: quum tamen abſurdũ futurum ſit, dicere, *Commendo*, eſſe *In fidem aliquid capio*. CA. At Nizolio minimè viſum fuiſſe abſurdum, oſtẽdunt hæc ipſa eius verba (paucißimis interiectis) *In fidem meam accipio*. FA. Alia multa videbimus multo his abſurdiora & ineptiora, quę tamen abſurda & inepta eſſe, nihilo magis animaduertit. FA. Quid ſi verò his contentus ſit Marcus? MAR. Atqui nondum quicquam protuliſtis quod non cenſeam leniore quopiam nomine appellãdum. FA. At proferã, antequam hinc abeam, quæ ipſemet non inepta tãtùm ſed ter quatérque inepta eſſe fateberis. MAR. Vix. CA. Ambiguum eſt illud Vix. dubiũ enim eſt an intelligat te vix talia eſſe prolaturũ: an ſe, etiãſi talia ꝓferas, talia eſſe vix confeſſurũ. M. Libuit ambiguè loqui. FA. Nondum hac de re vrgendus eſt Marcus, Camille: ſed tantùm vt patientem nobis commodet aurem rogandus. M. De eo quod vltrò facio, minimè ſum rogandus. FA. Ab hoc verbo ad aliud trãſeundum cenſeo: ſi tamen priùs monuero, ne illam quidem expoſitionem cui primum

dat locum, ſatis veram videri. Eſt enim *Probo* verbum primùm quo *Commendo* exponit Nizolius. CA. Nimium vis omnes Nizolianas huius verbi expoſitiones ἐξονυχίζειν: ad aliud (vt dixiſti) tranſeundum cenſeo: interiecto tamen priùs (ſi per vos liceat) illo de Horatianis verſibus ſermone quem mihi repentè memoria excidiſſe, antea cõquerebar. FA. De quibus loqueris Horatij verſibus? CA. De iſtis,

Qualem commendes, etiam atque etiam aſpice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.

FA. Lubenter audiam quid tibi ſuper his in mentem venerit. MAR. Lubenter & ipſe. CA. Cogitaui certè non abſimile vero eſſe, Horatium, quum hoc præceptum traderet, non tantùm ad id quod experientia quotidiana docet, ſed nominatim ad illud quod Xenocrati contigit reſpexiſſe. FA. Quid illud eſt? CA. Vt à Polyſperchonte tyrãno, (ſiue Polyperchonte, vt alij ſcribunt) de quadam commendatione reprehẽderetur: & iuberetur in poſterum ἐξετάζειν quos cõmẽdaret. id eſt, (Horatianis vtendo verbis) etiam atque etiam aſpicere quales eſſent quos commendaret. FA. Pro veriſimilibus quotidie afferuntur, quæ minus quàm hoc veriſimilia ſunt. MAR. Multo certè minus.

CA. Fateor alioqui, videri etiam poſſe ad hos Theognidis verſus reſpexiſſe,

Μήποτ᾽ ἐπαινήσῃς πρὶν ἂν εἰδῇς ἄνδρα σαφηνῶς,
Ὀργὴν καὶ θυμὸν καὶ τρόπον ὅστις ἂν ᾖ.

Sed minus eſt periculi in laudando (quod prohibet nos facere Theognis, priuſquam ingenium & mores eius quem laudaturi ſumus, planè cognouerimus) quàm in laudãdo ſimul & commendando. Commendatio enim facit vt non ſolùm falſa pro veris habeantur, de illis qui falſò fuerint laudati, ſed beneficia etiam in illos conferantur quibus omnino ſint indigni. Atque hactenus à me interrupta ſit tua Fabi in Nizoliũ inquiſitio. FA. Cur non potius dicis Noſtra, quum tuam mihi operam ſis pollicitus? & dicti Homerici, *σύν τε δύ᾽ ἐρχομένω*, memineris? CA. Atqui me velut *κωφὸν πρόσωπον* eſſe vides. FA. Imò te nequaquam talem Marco oſtẽdiſti antea. quem ego aduerſarium metuo: quia vereor ne aliquid à Ciceronianis didicerit quo tandem omnia quæ obiecta fuerint refellat. De Ciceronianis autem Nizolianis loquor. CA. Atqui de his dicendum eſſe puto, ſimiles habere labra lactucas. Times (credo) ne Marcus plumbeo quopiam gladio à Ciceronianis ſibi tradito te iugulet. MAR. Itáne ludos me facere pergitis?

FAB. AEdilium eſt ludos facere. MAR. Sed non tales. CA. Haberem hîc quod dicerem, ſi oleum incendio addere vellem: quum potius id reſtinguere cupiam. FA. In cauſa es Camille cur ad has verborum velitationes ventum ſit. C. Quî fit vt in cauſa ſim? F. Quoniam tuum mihi ad hanc in Nizolium inquiſitionem auxilium denegaſti. C. Quid ſi meum tibi quantumuis ficulneũ auxilium pollicear, ſtatímne ad ſermonem noſtrum reuertemur? F. Statim. C. Iam igitur polliceor. F. Ego viciſsim eò iam nunc reuertor. C. Sed quem ordinem vis tenere? F. Vt in ſingulis orationis partibus exempla quæpiam earum expoſitionum proponamus quæ nobis reprehenſione dignę videntur, ac debent ipſi etiam Marco, & verò omnibus qui aliquo in Latinitate iudicio valent, videri. C. Libet igitur alia quępiam in ea parte orationis quę Verbum vocatur, exempla quæramus? F. Libet. C. Verùm ſúntne aliqua quorum nunc recorderis? F. Nequaquam: quippe qui Nizolium à duobus iam annis non euoluerim. C. Vt igitur nobis librum eius nunc euoluentibus ſe offerent, ita ea proferemus. F. Omnino. Ac iã certè in vnũ incidi. CONTORQVEO, *Conuoluo, Deflecto, Iaculor*. vnam enim ex tribus iſtis expoſitionem eſſe falſam dico. C.

Nónne ſecũdam? FA. Maximè. FA. Potius certè *Detorqueo* quàm *Contorqueo*, ſignificare poſſet *Deflecto*. M. Videndi ſunt & attentè conſiderãdi loci quos affert. FA. Hunc laborem non detrecto. Ac video iam profectò quid illum mouerit: id eſt, in errorem impulerit. Vltimus enim eorum quos affert locus, eſt hic ex Ciceronis opere De diuinatione, *Quoſdam amnes in alium curſum cõtortos & deflexos uidemus.* MAR. Quidnam illud eſt quod eum in errorem impuliſſe arbitraris? FA. Non arbitror tantùm, ſed omnino perſuaſum habeo, illum, quũ uideret participio *contortos* ſubiungi *deflexos*, exiſtimaſſe hęc eſſe ſynonyma. ſolet autem, ex iis quæ à Cicerone copulari videt, & ſynonyma eſſe credit, vnum ad alterius expoſitionem afferre. MAR. Nónne velut ſynonyma ponuntur à Cicerone duo iſta participia? FA. Minimé. neque enim participium *contortos* ſeparandum eſt ab illis præcedentibus verbis *in alium curſum*. Quod autẽ quatuor verbis & per periphraſin dixerat *contortos in alium curſum*, poſtea vno dicit verbo *deflexos*. veluti ſiquis interroganti quid ſit deflectere amnes, reſponderet eſſe, in alium curſum cõtorquere, vel in alium curſum conuertere. Fingamus enim Ciceronẽ ibi dixiſſe non Contortos, ſed Conuerſos

(vt

(vt certè Conuertere & Torquere ab eo cõiungi videmus) quid? an itidem Conuerſos idem valere diceremus quod Deflexos? CA. Puto iam tibi acquieſcere Nizolium. Sed aliqua nobis illius Nizolianæ cõſuetudinis, cuius modò mentionem feciſti, quærenda ſunt exempla. FA. In illo ipſo verbo Conuerto inuenietur aliquòd fortaſſe. Imò non iam inuentum iri fortaſſe, ſed inuentum eſſe dicendum eſt. Audite enim: CONVERTO, *Commuto*, *Traduco*, *Confero*, *Deuoluo*, *Refero aſpectum aliquò*, *Reciproco*, *Viciſſim retrò commeo*, *Pono*, *Recido*, *Conuerſum habeo*. CA. Quódnam verò eſt ex his verbis, quod tanquam ſynonymum ad expoſitionem illius Conuerto attulerit? FA. *Traduco*. quoniam à Cicerone cõiungi vidit *traduxi* & *conuerti*, in hoc quem inter alios affert loco, *Tum omnem orationem traduxi & conuerti in increpandam Cepionis fugam*. Quòd ſi animaduertiſſet in eo qui hunc proximè ſequitur loco itidem coniuncta *conuertit* & *rapit*, non dùbium eſt quin ad alias verbi Conuerto expoſitiones additurus fuerit etiam Rapio. In illo enim ſcriptum eſt, *Quúmque aliqua his ampla & honeſta res obiecta eſt, totos ad ſe conuertit & rapit*. MAR. At ego non dubito quin id animaduerterit: ſed multùm horum vnum ab altero differre, quanuis coniun-

gantur, viderit. At verò inter Traducere & Conuertere nequaquam tantam differentiã poſsis conſtituere. Imò & ab aliis fortaſſe quàm à Nizolio idem in loco illo valere iudicari poſsint. CA. De his duobus verbis poſtea diſceptabimus: nunc autem hoc dico, etiamſi Conuertere & Rapere idem valere dixiſſet Nizolius, tolerabilius id videri potuiſſe quàm quod alibi ſcribit, Rapere idem eſſe quod Vocare. Víſne Fabi locũ illum inſpiciamus? FA. Volo. CA. Audi igitur: RAPIO, *Voco. Cic. Offic. 3. a. Quũ utilitas ad ſe rapere, honeſtas contrà reuocare uidetur.* F. Huius expoſitionis occaſionẽ illi præbuit verbum Reuocare. CA. Præbuit certè: ſed debuítne præbere? FA. Nequaquam. quãuis enim verbũ R*euocare* opponatur hîc verbo R*apere*, non tamẽ perinde eſt acſi dictũ eſſet, Quum vtilitas ad ſe vocare, honeſtas contrà reuocare videtur. M. Cur perinde nõ eſt? FA. Quia multo vehemẽtius eſt Rapere ad ſe, quàm Ad ſe vocare. Imò ne vehemẽtia quidẽ vlla huic ſubeſſe videtur, quum illud non vehementiam ſolùm ſed violẽtiam etiam præ ſe ferat. MAR. Quid? an Cicero inuenire non poterat duo verba ſibi oppoſita, quorũ eadem vis & energia eſſet? FA. Quis hoc neget? Poterat enim verbis Trahere & Retrahere (vt alia quædã prætermit-

tam) vti. MAR. Quare aut his aut aliis huiuſmodi vti noluit? FA. Quoniam voluit oſtendere, maiorē vim vtilitatis quàm honeſtatis eſſe, ac multo plus illam apud homines quàm hanc valere. CA. Gratiam tibi habeo quòd meas partes ſuſceperis. vix enim vnquā ita Marco reſpōdere potuiſſem vt illi ſatisfacerem. Sed rogo vt etiam de illo verbo Cōuertere, quod Nizolius exponit Traducere, illi reſpondeas. FA. Quid aliud reſpondere poſsim, quàm Nizolium non bene conſideraſſe quis proprius verbi Traduco eſſet vſus? Hoc enim ſi bene perpendiſſet, Traducere prius quodammodo eſſe vidiſſet quàm Conuertere: quum Traducamus id (propriè loquēdo) quod ab vno loco abducētes in alium adducimus. C. Idē mihi videbatur. Sed víſne & cæteras expoſitiones illius verbi *Conuerto* examinemus? F. Quídni velim? ſed repetendæ fuerint illę. CA. Repetā. CONVERTO, *Commuto*, *Traduco*, *Confero*, *Deuoluo*, *Refero aſpectum aliquò*, *Reciproco*, *vicißim retrò commeo*, *Pono*, *Recido*, *Conuerſum habeo.* FA. Vt de prioribus expoſitionibus priùs verba faciā, hoc dico, me, quanuis oſtenderim eſſe cur ſecunda illa expoſitio (qua Cōuerto dicitur eſſe Traduco) reprehendi poſsit, cogi tamen illam tolerabiliorē eſſe fateri quàm vel tertiā vel quartā,

id eſt, quàm fateri, *Cõuerto* idẽ eſſe vel quod *Confero*, vel quod *Deuoluo*. De quinta pronuntio, fieri nullo modo poſſe vt verbum Conuerto ſine adiectione aliqua ſignificet Refero aſpectum aliquó. Octauæ rationem (ſed quæ mihi nullo modo ſatisfacit) ipſemet reddit, quum affert ex Saluſtij (vt ipſe vocat) oratione in Ciceronem, *Qui ciuitatis incõmodum in gloriã ſuam ponit*. & addit, *id eſt, conuertit*. Cæteras me non ſatis intelligere fateor: ſed hoc tamen animaduertere, locũ eas habere non poſſe, niſi Conuerto, eius etiam verbi quod neutrum grammatici vocant, naturam habere dicamus. Videamus itaque an in vllo ex iis quos affert locis verbum iſtud dici neutrum poſſe videatur. CA. Percurrendi ſunt igitur omnes. FA. Nullum inuenio præter vltimum de quo tale quid ſuſpicari poſsim. In eo autem legitur, *Sed hoc uitium huic uni in bonũ cõuertebat*, ex Ciceronis De claris oratoribus libro. CA. Iudicium ferri de illo non poterit, niſi ipſummet Ciceronem adeamus, & ex eo quæ hunc locum præcedũt ac quę ſequũtur audiamus. FA. Affer igitur Ciceronis opera. CAM. Accipe. FAB. In qua libri illius parte locum quo nobis inuento eſt opus, inueniemus? CA. Id nihilo magis quàm tu ſcire poſſum. Sed dum tu paginas quæ à ſiniſtra

parte ſunt percurres, ego eas quæ à dextra ſunt percurram. FAB. In locum illum incidi. Audi me recitantem, & quidem altius repetentem. *Sed cùm hæc magna in Antonio, tum actio ſingularis. quæ ſi partienda eſt in geſtum atque uocem, geſtus erat non uerba exprimens, ſed cum ſententiis congruens: manus, humeri, latera, ſupploſio pedis, ſtatus, inceſſus, omniſque motus cum uerbis ſententiiſque conſentiens. Vox permanens, uerùm ſubrauca natura: ſed hoc uitium huic in bonum conuertebat. Habebat enim flebile quiddam in queſtionibus* (ita enim, vel *conqueſtionibus*, non autem *quæſtionibus* ſcribendum eſt) *aptúmque cùm ad fidem faciendam, tum ad miſericordiam cõmouendam.* MAR. Totum illum librum à te recitatum iri exiſtimabam. FA. An ægrè fers altius repetitũ à me eſſe locum? Ex eo certè perſpicis me nonniſi valde circumſpectè de illis Nizolij expoſitionibus ſententiam ferre velle. MA. Quæ igitur tandem eſt illa? FAB. Non rectè ab illo exponi Conuertebat, tanquam verbum neutrum. Vt enim de aliis quæ afferuntur lectionibus, (*conuertebatur* & *uertebat*) taceam: etiamſi retineatur *conuertebat*, non video cur neutrum eſſe verbum neceſſe ſit, quum nominatiuus natura ſubaudiri ante ipſum poſsit. *Vox permanens* (inquit) *uerùm ſubrauca natura: ſed*

hoc uitium huic uni in bonum conuertebat.
MAR. Atqui nomen natura, quod præcedit, non nominatiui ſed ablatiui eſt caſus. CAM. Quid tum? nónne ſæpe vſuuenit vt ex præcedentibus vox aliqua repetita ſubaudiatur, in alio tamen caſu? MAR. At *uertebat*, quod alij legunt, poſſétne eſſe neutrum, & ſignificationem habere abſolutam? FAB. Poſſet. MAR. Quídni poſsit & *conuertebat*? FA. Quoniam verbi Vertere ita vſurpati exempla ſuperſunt, at verbi Conuertere deſunt. Quid iam pro tuo Nizolio reſpondes Marce? MAR. Periculoſum eſſe de huiuſmodi expoſitionibus illius pronũtiare: ne fortè tandem aliqui alij reperiantur loci quibus illæ conuenire poſsint. FA. Imò quis dubitet quin ille diligentiſsimè eos præ cæteris excerpſerit quibus ſe ſuarum expoſitionum fidem lectoribus facere poſſe exiſtimabat? MAR. Hoc præterea credibile eſt, illum, quanuis vocem tantùm actiuam ponat, expoſitiones tamen plerunque afferre quę & ad paſsiuã pertineant. Quibus & hoc addo, quędam verba pro expoſitionib⁹ haberi, (vtpote illis permiſta) quæ tamẽ expoſitiones non ſint. FA. Qualia igitur eſſe verba illa dicemus? an ſynonyma? M. Partim ſynonyma, partim velut ſynonyma. Exemplis autem melius

declarabo quod ſentio. Verbo *Conuerto* cùm alia apponit, tum verò hæc, *Traduco*, *Confero*. Sed quum hoc facit, ad quoſdam Ciceronis locos reſpicit, vbi verba illa extant, eidem rei cui & illud, adhibita. Ecce enim, ex oratione De aruſp. reſp. *Ludi penè ad cædem & ad funus ciuitatis conuerſi ſunt*. Ecce ex eadem, *Ludi ab lætitia ad metũ traducti ſunt*. Etiã hæc ex eadẽ, *Qui ludos ad luctum cõferre uoluit*. FAB. Non parum certè tibi pro iſtis excuſationibus debent manes Nizoliani: ſed eiuſmodi ſunt tamen vt aliquid accuſationis ſecũ trahant: præſertim quum eum dicis cum expoſitionibus miſcuiſſe illa quæ aliquid aliud ſunt quàm expoſitiones. CA. Ego verò dico, ſi vera ſint quæ iſte Nizolij excuſator affert, Nizolium non quemuis lectorem, ſed doctiorem quàm ipſemet fuerit requirere. Sed addo, quoſdam eſſe locos in quibus lectores, quo doctiores erunt, eo magis quid in mentem venerit Nizolio mirabuntur: præſertímque illa ſynonyma aut veluti ſynonyma legentes (vtroque enim modo appellanda cenſes) plerunque ſibi viſum iri ſomniare. Exempli gratia, quî fieri poſſit vt verbum Peto ſynonymum ſit aut velut ſynonymum verbo Coniicio? & tamen inter alia ponitur. Locum ipſum

adeamus. CONIICIO, *Coniectura aſſequor uel conſequor*, *Coniecturam facio*, *Coniectura proſpicio uel perſpicio*, *Agnoſco*, *Auguror*, *Interpretor*, *Diuino*, *Exiſtimo*, *Diuido*, *Peto*, *Confero*. FAB. Miraris quid hîc agat verbum Peto: quid non miraris etiam quid hîc verba Diuido & Confero agant? CA. Imò: ſed multo etiam minus illud quàm hæc duo habere hîc locum poſſe videtur. FAB. An verò in editione Baſilięſi, quæ Cælij Secũdi Curionis labore atq; induſtria multo prodiit auctior (vt ipſe titulus prædicat) talia emendata non fuerunt? CA. Neſcio: ſed breui ſcire potero, quum illam quoque habeam. FA. Quanto certè plura in Nizolio lego, eo magis apud me de illo dico quod ab Horatio de Plauto dictum fuit(& quidẽ meritò, quod ille immeritò videtur de Plauto dixiſſe) nimium patienter, ne dicam ſtultè, miratos illũ eſſe quoſdã. CA. Affero editionem illam Baſilienſem: nónne placet in locis illis de quibus antea egimus vnam cum altera cõferamus? FA. Placet. CA. Incipiam à verbo *Commendo*. Vides vt eadem ſint omnino? *Probo*, *Fidei alicuius committo*, *In tua fide ac religione depono*, &c. Conſulamus hanc editionem & de verbo *Contorqueo*. Hîc quoq; eædem ſunt expoſitiones, *Conuoluo*, *Iaculor*, *Deflecto*. mutatæ ſunt tan-

tùm duarum poſteriorum ſedes. FA. Vide an in ea quoque *Rapio* exponatur *Voco*. CA. Eadem & ibi eſt expoſitio. FAB. Quære & verbum Conuerto. CA. Huius verbi omiſſæ ſunt expoſitiones duæ, *Confero* & *Deuoluo*. FAB. Mirum eſt omiſſas fuiſſe potius illas quàm has, *Reciproco*, *viciſſim retrò commeo*, *Pono*, *Recido*, *Conuerſum habeo*: ac præſertim quàm iſtam, *Recido*. Ad *Confero* certè quod attinet, nihilo magis omitti debuerat quàm *Traduco*: quum (vt antea oſtendit Marcus) in duobus his verbis ad duos Ciceronis locos reſpexerit Nizolius, vbi hæc verba eidē rei cui & illud eſſent adhibita. CA. Ne ipſe quidem Cælius (quantum video) ſatis Nizolij mentem vbique intellexit: ac vereor vt ſatis cautè in alieno opere fuerit vbique ingenioſus. Ideóque iam malim illa editione, in qua purum putum Nizolium habemus, contēti ſimus. FA. Hoc & ipſe malim. C. Tibi verò Marce an idē placet? M. Quídni placeat? CA. Nec verò iam ſingulis verbis, quorum expoſitiones afferemus, tamdiu immorari (vt opinor) neceſſe erit. Quid enim iam longa diſceptatione apud Marcum opus ſit, quum illam priſtinam in defendendo Nizolio pertinaciam deponere ſtatuerit? MAR. Pertinaciam in defendēdo Nizolio deponere ſtatui, ſed non defenſio-

nem tamen abiicere. CA. Oneroſa tibi eſt (quantum ex tuis verbis perſpicio) hæc deféſio.tu enim de illa,tãquam de onere quopiam, loqueris. MAR. Quaſi verò, Abiicere defenſionem,intelligi tãtùm poſsit Abiicere ſuſceptum onus defenſionis: ac non etiã, Abiicere illius defendendi conſilium, ſiue voluntatem. CA. Vide quid agas Marce:

In cauſa facili cuiuis licet eſſe diſerto.

At cauſa quam vis tueri, minimè facilis eſt.de hoc ego te pro noſtra veteri amicitia præmoneo. FA. Noli Marcum à Nizolij defenſione abſterrere Camille: ſed eũ hortare vt cautius quàm antea illum excuſet: ita nimirum vt excuſando, ſimul accuſare dici non poſsit, atque, dum vno crimine abſoluit, interim aliud nõ impingat. Qualiacũque tamen erunt quæ ad Nizolij defenſionem corrogauerit (nolo enim emendicauerit dicere) ea in accuſationis finem reſeruet. CA. Audiuit Marcus quæ dixiſti: & tuum, vt opinor, conſilium ſequetur. ego verò ad quędam alia verba propero, quibus miras expoſitiones (non audeo enim ineptas dicere, ne Marcum offendam) adhibitas eſſe recordor. EMERGO, *Exeo, Euado, Aperio.* Quis hoc arcanum nobis aperiet, Emergere eſſe interdum idem quod Aperire? Venio ad aliud, quod nõ procul abeſt.

EMO, *Coemo, Mercor, Paro, Comparo , Cauponor, Nundinor , Pecuniam in aliqua re colloco.* Scio *Cauponor* idem eſſe quod καπηλεύω: & nihilo magis Cauponor eſſe idem quod *Emo*, quàm καπηλεύω eſt idem quod ὠνέομαι, ſiue ὠνοῦμαι. FA. Idem & ipſe dico. CA. Audi quandam non minus vel potius multo magis ineptã expoſitionem verbi Creſco. Scribit enim, CRESCO, *Augeſco, Adaugeſco, Accreſco, Adoleſco, Exoleſco, Mano, Serpo,* &c. FA. Ineptam expoſitionẽ dixiſti ὑποκοριζόμενος. Illa enim qua dicitur *Creſco* accipi pro *Exoleſco* (ea autem eſt, opinor, de qua & tu id dixiſti) non inepta tãtùm & ridicula, ſed omnino falſa eſt. Itáne verbum Creſco non min⁹ Exoleſco quàm Adoleſco ſignificare credituros lectores putauit Nizolius? Sed cõſulamus editionem Baſilienſem, (quanuis eam non amplius adhibendam in cõſilium dixerimus) vt videamus an hîc Nizolij honori conſultum in ea fuerit. CA. Nondum procul abeſt. Vides vt hæc quoque Nizolio ſuum Exoleſco intactum reliquerit? FA. Et video, & miror: præſertim quum illius editionis titulus modo nõ montes auri polliceatur. CA. Recordor nunc & cuiuſdam ſignificationis quæ verbo *Accipio* datur ab eodem: quæ tibi non minus noua, vt opinor, erit, quàm earum vlla de quibus facta

fuit hactenus mentio. FA. Quærendum'eſt igitur verbum illud. CA. Audi. ACCIPIO. *Capio, Recipio, Vtor, Interpretor, Intelligo, Mutuor.* Vt taceam de expoſitione poſtrema, qua docemur *Accipio* eſſe interdum idem quod *Mutuor*, qualis eſt illa, obſecro, qua exponitur etiam *Vtor*? FA. Interroga etiã qualem eſſe oporteat lectorem cui hoc à Nizolio perſuaderi poſsit. CA. In mentione verbi Intelligo (nam Accipio vides cùm aliis verbis tum etiam hoc exponi) venit mihi in mentem miræ cuiuſdam expoſitionis verbi etiam illius, quam aliis quamplurimis adiicit. Víſne omnes recitem? FAB. Quídni? CAM. Vereor vt ſine tædio audire poſsis. CA. INTELLIGO, *Cognoſco, Sentio, Teneo, Capio, Percipio, Interpretor, Mente complector, Cogitatione comprehendo, Cogitatione complector, Perſpicio, Comprehendo, Animaduerto, Intelligentiam habeo, Accipio, Diſco, Animo percipio, Intelligentia & ratione comprehendo, Ratione & intelligentia teneo, Animo & cogitatione comprehẽdo, Conſtrictum conſcientia teneo, Perſequor, Sententiam alicuius interpretor.* Quam ex his eſſe putas expoſitionibus quæ mihi riſum moueat? FA. Nõ dubito quin ſit ea qua Intelligo dicitur eſſe *conſtrictum cõſcientia teneo.* CA. Bonus coniector es. FA. Imò quiuis idem aſſequi cõiectura potuiſ-

ſet. Sed in eo à te diſſentio quòd talia ſtomachum mihi moueant, quæ tu riſum mouere tibi dicis. Sed quid, obſecro, cogitaſſe putabimus Nizolium, quum *Intelligo* ſignificare etiam *Conſtrictum conſcientia teneo* diceret? Hîc certè coniectore optimo eſſet opus. CAM. Videamus an hæc quoque expoſitio ſeruata ſit in illa editione Baſilienſi: FAB. Hoc ipſum à te petere volebam. CA. Seruata certè eſt à Cælio Secundo. Non dicam autem itidem me mirari quid & hic cogitaret: ſed potius illā ab hoc aliud cogitante ſeruatam eſſe. MAR. Ab eo aliud cogitante dicis? vnde hoc ſcire potes? Animaduertit fortaſsis ille quò reſpiceret Nizolius, quum dixit, *Intelligo* ſignificare inter alia, *Conſtrictum conſcientia teneo*: & quod te latet, illum non latuit. FA. Imò nō me ſolū ſed alios omnes latere puto, ipſúmque itidem Cælium latuiſſe. CA. Expectandum eſt igitur dum reuiuiſcens Nizolius arcanum illud pandat. Verùm de hoc monendi fuerant lectores Nizolij, vt non fruſtrà ſe torquerent, quaſdam expoſitiones arcanas eſſe & myſticas, & quæ expoſitione ipſæmet opus haberēt: verùm hāc ab ipſo Nizolio, quum reuiuiſceret, expectandā eſſe. MAR. Nunquámne me irridendi finem facies? CA. Nun-

quámne riſu digna loqui de tuo Nizolio deſines? FA. Ciceronianorum ſacris initiãdus es Camille, vt quale ſit illud Intelligere intelligas. CA. Nizolianis ſacris potius. etenim ne ex ipſis quidem Ciceronianis vllum ad tanti myſterij cognitionem penetrare poſſe exiſtimo. Neque verò vllum ex Ciceronianis, qui iudicio valeat & Nizolium intus & in cute norit, adeo ſiue audacem ſiue temerarium fore puto vt expoſitionum illius, vel in iis vocabulis quæ vulgaria ſunt, patrociniũ ſuſcipiat. Audi enim, obſecro, quomodo O*di* exponat. ODI, O*dio habeo*, O*dium in aliquem habeo*, I*nuideo*, A*lienum animum ab aliquo habeo*, O*dium alicuius rei habeo* A*liqua res mihi odioſa eſt*. Quale enim hoc eſt, dicere, O*diſſe* idem ſignificare quod I*nuidere*? Hoc ſi verum eſt, mentiuntur philoſophi, qui magnum diſcrimen inter odium & inuidiam ponendum eſſe tradunt: nugatur Plutarchus in toto eo libello quem περὶ φθόνου καὶ μίσους, id eſt De inuidia & odio, inſcripſit. FA. Quid? an vis legibus philoſophorum aſtringere Ciceronianos? CA. Dic potius Ciceronianos Nizolianos: ne veris Ciceronianis tanta fiat iniuria. Hi enim vel ex ſuo Cicerone diſcere poſſunt, quemadmodum Græco prouerbio dicitur, Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα, ita etiam di-

cendum eſſe, *χωρὶς τοῦ μίσους καὶ φθόνου ὁρίσματα*. FA. Tu verò Marce quid ad hęc reſpondes? nónne & hîc Nizolij cauſam vis tueri? MA. Amplius deliberandum cenſeo: res magna eſt: vt inquit ille apud comicum. FA. Res profectò non magna eſt ſolùm, ſed maxima, quę tanto ſeparata ſunt interuallo, velle coniungere. FA. Rectè dicis non Coniũgere, ſed tantùm Velle coniungere. nam *in magnis* (vt dixit quidã poeta) *& voluiſſe ſat eſt*. FA. Miror Marcum non dixiſſe aliquod ſub illa quoque verbi Odi expoſitione myſterium latere. CA. Dixiſſet profectò, niſi tuam irriſionem reformidaſſet. FA. Atqui tu illi multo hac in re moleſtior es quàm ego, ideóque formidabilior. MAR. Imò neuter veſtrûm mihi iã eſt formidabilis: quippe qui aduerſus omnes veſtros cachinnos, omnes ſannas, me armauerim. CAM. Quibus armis? MAR. Quibus ſe armare ſolebat Socrates. FAB. Sed quódnam erit ius illud quod tibi cum inermibus armato, certare concedet? MAR. Idem quo duo cum vno certatis. Verùm vt à iocis ad ſeria veniamus, quid ſi ad vocabulum I*nuiſus* reſpexerit Nizolius, quum dixit, O*di* inter alia ſignificare I*nuideo*? FAB. Hoc certè dicere, eſſet Nizolium ipſis etiam pueris riſui exponere. Nã licet Inuiſus dicatur qui odio

eſt, ſiue qui eſt odioſus, non tamen eſt ab Inuidcor (quo vtitur Horatius) id eſt φθονοῦμαι: ſed is eſt propriè Inuiſus qui à Græcis, nominatímque à Sophocle, δυσθεατος diceretur. MAR. Aliquid aliud tandẽ in mẽtem mihi venit quod excuſare poſſe Nizolium videtur. FA. Quid illud eſt, obſecro? MAR. Quòd inuidiã pro odio in quibuſdã loquendi generibus vſurpare Latini ſoleãt. Neque enim id mihi negare potes vbi dicitur AEſtuare inuidia, vel Ardere inuidia, vel Flagrare inuidia, aut etiam Conflagrare inuidia, vel Conflagrare incendio inuidiæ: (nam his quoque vtitur Cicero) item vbi dicitur Concitare alicui inuidiam, vel Conflare, aut Parare: & Rapere aliquem in inuidiam, vel Trahere, vel Adducere. Itidémque vbi aliquis Capere inuidiam vel Colligere inuidiam dicitur, aut etiam Cumulare ſibi inuidiam. FA. Quàm prodigus es exemplorum. An timebas ne ego hanc nominis Inuidia ſignificationem in dubiũ vocarem? Tantum certè abeſt vt id facturus fuerim, vt etiam de adiectiuo Inuidioſus, quod itidem pro Odioſus ponitur, cõmonefaciendum putarim, ſi fortè prętermitti à te viderem. CA. Gratiam habeto Fabio Marce, operam tibi nauanti. MAR. Atqui nequaquam de his mihi aſſentiretur, ſi quicquam

quicquam ad cauſę meæ defenſionem profuturū exiſtimaret. CA. Itáne cauſam tuam appellas? MAR. Non cauſæ meæ, ſed cauſæ Nizolianæ, dicere volui. FA. Imò tibi id excidit imprudenti quod ſentis quidem; ſed cupis diſsimulare. MAR. Quid illud eſt? FA. Cauſam tuam agi tibi videri, quum Nizolij cauſa agitur. CA. Non immeritò certè hoc dicit Fabius. quis enim neſcit accuſari Ciceronianos; quum accuſatur Nizolius? FA. Ne dixeris tantùm Ciceronianos; ne videaris de omnibus loqui: ſed adde Nizolianos. Nolo enim veris Ciceronianis iniuriam fieri. MAR. Hunc de Ciceronianis ſermonem miſſum facias velim; & ſiquid habes quod iis quæ à me pro Nizolio dictà ſunt opponendum exiſtimes, ad id quamprimùm venias. FA. At ego te attentum eſſe velim: quandoquidem tanto illud audiendi deſiderio teneris. Primùm ſignificationẽ illam nominis Inuidia, qua dicitur de odio, ex vulgi abuſu natam eſſe dico. Neque enim dubium eſt quin vulgus, vt alia multa quæ aliquid affinitatis habent ſolet confundere, ita hæc quoque confuderit: atque hinc illa ſuperiora aliaque nonnulla eodem pertinentia loquendi genera profecta fuerint. Deinde, etiamſi Inuidia pro odio poſitum inueniamus, non tamen & viciſsim

Odium in ſignificatione inuidiæ inueniri. multo igitur minus debuiſſe Nizolium Odi exponere Inuideo. MAR. Vnde verò fidem mihi facies, ex vulgi errore ortum eſſe vt Inuidia de odio in illis ſermonis formulis poneretur? FA. Vel ex principio illius libelli cuius paulo antè mentionem feci. MAR. Illiúſne libelli Plutarchi? FA. Certé. Prima enim illius verba ſunt hæc, Οὕτω δὴ καὶ δοκεῖ μηδὲν τοῦ μίσους διαφέρειν ὁ φθόνος, ἀλλ᾽ ὁ αὐτὸς εἶναι. M. Atqui nõ dicit δοκεῖ τοῖς πολλοῖς, ſed tantùm δοκεῖ. FA. Hoc ſaltem fateberis, rationi eſſe conſentaneum vt ea in re aliíſque huiuſmodi vulgus potiſsimum falli dicamus. MAR. Si ea in re erratur, à vulgo potius quàm à doctis errari crediderim: ſed nondum inter nos de errore conuenit. Neque verò ſiquis illa tantùm verba legat, minus datiuum ἐμοὶ quàm illum quem dicis, ſubaudire poſsit. Idémque & in Latino ſermone dicendum erit de verbo Videtur, ſi Græca illa his Latinis reddas. Sic etiam inuidia nihil ab odio differre ſed eadem res eſſe videtur. FA. Fateor fieri poſſe Plutarcho iniuriam, ab aliquo qui hæc eius verba tanquam de ſuo ſenſu iudicantis afferret: verùm mala eius fides ſtatim deprehenderetur, vel ex iis quę proximè ſequuntur. CA. Miror verò tale illius libelli principium, Οὕτω δὴ καὶ δοκεῖ. FA.

Mirarer & ego hæc verba, ſi ab iis Plutarchum ſumpſiſſe initium exiſtimarem: ac nõ potius, hęc quę de odio & inuidia legimus, eſſe longioris cuiuſdam & latius patentis diſputationis ἀπόσπασμα, perſuaſum haberẽ. CA. Quid ais? ἀκέφαλος eſt hic liber, ſiue hæc diſquiſitio? FA. Quis talem eſſe non fateatur? CA. Illam igitur voculam οὕτω hæc cum præcedentibus iungere exiſtimas. FA. Nimirum. Continuari enim eum ſermonẽ exiſtimo qui inſtitutus eſſet de aliis quæ à vulgo ſolent confundi, quum tamen non paruum à literatis diſcrimen inter ea ponatur, poníque debeat. Sed faceſſat Plutarchus, reuertatur Nizolius. MAR. Satis agitatus eſt, vel potius exagitatus, ille Nizolij locus. CA. Ideo ad alium tranſeundum eſt. FA. Nónne ad aliam orationis partem trãſeundum cenſes? CA. Nondum: quia memoria mihi quædam inſuper ſuggerit verba, quorũ expoſitiones nobis ſunt itidem oppugnandæ. Atque adeo hoc ipſum verbum *Oppugno* in illo eſt numero: quippe quod ab illo cùm aliis modis tum verò *Prodo* exponitur. Nec tacẽdum *Erogo*, quod dicit ſignificare *Curo*: hunc Ciceronis locum ſubiungens, *Erogaſti pecunias ex ærario tuis legibus*. & alios addens in quibus verbum illud de pecunia itidem dicitur. Quid quòd

idem ille Ciceronianorum antiſtes *Caſtigo* exponit *Obiurgo*? MAR. Vide ne tuæ memoriæ nimium fidas. CA. Non illi ſed tuis tantùm oculis fidere te volo. ecce locum. FA. Quid iam dicis Marce? MAR. Me mirari. Potuit tamen exponi Obiurgo, ſed alia expoſitio adiungenda fuit. FA. Imò ne ſic quidem locum habuiſſet illa expoſitio: ſed dicendum fuiſſet, *Caſtigo uerbis* eſſe *Obiurgo*. MAR. Atqui non ſemper additur hic ablatiuus. FA. Vbi non additur, relinquitur ſubaudiendus, vt grammaticorum vtar vocabulo: eodémque modo datiuus *uerberibus*, in altera ſignificatione. Sed quum ſine adiectione ponitur, frequentius atque vſitatius de hoc quàm de illo caſtigationis genere dicitur, ac ſępius hic ablatiuus *uerberibus*, quàm ille *uerbis*, prætermittitur. At ſequendo Nizolium, etiam vbi pater dicitur caſtigare filium, non aliud intelligendũ erit quàm filium obiurgare. quum tamen contrà nemo ſit qui hîc non potius κολάζειν quàm ſimpliciter νουθετεῖν verbo Caſtigare ſit intellecturus. MAR. Sed nimiũ leni verbo vteris quum νουθετεῖν dicis. FA. Vis σωφρονίζειν dicam? MAR. Hoc quoque nimium lene fuerit. De induſtria (vt opinor) retices ἐπιτιμᾶν & ἐπιπλήσσειν. F. Multo aſperiorē eſſe τὴν ἐπιτίμησιν fateor quàm ſit νουθέτησις, &

σωφρόνισις, ſiue σωφρονισμός: quinetiam ἐπίπληξιν maiorem quandã aſperitatem præ ſe ferre quàm illã ipſam ἐπιτίμησιν: ſed tamẽ caſtigationẽ filij tanto his omnibus eſſe aſperiorem quanto verbera verbis ſunt aſperiora. MAR. Quid? an nullus pater eſt, Fabi, qui non ſit Demea? FAB. An nullus pater eſt, Marce, qui non ſit Mitio? MAR. Nimium certè mitis erat Mitio: vtpote ne ἐπιτιμητικὸς quidem: quantum ex verſibus iſtis coniicere poſſumus,

Amat? dabitur à me argentum dum erit commodum.
Vbi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. Diſcidit
Veſtem? reſarcietur. eſt (diis gratia)
Et unde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.

Sed viciſſim nimiũ Demea erat φιλεπιτιμητὴς, nimium fuerat φιλεπιτιμητὴς & Menedemus. At ego eum etiã patrẽ qui rebus quę κόλασιν poſcunt ἐπιτίμησιν tãtùm adhibeat, Mitionẽ vocandum eſſe dico. C. Fabius haud negat, Marce, patrem caſtigare filium poſſe dici, etiam quum illum obiurgat tantummodo: ſed tamen, vbi nihil adiicitur, id eſt, non dicitur Caſtigare verbis, ſed tantùm Caſtigare, rationi conſentaneum eſſe dicit vt de obiurgatione illa intelligatur quæ ad verbera vſque progreditur. Quod ſi ita eſt, nõ

debuit Nizolius illa verbi Caſtigare expoſitione eſſe contentus, vt diceret eſſe Obiurgare. Alioqui certè fatetur, abſque adiectione etiam dictum Caſtigare, eſſe interdum nihil aliud quàm Obiurgare, ſiue Increpare. Legimus enim inter illos Ciceronis qui à Nizolio afferuntur locos, *caſtigemus etiam ſegnitiem hominum.* Itidémque apud Liuium, *caſtigarétque ſignitiem populi.* Sic verò & qui apud Maronem, vel potius quę (nam de formicis loquitur) *caſtigant moras*, dici poſſunt caſtigare ſegnitiem: quanuis non idem hoc in loco quod in illis ſegnitiei ſit genus. FA. Nonius tamen aliam expoſitionem huius verbi in illo Maronis loco commentus eſt. CA Quam? FA. Vt Caſtigare ibi ſit Expedire. CA. Sed quid erit Expedire moras? FA. Fateor expoſitionem hanc alia expoſitione opus habere. CA. Apud me quidem certè opus habet. FA. Sic & aliæ multæ eius expoſitiones expoſitores deſiderant: & quædam non tam expoſitores quàm correctores. CA. Ne ipſe quidem Martialis, vt opinor, illam explicationem vel intellexiſſet, vel intellectam approbaſſet, vbi illud genus loquendi imitans dixit, *-iã tumidus uocat magiſter, caſtigátque moras.* FA. Perſequere, obſecro, tuum illum ſermonem. CA. Dicebam, à te non nega-

ri quin Caſtigare, ſine adiectione etiam, pro Obiurgare duntaxat poſitum inueniatur: additurúſque eram locis illis in quibus ita accipi neceſſe eſt, etiam alios. FA. Eos velim nũc addas. CA. Hoc inter alia dicturus eram: videri mihi verbũ iſtud valde proprium de ſegnitiei & ſegnium obiurgatione fuiſſe: quum ad illos quos attuli locos accedat hic Cæſaris, lib. 1, De bello ciuili, *Segniores caſtigat atque incitat.* Alioqui tamẽ de qualibet etiam obiurgatione, id eſt, ob quodlibet erratum ſiue peccatum, dictum fuiſſe, minimè ſum neſcius: idémque & in deriuatis ſpectari, Caſtigatio, Caſtigator, Caſtigatus, Incaſtigatus. Nam apud Horatium ſeni à natura hoc eſt inſitũ vt ſit caſtigator minorum. Apud eundem legimus,

Nec me dimittes incaſtigatum, ubi plura
Cogere quàm ſatis eſt ac non ceſſare uidebor.

Et quoniam in horum eius locorum mentionem incidi, addam huic & tertium qui quandam ſibi peculiarem habet ſignificationem. Is eſt in Arte poetica vbi Caſtigare pro Emendare dicit,

Vos ô Pompilius ſanguis carmẽ reprehendite quod non
Multa dies & multa litura coercuit, atque,
Perfectum decies non caſtigauit ad unguem.

Verùm vt ad illam de qua nũc agitur ſigni-

ſicationem reuertar, eam nimirum qua pro Obiurgare ſiue Increpare ponitur, vt in ea Caſtigare abſque adiectione pleriſque in locis inueniri fateor, ita illi in nõnullis adiectum inueniri dico ablatiuum Verbis vel Dictis:& quidem ab ipſis etiã poetis. Huius ſaltem verſus recordaberis, vt opinor, Marce, qui apud eorum principem extat,

Hîc grauis Entellum dictis caſtigat Aceſtes.

Cur verò addidiſſet *dictis*, niſi timuiſſet ne Caſtigat de verberibus potius intelligeretur ab iis qui locũ hunc non perlegerent? MAR. Exiſtimas igitur priorem & magis propriã eſſe illam ſignificationem verbi Caſtigare qua ponitur pro Punire, quàm eam qua tantùm pro Obiurgare, ſeu Increpare. CA. Exiſtimo equidem:&in eo aſſentior Fabio. MAR. At Nonius ab vtroque veſtrûm diſſentit, qui priùs huius quàm illius ſignificationis mentionem facit. CA. At nos tam in ea re iudicio caruiſſe Nizolium reſpondemus, quàm in eo quòd Caſtigant moras expoſuit Expediunt. M. Ego verò pro Nizolio reſpondeo, has ſignificationes operas mutuas quodammodo tradere dici poſſe: quum vt Caſtigare dicimur aliquem non ſolùm verbis ſed etiam verberibus, id eſt, nõ ſolùm obiurgare, ſed etiam verberare: ita etiam verbera obiurgatrici (vt ita dicam)

linguæ tribuantur ab Horatio. CA. Vtitúrne Horatius verbis illis? MA. Nequaquã: (ideo velut veniã petens, addidi, Vt ita dicã) ſed dicit *patruæ uerbera linguæ*. Hinc etiã V*erberare cõuitia tacitæ cogitationis* dixit Quintꝰ Cicero: itẽ, M*irificam mihi uerberationẽ ceſſationis epiſtola dediſti*. Sic verò & Græco ἐπιπλήττειν, quum ſonet Increpare, ſeu Obiurgare, ſubeſſe quãdam verberationis ſignificationem (ſi eius origo ſpectetur) non ignoratis. FA. At tu in eo quod de voce illa Verberare dixiſti, te à tuo Nonio diſcedere ignoras fortaſſe. M. Ignoro ſané. F. Tu igitur ab illo hoc quoque ſcribi ſcito, Verberare non ſolùm à verberibus ſed à verbis etiam eſſe dictum. MAR. Non adeo certè in Nonij verba iuraui vt hoc etiam credere neceſſe habeam. FA. Multo etiam minus in ipſius Nonij verba iurabis, vbi quas in eum Henricus Stephanus ſcripſit animaduerſiones legeris. MAR. Huiúſne etiam loci mẽtionem facit? FA. Ita: & dicit minimè hoc dictũ fuiſſe ſi ſciuiſſet aut recordatus fuiſſet eundẽ verbo Ferire vſum tribui quẽ illud in Plautino habet loco, qui ei hoc comminiſcendi anſam præbuit. Sed tu, mi Marce, ſicut in Nonij verba iurare non vis, ita & in Nizoliana ne poſthac iurato, ſed potius iudicem tam iniquum (de iis quæ ad ſermonem Cicero-

nianum pertinent) eiurato. Alioqui vide ne verba ad rem conferamus: id eſt, ne poſt lõgam de caſtigatione diſceptationẽ, tuæ caſtigationi manus admoueamus. MAR. Nouè certè Terentiano illo genere loquẽdi vteris. Sed quænam erit illa caſtigatio? Non ea erit, opinor, quam Vlpianus caſtigationem fuſtium appellat. FA. Non equidem: ſed ea quæ à iuriſconſultis caſtigatio modica vocatur. MAR. Quænã ea eſt? CA. *Iuridici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt.* MAR. Itáne Fabi non intelligis quid mihi mineris? FA. Egóne minari velim quod non intelligam? MAR. Intelligis ergo quod iuriſconſulti non intelligunt, ſi verum eſt quod Camillus dixit. FA. Imò, quanuis quænam fuerit à veteribus iuriſconſultis appellata caſtigatio modica non minus dubitẽ quàm à Bartolo, Baldo, Accurſio, & ab Alciato poſt illos, aliiſque poſt Alciatum dubitatũ fuit, quæ tamen ea ſit de qua vti aduerſus te cogito caſtigatio modica, ſatis ſupérque intelligo. CA. Apage mihi omnem hunc ſermonem, qui nos ab illa noſtra inquiſitione poteſt ἀπάγειν. Iam enim mihi memoria excidere incipiunt permulta quæ ad eam pertinent. FA. Tãtùm aperiendus eſt liber Nizolij, alia ſtatim exempla emergent. CA. Iam nunc aperiam. Incidi certè iam in vnũ.

FIO, *Conſto*, *Conflor*, *Euado*, *Euenio*, *Accido*. F. Quid hîc agũt *Conſto* & *Euado*? CA. Ipſe ex te hoc ipſum quærere volebã. FA. Id ipſum igitur cuius ſum neſcius, ex me ſcire volebas. CA. At ego te neſcire neſciebam. Audi verò & verbi Fungor expoſitionẽ. FVNGOR, *Efficio*, *Colo*. Idem hîc ex te quæro de verbo *Colo*, quod modo de *Conſto* & *Euado*: an idem reſpõdes? FA. Idem. CA. Audi nũc & compoſiti Perfungor expoſitionẽ. PERFVNGR *Vtor*. An de hoc *Vtor* non aliud à te reſpoſum accipiam? FA. Non aliud. CA. NOTO. *Animaduerto*, *obſeruo*, *Deſigno*, *Conſtituo*. An de hac quarta expoſitione reſpondes illud ipſum? FA. Ipſiſsimum. CA. Verbum autem DICO, cùm alia ſignificat, ſi illi credimus, tum verò *Ago*. FA. Fortaſſe perperam pro *Aio* ſcriptum fuit. CA. Imò ibi præcedit illud *Aio*. Audi verò & verbi *Declamo* expoſitiones. DECLAMO, *Valde clamo*, *Exerceor*, *Ludo*. Quem hîc locum habet verbum *Ludo*? vt de *Exerceor* taceam. FA. Ipſe de illa expoſitione interrogare te voluiſſem. CA. Venio ad quaſdam periphraſticas expoſitiones. An igitur INCIDO, producta media ſyllaba, idem eſſe dicis quod Securim iniicio? vel INCHOO, idem quod Sementem facio? FA. Si de alterutra expoſitione aſſentiendum

illi eſſet, minus de hac quàm de illa aſſentiri grauarer. CA. At ego maluiſſem *Fundamenta iacio*, quàm *Sementem facio*. FA. Neq; verò à me aliter hoc probatur quàm velut è duobus malis minus. CA. Quædam autẽ ſunt verba quibus non vnam tantùm expoſitionem periphraſticam, ſed pleraſque tribuit, (aliis intermiſtas) & quidem quæ non duobus ſolùm ſed pluribus verbis conſtãt. FA. Tales quaſdam periphraſes antea mihi videor animaduertiſſe inter eas quas attuliſti: ſed quænam hæ ſunt quæ nunc in mentem tibi veniunt? CA. Attende quomodo *Attendo* exponat. ATTENDO, *Animaduerto*, *Animum attendo*, *Noto*, *Diligenter percipio*, *Attento animo ſumma cum benignitate audio*, *Mentem auréſque erigo*, *Silentium orationi alicuius tribuo*, *Animum & mentem adhibeo*, *Aures ad alicuius uocem admoueo*, *Attentum animum ad decoris cõſeruationẽ teneo*, *Adſum animo*. Quæ eſt tua de his periphraſibus ſententia? F. Bonas malis eſſe permiſtas. C. Hæc verò, *Mentem auréſque erigo*, vllóne modo ferri poſſe tibi videtur? F. Nequaquam. neque enim Mentem & aures erigere eſt Attendere, ſed potius Præparare ſe ad attendẽdum. C. Hoc certè vel vnus ex iis Ciceronis quos affert locis, docere eum & potuerat & debuerat: *Erigite mentes auréſque ueſtras, & me de*

inuidioſis rebus (ut ille putat) dicentem attendite. Lubenter autem Cicero vni eidémque verbo nomina duo iungit, quorum vnum ad corpus, alterũ ad animum pertinet, & quidem ab illo ad hunc transferens. Nam vt hîc Erigere mentibus tribuit, ab auribus, parte corporis, mutuatus, ſic alibi in verbo Admouere idem ſibi permittit: vbi ſcribit, *Mentes ueſtras, non ſolùm aures, ad aruſpicum uocem admouete.* Simul autẽ lenitur hic verbi Admouere vſus. durius enim alioqui videri hoc poſſet Admouere mentem, quàm vt Ciceronis ſermoni conueniret. FA. Pulchra ſanè hæc obſeruatio. CA. Eam Henrico Stephano acceptã fero, ſicut & quaſdam alias ad Ciceronianum ſtylum pertinentes: ſed quum huius alia quædam inſignia excẽpla mihi protulerit, nunc illorum duntaxat poſſum recordari. FA. Si fortè in eorum memoriam redieris, à te mihi communicari velim. Sed vnde ſubortus eſt Marco riſus? Aliquid ego in ſermone meo peccaui, aut ſaltem peccaſſe illi videor: id eſt, nõ ſatis Ciceronianè dixiſſe. CA. Scio quid ſit: non ſatis Latinum eſſe putat illud genus loquẽdi, Redire in memoriam alicuius rei. MAR. Ciceronianum quidem certè haud eſſe arbitror. FA. At mihi, qui Ciceroniani nomen minimè affecto, Latinum eſſe ſa-

tis fuerit: ſed tamen non Latinum ſolùm ſed Ciceronianum etiam eſſe contendo. CA. Vide Fabi ne aquilam cornix prouocaſſe dicatur. FA. Imò Dareti prouocanti Entellus reſtitiſſe dicetur. MAR. Saltem apud Nizolium exemplum illius loquendi generis extare non puto. FA. More multorum Ciceronianorum facis, quum Ciceronianam Latinitatem chartarum Nizolianarum finibus circumſcribis. Verùm cedo mihi Ciceronis opuſculum De ſenectute. CA. Iā trepidare mihi videtur Marcus. FA. Hæc mecum legito Marce, *Sed his legendis redeo in memoriam mortuorum*. Videamus ánnon & ab ipſo Nizolio ſit annotatum hoc exemplum. CA. Imò iam ſatis Marcum pudefeciſti. nónne vides illum propemodum καταδύεσθαι ὑπὸ τῆς αἰσχύνης; Græca enim hyperbole vtendum eſt, quum Latina deſit. FA. Quū iam Nizolianū opus in manus ſumpſiſſem, vt de loco illo cōſulerem, vide in quod periphraſεων (id eſt periphraſticarum expoſitionum) chaos, quàm rudem indigeſtámque molem (vt de alio quodam eius loco antea dictum fuit) inciderim. ACCVSO, *Cauſam uel culpam in aliquem confero, uel trāſfero, Culpam alicuius accuſo, Poſtulo, Inſimulo, Arguo, Compello, Appello, Criminor, Cito, Nomen defero, Diem dico, In crimen uoco, Aliquem*

reum cito, *In iudicium uoco*, *Ad iudicium uoco*, *Reum facio*, *In reos refero*, *In iudicium capitis uoco*, *Litem intendo*, *Litem infero*, *Mulctam peto*. CA. Multáne ſuperſunt? FA. Vix tertiã partem recitaui. Attende. *Litem capitis in aliquem infero*, *Capitis aliquem arceſſo*. CA. Ah deſine. non times ne vtriuſque noſtrûm aures chaos illud nõ dicam obtũdat, ſed obruat? FA. Rectè mones: deſino. Sed nihílne hîc examinabimus? CA. Non certè quod examinemus, ſed otium potius deeſt. FA. De illa ſaltem expoſitione diſſeramus quæ dicit *Accuſo* eſſe *Mulctam peto*. MAR. Quid? illam tu improbas? FA. Improbo quidẽ certé. MAR. At ego contrà addi ab illo potuiſſe dico & *Mulctam irrogo*. Sed tu *Irrogare mulctam*, eſſe iudicis putas, non autem eius qui accuſat. FA. Méne adeo forenſium inſtitutorum (de Romano autem foro loquor) ignarum exiſtimas vt hoc neſciam? MAR. At ſi hoc noſti, cur expoſitió illa tibi non probatur? FA. Quoniam Accuſo multo latius patere dico quàm Mulctam peto, vel irrogo. CA. Nunc recordor me legiſſe apud Budæum quod à vobis dicitur, Mulctam irrogare, non eſſe iudicis (quum tamẽ alicui verba iſta quiddam ſignificare videri poſsint quod ad iudicis officium pertineat) ſed actoris: atque apud Ciceronẽ id obſeruaſſe.

Sed tamen non video quomodo quicunque accuſat, mulctam irrogare dici debeat. Nec dubito quin tu quoque, ſi rem totã expẽderis, ſtatim faſſurus ſis, quicunque mulctam irrogat, vel petit, eum accuſare: ſed non viciſsim, quicunque accuſat; eum mulctam irrogare, vel petere. M. Eadem ratione apud Nizolium multa poſsis improbare, & quidem ex iis ipſis quæ ad huius verbi *Accuſo* expoſitionẽ affert: veluti quũ dicit, eſſe *In iudicium capitis uoco* ſiue *arceſſo*, vel *Litem capitis in aliquem infero*, ſiue *Capitis aliquem arceſſo*, *In capitis periculum uoco*; *Periculum capitis infero*, *In diſcrimen capitis adduco*: item quum dicit eſſe *Aliquem ambitus crimine arceſſo*, item *Actionem perduellionis alicui intendo*. C. Atqui hæc afferre, non eſt Nizolium excuſare, ſed ampliorẽm eius reprehendẽdi materiam ſuppeditare. Eſto enim, Nizolium non ignoraſſe, Accuſare eſſe genus, at illa eſſe ſpecies: an ſatis fuit hoc ſcire? an ideo lectori ita confuſa illa debuit exhibere? Sed enim ne tu quidem qui ei vis patrocinari, tanquam expoſitiones verbi Accuſo, ab illo talia afferri negas. M. Impropriè ità vocari fateor: ſed alia in mentẽ non venit appellatio. F. Cur non potius ſynonyma, vel tanquam ſynonyma eſſe dixiſti, vt antea loquutus eras? M. Ne hæc quidem

dem appellatio locum habere hîc poteſt. FA. Tu igitur fateris multa ex iis quæ à Nizolio tanquam expoſitiones afferuntur, pro expoſitionibus minimè habẽda eſſe: ſed tamen aliud vocabulum quo appellare poſſis ea, nõ inuenire. CA. Fatetur Marcus quæ videt ſe nullo poſſe modo negare. FA. Nónne fateris & in eo grauiter peccaſſe Nizoliũ, quòd verbis cõpoſitis apponat ſimplicia, vel ſimplicibus cõpoſita, perinde acſi idẽ vtrorumque vſus eſſet? M. Profer exẽpla. FA. Veluti quum *Abſterreo*, idem quod *Terreo*: *Admiſceo*, idem quod *Miſceo*: *Commigro*, idem quod *Migro*. Viciſsim autem quũ ſimplici verbo *Abeo* apponit compoſitum *Tranſeo*, quum item ſimplici *Ligo* apponit compoſita *Alligo*, *Illigo*, *Colligo*. MAR. Nónne quædam ſimplicia licuiſſe illi explicare putas per compoſita, & viciſsim? FA. Puto: ſed non in his aut talibus verbis. At de compoſito *Attingo*, quod exponit ſimplici *Tango*, & de ſimplici *Torqueo*, quòd exponit compoſito *Intorqueo*, tacendum putaui, ſicut & de aliis nonnullis quæ mihi ſuggerebat memoria: de quibus tamen fortaſſe quiſpiã ἀκριϐοδίκαιος minimè tacere voluiſſet. CA. Exempla compoſitorum quæ malè exponuntur à Nizolio per ſimplicia viciſſímque ſimplicium quæ malè per compoſi-

ta,protuliſti: ſed compoſitorum quæ malè ſint aliis compoſitis explicata, mentionem nullam feciſti. FA. Quaſi verò poſsim omniũ meminiſſe. *Addere te hæc par eſt: nõ omnia poſſumus omnes.* CA. Vnius ſaltem exempli recordor: cuiuſdam nimirum loci vbi *Conſiſto* exponit non ſolùm *Conſto*, ſed etiam *Inſiſto* & *Aſſiſto*, &(interiectis his, *Commoror*, *Nitor*, *Pendeo*) addit *Subſiſto*. FAB. Quid ais Marce? adeóne in tui Nizolij verba iuraſti, vt hoc quoque credas, *Conſiſto*, etiam *Inſiſto* & *Aſſiſto* & *Subſiſto* poſſe ſignificare? CA. Si Marcus vrgeri ſe à te videat, ſtatim tibi religionem iniiciet. FA. Quam mihi religionem narras? CA. Myſteriorum Nizolianorum. MAR. Nunquámne me irridendi finem facies? CA. Vide quid dicas: an me putas velle religionem in riſum vertere? FA. Et velitationi huic & iſti ſimul diſſertationis noſtræ parti finem imponẽdum cenſeo. CA. Ab ea igitur parte orationis quam grammatici Verbum appellant, ad eam quæ Nomen ab illis appellatur trãſeundum fuerit. FA. Nec diligentiam fortaſſe nec iudicium in Nizolio perinde hîc atque illic deſiderabimus. CA. Imò ſibi ſimilem eſſe hominẽ comperiemus, quod melius me noſſe ipſe potes. FA. Nulla mihi nũc exempla ſuccurrunt ex iis quæ ad hanc ora-

tionis partem pertinent: ſed dum tu ea quę in memoria habes proferes, ego librum euoluam, vt aliquod ſaltem poſsim & ipſe exhibere. CA. Verùm hoc ita fiat velim vt interim animum, aut aliquam ſaltem animi partem ad ea quæ à me dicentur attendas. FA. Ita fiet. CA. Ab vtris nominibus à me initium ſumi libet? FA. Ab iis quæ ſubſtātiua vocantur. CA. A Paupertate igitur ordiendum erit. MAR. Mali eſt ominis hoc exordium. CA. Εὐφήμει Μάρκε. MAR. Σὺ οὖν μὴ δυσφήμει. CA. Ipſe certè Nizolius malè ominatam Paupertatem reddit, quum eam ad Mendicitatem redigit. FA. Quid? an Paupertatem in extremo gradu, ſicut & Mendicitatem, collocat Nizolius? CA. Ita. FA. Quot ſunt igitur pauperes, tot erunt mendici. CA. Totidem. FA. Proh, quot mendicos vna Nizolij expoſitio efficit. M. Videndus eſt Nizolij locus, antequam tam vehementer exagitetur. CA. En tibi illum. PAVPERTAS, *Tenuitas, Anguſtia rei familiaris, Domeſtica difficultas, Inopia, Egeſtas, Mendicitas.* FA. Aut non legerat locum Ariſtophanis, aut eius non recordabatur Nizolius, quum vltimam hāc expoſitionem cæteris adiiceret. C. Quem Ariſtophanis locum ais? F. Illum qui eſt in Pluto, de diſcrimine quod eſt inter πτωχὸν & πένητα. negare

autem ne Marcus quidem poſsit quin πτωχοῦ & πένητος appellationes Græcæ planè reſpondeant Latinis Mendici & Pauperis appellationibus. C A. Recordaríſne illius loci? F A. Certè. C A. Recita igitur.

Πτωχοῦ μὲν γὰρ βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἐστὶ μηδὲν
ἔχοντα·
Τοῦ δὲ πένητος, ζῆν φειδόμενον, καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα·
Περιγίγνεσθαι δ᾽ αὐτῷ μηδὲν, μὴ μέντοι μηδ᾽ ἐπιλείπειν.

Quum autẽ addit Ariſtophanes, καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα, videtur ad ipſam vocis πενία originem ſiue etymologiam alludere: quum πενία dicatur ἀπὸ τοῦ πένεσθαι, in antiqua illa ſignificatione qua ponebatur pro πονεῖν, ſiue ἐργάζεσθαι. Ad quam & Theſſalos reſpexiſſe crediderim quum ſeruos ſuos, πενέστας vocarunt. C A. Propriè igitur πένης (pro quo habent Latini vocabulum Pauper) fuerit is qui labore victum quærit. M A R. Sed Mendicitatem nónne fatemini Paupertatis eſſe ſororem? F A. Imò verò qui hoc dicit (eſſe nimirum τῆς Πενίας ἀδελφὴν τὴν Πτωχείαν) apud eundem poetam grauiter reprehenditur. Quum enim dixiſſet Chremylus,

Οὐκοῦν δήπου τῆς Πενίας Πτωχείαν φαμὲν εἶναι ἀδελφήν,

reſpondet Πενία,

Ὑμεῖς γ' οἴεσθε καὶ Θρασυβούλῳ Διονύσιον φατ' ὅμοιον.)

CA. Sed quid Ariſtophanis loco erat opus, quum in oculos noſtros tot quotidie exẽpla incurrant eius quod inter pauperes & mendicos eſt diſcriminis? Hunc igitur ſermonem miſſum faciamus, & ad alias expoſitiones veniamus, quibus Ficinus nos eodẽ quo illic modo πάντα ὑπὸ μίαν Μύκωνον docet ponere. Audi igitur. IMPVDENTIA, *Cõfidentia*, *Audacia*, *Os*. Atque vt hîc *Impudẽtia* dicitur eſſe *Audacia*: ita viciſsim, vt par pari referatur, *Audacia* dicitur eſſe *Impudẽtia*. AVDACIA, *Confidentia*, *Impudentia*, *Ceruices*. FA. Malè profectò de audacibus, at bene de impudentibus meretur Nizolius. quantum enim illos dedecorat, tãtum hos decorare dici poteſt. MAR. Quid ita? FA. Quoniam bellicoſos viros & Martios non minus vocare oportebit impudentes quàm audaces: at verò impudentes ſuam impudentiã deriuare in Martem audaciæ principem poterunt, ſi ſuam impudentiam nihil aliud eſſe quàm audaciam, poſsint oſtendere. CA. Ad alia nobis exempla pergendũ eſt: quum nulla hîc à Marco expectanda ſit excuſatio. F. Audacia nimirum & Impudẽtia ſilentium illi impoſuerunt. Sed Camille, antequam hinc abeamus, ex te vel ex Mar-

coſſi moleſtum illi non eſt) ſcire velim cur Audaciam exponat etiam Ceruices. M A. Quoniam Cicero de vna eadémque re Audaciam & Ceruices dicit. F A B. Memini me alicubi legere *Tantis ceruicibus* apud Ciceronem: ſed quæri locum & inuentum expendi cupio. M A R. Is eſt in Ciceronis Frumentaria. F A. Quærendus eſt. M A. Iam inueni. *Tametſi qui erunt tantis ceruicibus recuperatores, qui audeant in prouincia, quum prætor adſit, non ſolùm contra uoluntatem eius, ſed etiam contra fortunas iudicare?* F A. An quia dixit Cicero, *Qui erunt tantis ceruicibus qui audeant*, ideo vocabulum Ceruices ipſum per ſe pro audacia vſurpare licebit, & *Præditus ceruicibus*, pro *Præditus audacia*, dicere? C. Eodem (vt opinor) ſenſu dicere potuiſſet Cicero, Qui erunt tam erectis ceruicibus? Tunc verò licuiſſet Nizolio dicere Audaciã eſſe Ceruices erectas. F. Nempe Ceruices demiſſas audaciæ aut ſaltem fiduciæ opponi dixiſſet eodem iure. Quòd ſi Ceruices erectas liceat exponere Audaciam, licebit fortaſſe Indomitam ceruicem apud Horatium exponere Feritatem: quum dicat *Indomita ceruice feros*. C A. Sed legimúſne Demiſſas ceruices apud eundem oratorem? F A. Non apud eum, ſed apud Propertium ea verba me legere memini,

At dum demiſſis ſupplex ceruicibus ibam,

Dicebar ſicco uilior eſſe lacu.

Minimè certè dubium eſt quin demiſſæ ceruices erectis opponantur: ſed quũ dicit Cicero Tãtis ceruibus, nequaquã perinde eſſe crediderim acſi dixiſſet, Tam erectis ceruicibus, neq; erectas ceruices eum dicturum fuiſſe de audacia quæ à natura cuipiam inſita ſit, ſed tantùm de ſumpta fiducia. Ita enim Erectæ ceruices & Demiſſæ ceruices ſibi vidẽtur opponi, vt Sumere animũ & Abiicere animũ. CA. An igitur quũ ita loquutus eſt Cicero, Qui erunt tantis ceruicibus, perinde eſt acſi quis Græcè diceret, Τίνες ἔσονται οὕτως ὑψαύχενες, vel, οὕτως ὑψηλαύχενες? F. Nequaquam. ſumpta enim eſt hæc metaphora ab equis. quanuis enim illis natura ceruix ſit ardua, videtur tamen ita erecta, neſcio quid ſuperbiæ præ ſe ferre. Aliud autem eſt, audacem, aliud, ſuperbum eſſe, CA. Quid ſi verò Tantis ceruicibus exponamus Tam tumidis? nam apud eundem oratorem Tumidas ceruices me legere memini. FA. Ne hæc quidẽ expoſitio quadrare poſsit: quũ tumor ille ab ira potius proficiſci videatur. C. At Ciceronis locus ille cuius nũc ſum recordatus, eſt ex oratione in Vatinium, non procul à principio, *Repentè enim te, tanquam ſerpens è latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis ceruicibus, in-*

tuliſti. Ibi quidem certè iræ mentio fit, in iis quę proximè præcedunt, *Veniſti iratus omnibus. quod ego, ſimulac te aſpexi, priuſquam loqui cœpiſti, quum antè* Gellius, *nutricula ſeditioſorum omnium, teſtimoniū diceret, ſenſi atque prœuidi.* An verò comparationem cum ſerpente in eo tātùm eſſe putas quòd mentio fiat latibulorū? F. Nihil vetat fortaſſe quominus ad ea etiā quæ ſequūtur illam extendamus. Verùm ſub iſta hypotyposi vultus hominis irati, quæ comparatione illuſtratur, aliquid præterea latere exiſtimandum eſt, nimirum irriſionem gutturis Vatinij: ſi verū eſt ſtrumoſum illud fuiſſe, atque hinc petita ioci materia, ipſum Vatinium, oratorem inflatum ab eo vocari. C. Quæ tandem igitur illorum verborum explicatio inuenietur? An Tantis ceruicibus dicemus eſſe Tam duris, (vt quidam exponunt) & ſumptam eſſe à bubus metaphoram? FA. Quid? an qui duriore ſunt ceruice boues, cæteris audaciores exiſtimantur? CA. Nequaquam: ſed valentiores. FA. Hoc ſi ita eſt, cur nullam duritiei ceruicis mentionem faciunt neque Virgilius, neque Varro, neque Columella? Ita enim Virgilius,

-optima toruæ
Forma bouis: cui turpe caput, cui plurima ceruix,

Et crurum tenus à mento palearia pendent.
Vbi turpe caput vocatur quod eſt vaſtum & prægrande: atque hunc adiectiui iſtius vſum apud Varronē quoque obſeruaſſe mihi videor. Sic etiam Gallicè dicimus, *Vne grande uilaine teſte.* At Ceruix plurima dicitur quæ eſt longiſsima. Agnoſcimus autem in illo Virgilij loco iſta Varronis verba, *Ceruicibus craſſis ac longis, à collo palearibus demiſſis.* Columella quoque, *Ceruice longa & toroſa palearibus amplis.* At duritiei ceruicis in eligendis bubus nulla fit mentio: imò quædam illi innaſci durities traditur ab eodem Columella, libri eiuſdem (qui ſextus eſt) capite decimoquarto, quæ iugum non patiatur. CA. Quæ igitur eſt dura ceruix, à qua dicitur & Græca metaphora quiſpiam σκληραύχην ſiue σκληροβάχηλος eſſe? FA. Eadē (meo quidem iudicio) quæ & Rigida ceruix & Indomita dicitur: non ea quæ iugum lubenter patitur, ſed cōtrà quæ reſpuit. Ideóque Horatius *Indomita ceruice feros* dixit: ac viciſsim, *equum tenera docilem ceruice*: atque idem allegoricè loquens, *Nondum ſubacta ferre iugum ualet ceruice, nondum munia comparis AEquare.* Denique dura ceruix ea dicenda fuerit quæ & rebellis à quibuſdā poetis appellatur. & Ceruices, ſine vlla adiectione dictum, po-

tius pro peruicacia quàm pro audacia poſſe accipi crediderim: vt Ceruicoſus à quibuſdam recentioribus vel potius recentiſſimis ſcriptoribus appellatus fuit qui eſt peruicax & inexorabilis. CA. Quomodo igitur illa verba Tantæ ceruices, explicare oportet? FA. Fortaſſe tantas intelligere debemus Tam craſsas. CAMIL. An per phyſiognomonas ita exponere licebit? FAB. Si non per omnes, at per aliquos. MAR. Quid? an neceſſe fuerit eadem orationis forma vti qua vſus eſt Cicero, vt illum in hac voce rectè imitemur? FA. Minimè verò ea lege & velut neceſsitate velim te aſtringere. MAR. Quo igitur alio modo vti voce illa poterimus pro audacia, ita quidem vt reprehenſionem vitemus? FA. Non dubito quin rectè vſuri ſimus vbi aliquid orationi addemus quod lectorem ad intelligendam ſignificationem illam adiuuet. ſi, exempli gratia, ita loquemur, Conſiderate quæ ſint illius hominis ceruices, qui rem eiuſmodi aggreſſus fuerit. CA. Non minus moleſtus mihi eſt hic tam longus de ceruicibus Nizolianis ſermo, quàm moleſtum eſſet onus aliquod ceruicibus meis diu ſuſtinere. FA. Cupis igitur ceruices Nizolianas à tuis ceruicibus depellere. CA. Non cupio tantùm, ſed percupio. F. Quin tu igitur nobis occa-

ſionem ſermonis aliò transferendi præbes? CA. Præbebo ſtatim. FA. Quod iam quæris nomen? CA. Auaritia. habet enim (ſi bene memini) illud quoque nomen Nizolianam quandam expoſitionem. Me certè non fefellit memoria. audi enim. AVARITIA, *Sordes, Inhumanitas, Auiditas.* FA. Miror certè quis ille ſit Ciceronis locus qui Nizoliũ in hunc errorem impulit. MAR. Tam citò expoſitioni illi errorem obiicis? Quid? nónne auari ſunt inhumani? FAB. Et quidem pluſquam inhumani eorum plerique: atque omnes propemodũ alio etiam quàm vulgari modo inhumani. CA. Quis ille eſt inhumanitatis modus? FA. Is quo in ſeipſos etiam ſunt inhumani: dum nimirum nulla in re non dicam valetudinis ſuæ, ſed nec corporis nec animi ſui rationem habent: dum non ſolùm ſuum defraudant genium, ſed in aliis etiam rebus nihilo magis corpori ſuo parcunt quàm ſi ἐν ἀλλοτρίοις σώμασι viuerent, vel omnis illorum ἐν Καρὶ eſſet ὁ κίνδυνος. Sed nónne in prodigos etiam (qui vitio auaritiæ omnino contrario laborant) cadit inhumanitas? Fateor alioqui auaritiæ comitem eſſe inhumanitatem potius quàm prodigalitati, aliiſque nonnullis vitiis: ſed ideóne auaritiæ idem quod inhumanitatis appellatione ſignificari dicere

potuit? Auaritiam Paulus Apoſtolus dixit eſſe ῥίζαν πάντων τῶν κακῶν: quidam verò τῶν ἔξωθεν συγγραφέων (vt loquuntur Græci theologi) eā appellauit μητρόπολιν τῶν κακῶν: eadem igitur ratione qua dixit illā idem ſignificare quod inhumanitatem, dicere poſſet idem ſignificare quod impietatem, perfidiā, inuidiam, rapacitatē, crudelitatem. Illi enim ipſi quorum modò mentionem feci Græci theologi, auaritiam omnia ſimul Dei præcepta παραβαίνειν oſtendunt. CA. Ad illud quidem certè quod attinet, cui tanquam maximo, primus à Seruatore noſtro datur locus, manifeſta eſt in auaris illius παράβασις. quum enim eo iubeamur Deum amare tota totius cordis, totius animi, totius mentis affectione, hoc tanto amore auaros aurum tantùm & argentum proſequi, & non Deo, ſed illis ſeruire, omnibus eſt longè notiſsimum: ac ſæpenumero apud ſe dicere,

Ἐγὼ δ᾽ ὑπέλαβον χρησίμους εἶναι θεούς,
Τὸ ἀργύριον ἡμῶν καὶ τὸ χρυσίον.

Quos autem magis fore perfidos putandū eſt quàm eos qui quum exiſtimari velint illum qui verè Deus eſt iurare, in ſui pectoris latebris non huius numen, ſed illorum, auri & argenti, numina adorant, & quuum dant fidem interpoſito iureiurando, non alia numina iurari à ſe cogitant? Quis verò magis

alterius macreſcit rebus opimis (vt de inuido loquitur Flaccus) quàm auarus? ſuas enim vnius res opimas eſſe cuperet. Quis magis fuerit rapax quàm is, cuius rapacitas nõ magis vllis rapinis, quàm mare vllis aquis expleri poteſt? A quo maior expectanda ſit crudelitas quàm ab eo qui τὰ φίλτατα etiam velit περιορᾶν ἀπολλύμενα, ſi ex ea re luctum aliquod ſit reportaturus? Sed crudelitatis fortaſſe mentionem facere minimè neceſſe habui, quum ab inhumanitate, quam Nizolius eandem cum auaritia ſtatuit, proficiſcatur: quum, inquam, inhumanitas velut ingreſſum ad crudelitatem præbeat. CA. De hoc ſaltem quemlibet facilè tibi aſſenſurũ puto, non minus crudelitatis appellatione quàm inhumanitatis, (quanuis vna mitior ſit altera) potuiſſe Nizolium *auaritiam* exponere. FAB. Sed finis tandem eſt imponẽdus noſtro de *auaritia* Nizoliana ſermoni. CA. Ab Auaritia ad Adulteriũ tranſire ſtatueram: ſed interim mihi in mentem venit lepida quædam definitio, quæ ne mihi memoria excidat vereor. FAB. Hanc itaque definitionẽ illi de Adulterio ſermoni præuertendam cenſeo. CA. Nunquámne audiſti quæ ſit Ciceroniana nominis Edacitas definitio? FAB. Minimé. CA. Audies igitur quod nunquam audiſti. FAB. Et lubenter

quidem. CA. Sed Nizolius is erit qui te il[illegible] docebit. FAB. Ne Nizolii quidem diſcip[illegible]lus eſſe erubeſcam. ſed dic tandem quæ ſi[illegible] illa. CA. *Edacitas, vitium uentris & gutturis.* FA. Quis verò Nizolio aſſentietur, Ciceronem ita definiiſſe edacitatem? MAR. Ciceronis iſta ſunt verba in oratione pro M. Cælio, *Vitium uentris & gutturis.* FA. Hoc fateor: ſed quid tum? an Ciceronis ſunt edacitatẽ ita definientis? CA. Locus eſt adeundus. MAR. Eum facilè inueniam. Audite. *At uerò in M. Cælio, nulla luxuries reperietur, nulli ſumptus, nullum æs alienum, nulla conuiuiorum ac luſtrorum libido. quod quidem uitium uentris & gutturis non modò non minuit ætas hominibus ſed etiam auget.* FA. Cur potius edacitatem quàm bibacitatem (liceat enim hoc vti nomine) aut ſaltẽ cur bibacitatẽ minus quàm edacitatem Nizolius hîc ſignificari putet, nihil cauſæ video. CA. Recordaris fortaſſe, dũ hoc dicis, voti Philoxeni, qui ſibi gruis optabat guttur vt paulo longiore aut ſaltẽ non tam breui frueretur inter bibẽdum voluptate. FA. Imò votum illud penè oblito in memoriam reuocas. CA. Sed pro te facit & quidam alius Ciceronis locus, vbi cũ luſtris vinum iungit. is eſt Philipp. 2, *Qu um omnes impuritates pudica in domo ſuſceperis, uino luſtríſque confectus.* Item 13, *In luſtris, popinis,*

alea, uino, tempus ætatis omne conſumpſiſſes. FA. Rectè, meo iudicio, idē intelligi exiſtimas his in locis appellatione vini, quod conuiuiorum in illo orationis pro Cælio. Quemadmodum verò hæc, *quod quidem uitium uentris & gutturis*, ad conuiuiorum libidinē referuntur (neque enim mihi perſuadere quiſquam poſsit, per ventrem ſignificare voluiſſe Ciceronem non τὴν γαστέρα, ſed τὰ ὑπὸ τὴν γαστέρα, vt Græci interdum minus inhoneſta appellatione vocant) ita quæ ſubiungit, *Amores autem & hæ deliciæ quæ uocantur, quæ firmiore animo præditis diutius moleſtæ non ſolent eſſe, nunquam hunc occupatum impeditúmque tenuerunt*, ad luſtrorum libidinem pertinere puto. C. At Nizolius an hæc illò referri animaduerterit neſcio, ſed in illa edacitatis definitione tanquam certiſsima, optimè ſibi cōſtare video. Nam & in voce Venter, vbi locum illū profert, *Vitium uentris & gutturis*, addit, Id eſt, guloſitas quam vocant. Quinetiam in Appendicula ad Obſeruationes, in qua recenſet vocabula quæ partim pro barbaris partim pro non ſatis Latinis habet, pro illa voce Guloſitas Ciceronianos ſuos iubet dicere Vitium ventris & gutturis. FA. Cur verò non & edacitatis appellationem illis permittit? CA. An hoc miraris? FA. Quis, obſecro, non miretur?

CA. Miretur quicunque non minus quàm ego diligēter eum euoluerit,& alias quamplurimas voces barbaris,aut ſaltem parum Latinis,ab eo annumerari animaduerterit, quæ Latiniſsimæ eſſe comperiuntur. FAB. Exempla mihi aliquot proferas velim.CA. Non antè proferam quàm huic in Obſeruationes eius inquiſitioni finis à nobis fuerit impoſitus. Illud enim opuſculũ ab Obſeruationum opere eſt ſeparatum (id eſt, calci huius operis adiunctum) quanuis & in illo obſeruationes Nizolii habeamus, & quidē tales vt nihil alteris debere dici poſsint quod ad mouendum lectori ſiue riſum ſiue ſtomachũ attinet. FA.Ad aliã igitur nominis alicuius definitionē trãſeamus. C. Quid ſi nõ recorder? Imò vnius ſaltem recordor. F.Quænam ea eſt? C. Qua *Conuiuiũ* dicitur eſſe *Accubatio epularis amicorũ*. F. Valde anguſtis conuiuiũ terminis circumſcribit Nizolius,ſi cõuiuium eſſe non putat niſi quod ita definiri poſsit. MAR.In ea opinione fuiſſe Nizoliũ nõ exiſtimo. F. Imò ego nõ minus hæc verba (quæ alioqui Ciceronis eſſe fateor) ab illo eſſe poſita pro definitione nominis *Conuiuium* exiſtimo, quàm illa ſuperiora *Vitium uentris & gutturis* pro definitione nominis *Edacitas*. C. Explicationem fortaſſe potius quàm definitionem eſſe fatebitur

tebitur Marcus. MAR. Imò ego iam vobis vel explicationem vel definitionem vocis Conuiuium appellare permitto verba illa, *accubatio epularis amicorum*,& vos nimio Nizolii reprehendendi ſtudio eò tãdem prouehi dico, vt pro eo Ciceronem reprehendatis. ſunt enim ipſiſsima Ciceronis verba. FA. Quid? ánnon Ciceronis eſſe, paulo antè ipſe quoque confitebar? MAR. Non ſatis eſt dicere, Ciceronis: ſed addendum, explicantis ſiue definientis vocem illam Cõuiuium. Audi enim me locum ipſum ex Catone maiore recitantem, *Bene enim maiores accubitionem [uel accubationem] epularem amicorum, quia uitæ coniunctionem haberet, Conuiuium nominarunt. melius quàm Græci, qui hoc idem tum Compotationem, tum Concœnationem uocant: ut quod in eo genere minimum eſt, id maximè probare uideantur.* Quid iam ad hæc reſpondes? FAB. Ciceronem de prima& maximè propria ſignificatione loqui quàm eius maiores illi voci dederint: ſed potuiſſe poſtea conuiuium vocari illorum quoque accubationem epularem, qui quum amicitia iuncti non ſint, ad eaſdem tamen epulas fuerint inuitati: & de hac re Nizoliũ monere lectorem debuiſſe. CA. Imò, ne nimium reprehendendi ſtudium nobis obiicere pergat Marcus, ita Nizoliũ excuſemus

vt dicamus illum ſuis Ciceronianis in mentem id venturum nequaquam arbitratum eſſe. F. Ita excuſandum cenſeo. M. At ego excuſatione non tam illi quàm vobis opus eſſe dico. F. Quid? an vis palinodiam à nobis cani? M. Volo. F. Ita igitur habeto, nos non ſeriò ſed ioco definitionem illam reprehendiſſe. M. Eóne tandem confugitis? hoc certè non eſt palinodiam canere. F. Expectas forſitan vt ab illis Steſichoreæ palinodiæ verbis initium ſumamus, Οὐκ ἔς' ἔτυμος ὁ λόγος. M. An id à vobis expectandum mihi ſit neſcio: ſed hanc demum fore legitimam palinodiæ formam dico, ſiue illis ipſis verbis, ſiue aliis quæ non diſsimilia ſint vt a mihi. F. Quin id fiat per me non ſtabit: ſed vereor vt idem à Camillo impetrari queat. Vnde verò tibi Camille riſum interim ſubortum eſſe putem? C. Riſum mihi mouet mea quædã ἀλλόκοτος ſuper illo ipſo Ciceronis loco cogitatio, quæ nunc primùm animũ meũ ſubiit: ſed eam vix expromere audeo. F. Quid ita? C. Quoniã ea ille Ciceronis locus oppugnatur. F. Vtrum ea in parte quæ ad definitionem illam pertinet? C. Nequaquã. F. *-quicquid habes, age, Depone tutis auribus.* Te enim eius poetæ verbis qui plurimùm à te diligitur, compellandum exiſtimaui. C. Sed neſcio quàm tutis Marci auribus id deponi poſsit. FA. An vis me Marci

quoque aures præſtare? C. Quid hoc verbi eſt? an vis Marco deridendum te propinare? FA. Si Ciceroni præſtare aliquem dicere licuit, an mihi Præſtare alicuius aures dicere non licebit? CA. Per me quidem licet. FA. Marci autem riſum non timeo, quum illis meis verbis aures non patefecerit. Iam igitur Camille eloquere quicquid illud eſt: præfatus (ſi ita videbitur) te non ſeriò loqui. CA. Imò verò eloquar, εἴθ' ὡς παίζων, εἴθ' ὡς σπουδάζων, vt ille apud Platonem dicit. FA. Quænam igitur pars illius loci à te oppugnatur? CA. Ea pars in qua Latinos accubitionem epularem amicorum melius Cõuiuium appellaſſe dicit quàm Græcos Cõpotationem, ſiue Concœnationem. FAB. Definitionem illam non reprehendis, vt antea dixiſti. FA. Nequaquam: ſed ipſam Ciceronis reprehenſionẽ reprehendo. MA. Proh, cum quo mihi res eſt homine, qui Ciceronem etiam reprehendere audeat. CA. Proh, cum quo nobis negotium eſt homine, qui omnes quotquot vnquam fuerunt Græcos reprehendere non dubitet, & quidem in iis quæ ad ſermonem pertinent: quũ inter omnes & conſtet & ſemper conſtiterit nullam linguam aptius, nullam felicius, nullam ornatius animi ſenſus exprimere. M. Nónne totum locum recitare libet? CAM.

Quídni libeat? repetam autem altius. Ne- *que ipſorum conuiuiorum delectationes corporis uoluptatibus magis quàm cœtu amicorum & ſermonibus metiebar.* Bene *enim maiores accubitionem epularem amicorum, quia uitæ coniunctionem haberet,* Conuiuium *nominarunt. melius quàm* Græci, *qui hoc idem tum* Compotationem *tū* Concœnationem *uocant: ut quod in eo genere minimum eſt, id maximè probare uideantur.* Ego *uerò propter ſermonis delectationem tempeſtiuis cōuiuiis delector,* &c. MAR. Quid hîc reprehendis? CA. Ciceronem Græcos auſum eſſe reprehendere, id verò eſt (inquam) quod reprehēdo. MAR. Quid? an honeſtiorem Conuiuii quàm Compotationis (id eſt συμποσίου) vel Concœnationis (id eſt συνδείπνου) appellationē eſſe negas? CA. Nego, & pernego. MAR. Atqui de ipſis etiam pecudibus vnà potantibus dici potuiſſet συμπόσιον: ſicut de vnà veſcentibus iiſdem, συμβρώσιον (neque enim dicere auſim συμφάγιον) at verò hoc nomen Conuiuium non itidem commune pecudibus eſſe poſſe quiſquam dixerit, quum in eo Latini ad id reſpexerint quod dicit Cicero. CAM. At ego & tibi & Ciceroni ipſi nego ad id Latinos reſpexiſſe: quicquam tale illis quos maiores ſuos vocat Cicero in mentem veniſſe nego. Quòd ſi Græci eò reſpicere voluiſſent, melius συμβιώσιον dixiſ-

ſent quàm Latini Conuiuium dixerunt. M. Cur melius? CA. Quia non itidem ambigua illis fuiſſet ſuæ appellationis ratio. MA. Putáſne igitur Latinis ambiguam eſſe appellationis ſuæ rationem? CA. Non puto ſolùm, ſed etiam affirmo. MAR. Quæ illa eſt ambiguitas? vereor enim ne aliquam ipſe tibi ſomnies. CA. Nónne ambigua eſt verbi Viuere ſignificatio? an qui hoc dicet, is aliquid quod ſomniauerit, afferre à te dicetur? MAR. Quid aliud ſignificat verbum Viuere quàm quod vulgo notũ eſt, & quod à Græcis ζῆν ſiue βιοῦν dicitur? C. Meritò ſanè, quum de nomine illo Conuiuium loquẽs, dicerem Latinis ambiguam eſſe ſuæ appellationis rationem, nullam agnoſcere in ea ambiguitatem voluiſti, quum duplicem eſſe verbi Viuere vſum ignores. MAR. Hoc & innumerabiles alios mecum ignorare ſcio. CA. An tu Fabi ex illorũ innumerabilium es numero? FA. Quomodo eſſe ex innumerabilium numero queam? quomodo innumerabiliũ poſsit numerus iniri? CA. Extra iocum: tibíne ignota eſt illa minimè vulgaris verbi Viuere ſignificatio? FAB. Ignota eſſe non poterit, tantiſper dum recordabor illorum Catulli verborum, *Viuamus mea Lesbia*: vt alios aliorum poetarum omittam locos. MAR. Quid igitur ibi Viuamus va-

lere putas? FA. Genio indulgeamus, vel Genialiter viuamus. MAR. Iam ergo coniectura mihi aſſequi videor quid velit Camillus: nimirum falſò à Cicerone dici, aptius eſſe Conuiuii apud Latinos quàm Sympoſii apud Græcos nomen: quòd Latini in eo nõ ad aliam verbi Viuere ſignificationẽ quàm ad eam quam dixiſti reſpexerint. CA. Rem acu tetigiſti. MA. Sed hoc nónne tanquam à iocante dictum accipiendum eſt? CA. Vbi attentius apud te id expenderis, & cum tuis Conciceronianis, aut in Ciceronianitate collegis (vtrocunque modo vocare illos mauis) communicaueris, tum demum reſpondebo iocóne id an ſeriò dixerim. M. Egóne meis (vt tu vocas) Conciceronianis id communicare auſim? illóſne vllam vllius Ciceroniani dicti reprehenſionem æquis auribus eſſe audituros credis? CA. Tu quoque, vt opinor, parum æquis auribus illam accepiſti. MAR. Ita ſe res habet: vt nihil diſsimulem. CA. Apud te ſaltem id expendes attentius, vt dixi. FA. Vide ne Adulterii obliuiſcaris Camille, id eſt, eius de quo Ciceronianos Nizolianos monere volebas ſuper illa voce. CAM. Non obliuiſcar. Eos ſicut monueram ne fidem haberent ſuo Nizolio dicenti Auaritiam idem eſſe quod Inhumanitatem: ita etiã monere volebam

ne illum autorem ſequerentur, vbi inter Adulterium & Stuprum nihil diſcriminis ponit. Hæc enim ſunt eius verba, ADVLTERIVM, *rij*, *Stuprum*. FAB. Leuis certè præ aliis eſt hic error. Non cogitauit bonus vir, ſicut omne adulterium eſt ſtuprum, ita omne ſtuprum non eſſe adulterium: vel (vt breuius loquar) Stuprum eſſe velut genus: adulterium, velut ſpeciem. CA. Sed quum diceres modò Fabi, leuem præ aliis eſſe illum errorem Nizolij, intelligebáſne eſſe leue flagitium? FA. Satin' ſanus es? CA. Imò verò tu ipſe ſatín' ſanus es, qui cauſa indicta me ſtatim damnes inſaniæ? Scito enim me non tam meis quàm Nizolii verbis, aut (ſi mauis ita loquar) me in perſona Nizolii hãc tibi quæſtionem propoſuiſſe. FA. Quid? an Nizolio error eſt idem quod flagitium? CA. Lege hæc. FA. ERROR, *Erratio*, *Erratũ*, *Peccatum*, *Lapſio*, *Prolapſio*, *Fraus*, *Falſa opinio*, *Culpa*, *Flagitium*. Heus tu Marce non iam pro tuo Nizolio erubeſcis? CA. Erubuit quidẽ certé: ſalua res eſt. ac vix pudor eum (vt opinor) pro ſuo loqui Nizolio permittet. FA. Adeóne infans erit eius pudor? CA. Cur futurum dicis quod iam eſt? MAR. Quaſi verò me nunc primùm experti ſitis infantem. CA. Quid ſibi volunt hæc illius verba, Fabi? FA. Infantis appellatione aliter quàm

Horatius vtitur, pro eo nimirum cui Cicero diſertum opponit. Sed de hoc Nizoliano, in erroris explicatione errore ſatis: à vitiis ad virtutes transferẽdum nobis ſermonem cenſeo. C A. Apertius loquere. F A B. Periculum nobis cenſeo faciendum ἀστοχίας Nizolianæ in explicandis virtutum nominibus: quum eius ἀσοχίαν (volui ἀστοχίαν dicere) in explicãdis vitiorum appellationibus abundè iam perſpexerimus. C A. Nempe ab equis ad aſinos vis tranſire, quod ad Nizolianas ſiue explicationes ſiue expoſitiones attinet. F A B. Hoc ſi nobis contingere videã, ab aſinis ad equos ſtatim reuertemur. C A. Audi igitur Nizolianam quandam expoſitionem nominis *Humanitas*: & quidem multis aliis ſubiunctam. F A B. Quid eſt, obſecro, *Humanitas* Nizolio, præter id quod omnibus Latinæ linguæ peritis in mentẽ ſtatim venit? C A. Aliquid quod nulli vnquam alii in mentem veniſſe puto. F A B. Quid tãdem eſt illi *Humanitas*? C. *Altitudo animi quæ dicitur.* F A. Itáne verò Ciceronianorum duci Nizolio *Humanitas eſt altitudo animi*? Non equidem hæc ſcripſit ille dux ἀφ' ἵππου ἐπ' ὄνον μεταβεβηκώς, (vt tu modò nos ab equis ad aſinos eſſe tranſituros dicebas) nec ἀπ' ὄνου ἐκπεσὼν, ſed ἀπὸ νοῦ. M A R. Valde profectò acerba eſt hæc tua reprehenſio, & falſa tamẽ

fortaſſe. FAB. Adeundus eſt ipſe Ciceronis locus, vt veram eſſe Marcus fateatur reprehenſionem, quam fortaſſe falſam compertum iri dicit. CAM. Ad eum iam perueni, *In liberis verò populis & in iuris æquabilitate exercenda etiam eſt facilitas, & altitudo animi quæ dicitur: ne, ſi iraſcamur aut intempeſtiuè accedentibus aut impudenter rogantibus, in moroſitatem inutilem & odioſam incidamus.* FAB. Mihi iam videor animaduertere quid Nizolio perſuaſerit vnum & idem eſſe Altitudinem animi & Facilitatem. CAM. Quid illud eſt? FAB. Quòd Cicero huic illud ſubiungat. Nam & aliis in locis, propemodum innumeris, vbi aliquod vocabulum ita ſubiunctum à Cicerone vidit Nizolius, interpoſita tantùm copulatiua ſeu connexiua particula, ita ſynonymum id eſſe iudicauit, vt eo alterum exponi poſſe cenſuerit, atque adeo expoſuerit. Idémque & de iis intelligendum eſt locis vbi plura, licet ἀσυνδέτως poſita, non aliter dicuntur quàm ſi συνδέσμοις connexa eſſent. Illius autem rei exempla quædam nos anteà vidiſſe puto: ſed & inter cæteras expoſitiones quæ dantur nomini illi Humanitas, reperientur. Quære vocem illam apud Nizolium Camille. CA. Non diu quærenda fuerit. FAB. *Humanitas, Facilitas, Lenitas, Manſuetudo, Comitas, Vrbanitas, Suauiſſimi mo-*

res, Benignitas, Manſuetudo morum ac facilitas, Suauitas ſermonum atque morum, Lepos, Altitudo animi quæ dicitur. Videndi nunc ſunt qui ab eo afferuntur loci. *In ueſtra manſuetudine atque humanitate totam cauſam repono.* Quinetiam ex Cic. ad Q. fr. affert, *Clementia, manſuetudo, humanitas.* Ex his nimirum locis dixit Nizolius, Humanitatem eſſe idem quod Manſuetudinem. Nec longo interuallo ſequitur hic, ex Lælio, *Amicitia remiſſior eſſe debet & liberior & dulcior, & ad omnem comitatem facilitatémque proclinior.* Ex hoc nimirũ loco idem eſſe Humanitatem quod Comitatem, tradidit Nizolius. Et quoniam in quadam ad Atticum epiſtola ſcripſit idem, *Tua ſingularis humanitas, ſuauiſſimiq; mores,* dixit etiã Humanitatẽ & Suauiſsimos mores vnum idémque ſignificare. Denique quoniam ille in quodam loco operis De oratore ſcripſit, *Nullum eſt uitæ tempus in quo nõ deceat leporem humanitatémque uerſari,* videmus Humanitatem illa etiam Leporis appellatione exponi. Nec dubiũ eſt quin eandem omnino & in cæteris expoſitionibus rationẽ ſequutus fuerit, atque id ex aliis Ciceronis perſpici locis poſsit. CA. Periculoſam certè & parum prudentem exponendi rationem narras. FA. Sed Nizolianam tamen. CA. Nizolianam eſſe ne ipſe quidem

Marcus negare auſit. FAB. Quinetiam fatebitur iam (ſat ſcio) non aliud illum mouiſſe ad addendam & illam poſtremam expoſitionem, qua Humanitatem ſcripſit eſſe Altitudinem animi quæ dicitur, quàm quòd videret Ciceronem, quum dixiſſet Facilitas, addere verba illa, Et altitudo animi quæ dicitur. CA. Atqui non ſubiunguntur illa nomini Humanitas, ſed nomini Facilitas. FAB. Nónne vides primam omnium expoſitionem eſſe illam qua Humanitas dicitur eſſe idem quod Facilitas? quum igitur voci huic Facilitas ſubiunguntur, perinde eſt acſi illi vocabulo Humanitas ſubiungerētur: vt pro Nizolio reſpondeam. Ac fateor certè, ſi verè dici queat Altitudinem animi eſſe idem quod Facilitatem, haud falſò dictum etiã iri nihil aliud eſſe quàm Humanitatem. Sed tuæ fuerint partes illud nobis, in tui Nizolii gratiam, probare: illud, inquam, quũ Cicero dixit, Facilitas & Altitudo animi, vocibus idem omnino declarantibus vſum eſſe. MAR. Hoc ego vtinam probare poſſem, vt Camillum à Nizolio, id eſt, à Nizolii manibus, veniam ſuæ irriſionis petere cogerem. Sed hoc ſaltem mihi vterque veſtrûm fatebitur, vt ſpero, duo illa ſic à Cicerone cõiungi vt nõ valde diuerſa videri poſsint. CA. Atqui non ſibi conſta-

ret Cicero ſi facilitatem cum altitudine animi coniungeret. MAR. Quare? CA. Quia in illo ipſo libro De officiis (qui primus eſt) dixerat quandam eſſe animi elationem, à qua quod fieret, non eſſet virtutis, ſed potius immanitatis omnem humanitatem reſpuentis. FA. Ipſa Ciceronis verba proferri ſatius fuerit. CA. *Sed ea animi elatio quæ cernitur in periculis & laboribus, ſi iuſtitia uacat, pugnátque non pro ſalute communi, ſed pro ſuis commodis, in uitio eſt. non modò enim id uirtutis non eſt, ſed potius immanitatis, omnem humanitatem repellentis.* MAR. At ego reſpondeo, nõ de omni elatione animi loqui Ciceronem, ſed de certa quadam duntaxat: & quidem de ea quæ vitioſa ſit. CA. Sed innuit interim Cicero vitium hoc illi animi elationi plerunque innaſci: perinde acſi diceret (ea ſermonis forma vtens qua paulo pòſt) Sed illud odioſum eſt in ea elatione animi quæ cernitur in periculis & laboribus, quòd plerunque iuſtitia vacat, pugnátque non pro ſalute cõmuni, &c. Ita enim ipſe paulo pòſt de eadem loquitur, *Sed illud odioſum eſt quòd in hac elatione & magnitudine animi facillimè pertinacia & nimia cupiditas principatus innaſcitur. Vt enim apud Platonem eſt, omnem morem Lacædemoniorum inflammatum eſſe cupiditate uincendi: ſic, ut quiſque animi magnitudine maxi-*

mè excellit, ita maximè uult princeps omnium eſſe, uel potius ſolus eſſe. Difficile autem eſt, quum præſtare omnibus cõcupieris, ſeruare æquitatem, quæ eſt iuſtitiæ maximè propria. Atq; his ſubiungit quæ omnino à facilitate (quam cum animi altitudine vis eſſe coniunctam) abhorrent, *Ex quo fit ut neque diſceptatione uinci ſe, neque ullo publico ac legitimo iure patiantur.* Quid? quum hæc legis, non tibi videris audire quod de Achille canit Horatius, illum iura ſibi nata eſſe negare, atque armis nihil non arrogare? Sed ipſum Horatii locum afferam,

-honoratum ſi fortè reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget ſibi nata, nihil nõ arroget armis.

Vide quàm procul à facilitate illa quoque altitudo animi Achillea abfuerit. Niſi fortè in Achille altitudinem animi non vis agnoſcere. MAR. Elationem animi potius quàm altitudinem illi tribuendam eſſe cenſerem. CA. At ego animaduerti elatum animum & altum à Cicerone ſenſu eodem appellari: & quemadmodum hîc de animi elatione loquutus, non multo pòſt virorum fortiũ & magnanimorum mentionem facit: ita in illo de quo nunc diſceptamus loco, quum hæc duo iunxiſſet, magnanimum & fortem virum, ſtatim altitudinis animi mentionem

facit, priùs tamen facilitatis. MAR. Aliquid aliud ſit hæc altitudo animi neceſſe eſt, quę cum facilitate ab eo copulatur. CAM. Imò non ipſe Cicero hæc copulat, ſed tuus Nizolius, qui hæc idem valere dicit. MA. Nón ne hoc eſt copulare, dicere, Facilitas & altitudo animi? CA. Quid? nónne hæc copula longè diuerſa aut etiam contraria coniungere poteſt? an ſi Cicero diceret, Humanitas & crudelitas, à Cicerone humanitatem & crudelitatem copulari, tanquam res eiuſdē generis, exiſtimares? Legimus apud Naſonem *pius & ſceleratus*: an putas illum hæc tanquam vllam affinitatem habētia, ſimul ponere? & quidem quanuis *eodem facto*, addat? Canit enim initio libri Metamorph. tertii,

Quū pater ignarus natā perquirere Cadmo
Imperat, & pœnam, ſi nō inuenerit, addit
Exilium: facto pius & ſceleratus eodem.

Canit idem lib. eiuſdem operis nono,

-vltuſque parente parentem
Natus, erit facto pius & ſceleratus eodem.

Quid? an ideo *pius* & *ſceleratus* idem valere dicemus? FA. Nemo, cui alii quàm Nizoliani ſint oculi, ad diuerſa referri hæc duo non videat, etiamſi copula illa & coniungātur. At Nizolius ſi ita cōiuncta hæc à Cicerone inueniſſet *pius* & *ſceleratus*, idem for-

taſſe quod de aliis multis, licet ſignificationem valde diuerſam & fere contrariam habētibus, dixiſſet, rem vnam atque eandem vtroque declarari. CA. Quid ſi igitur iſta,

-ſcelus eſt pietas in coniuge Tereo,

in ſuo Cicerone legiſſet? an ſcelus idem eſſe quod pietatem dixiſſet? FA. Quidni? M. Siccine de Nizolio, tanquam de homine inſano, loqui vos nihil pudet? in his quidem certè manifeſtiſsimum eſt diſcrimen: hæc ad diuerſa referri patet: ideóque nec horum nec talium vocabulorum vllam eſſe affinitatem dixiſſet. CA. At ego non minus altitudinem animi & facilitatem ad diuerſa referri dico, etiamſi minus diuerſæ ſint harũ quàm illarum vocum ſignificationes. MA. Oſtende quomodo ad diuerſa referri poſſint. FA. Totus locus eſt legendus atq; attentè conſiderandus. CA. Eum ſimul & legamus & expendamus. FA. Ne tu eum nobis recitare graueris. CA. Non grauabor equidem. *Nec uerò audiendi qui grauiter iraſcendum inimicis putabunt: idque magnanimi & fortis uiri eſſe cenſebunt. nihil enim laudabilius, nihil magno & præclaro uiro dignius placabilitate atq; clemētia.* Paulo altius enim repetendus fuiſſe videtur locus, vt facilius mens Ciceronis in his quæ ſequuntur poſſet perſpici: *In liberis uerò populis, & in iuris æquabilitate,*

exercēdā etiā eſt facilitas & altitudo animi quæ dicitur, ne, ſi iraſcamur aut intēpeſtiuè accedentibus, aut impudenter rogantibus, in moroſitatem inutilem & odioſam incidamus. MAR. Quomodo negare poteſtis quin facilitas & altitudo animi eodem referantur? CA. Sine me paulo vlterius pergere, antequam tibi reſpondeam: *Et tamen ita probanda eſt manſuetudo atque clementia ut adhibeatur reip. cauſa ſeueritas: ſine qua adminiſtrari ciuitas non poteſt.* Quid iam ais Marce? hæc quæ de ſeueritate dicuntur, nónne tibi ad altitudinem animi pertinere vidētur? nónne Ciceronem, quod facilitatem vocauerit, nunc manſuetudinē atque clementiam appellare? MAR. Aſſequor iam quæ tua ſit hoc de loco ſentētia: ſed vide ánnon Cicero, ſi eius hæc mens fuiſſet, ita potius loquutus eſſet, Exercenda etiam eſt facilitas & altitudo animi quæ dicitur: ne, ſi iraſcamur aut intempeſtiuè accedentibus, aut impudenter rogantibus, in moroſitatem inutilem & odioſam incidamus: aut, ſi nullam ſeueritatē adhibeamus, adminiſtrare ciuitatem non poſsimus. CA. Tunc quidem apertius (fateor) eſſe potuiſſet, altitudinem animi ad ſeueritatem reſpicere: ſed ſicut ab aliis ſcriptoribus, ſic & à Cicerone nonnunquam, orationis, quæ alioqui vniformis manere poſſet, mutari for-

mam

mam non ignoras. MAR. Quod tamen reſpondes ad id quod tibi oppono, non mihi ſatisfacit. Ac miror certè cum animi altitudine facilitatem ſiue manſuetudinem & clementiam non tibi videri poſſe coniungi. CA. Imò verò, ſi hoc negem, ipſi etiam Platoni repugnem. apud eum enim legimus libro De legibus quinto., διὸ δὴ θυμοειδῆ πρέπειν καὶ πρᾷον φαμὲν ἑκάστοτε εἶναι δεῖν τὸν ἀγαθόν. Sed & paulo antè dixerat, θυμοειδῆ μὲν δὴ χρὴ πάντα ἄνδρα εἶναι, πρᾷον δὲ ὡς ὅτι μάλιστα. Poſtquam autem illis ſubiunxit iſta, τὰ γὰρ τῶν ἄλλων χαλεπὰ καὶ δυσίατα ἢ καὶ τὸ παράπαν ἀνίατα ἀδικήματα οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκφυγεῖν, ἢ μαχόμενον καὶ ἀμυνόμενον νικῶντα, καὶ τῷ μηδὲν ἀνιέναι κολάζοντα, addit, hoc non poſſe fieri niſi ab eo animo cui inſit θυμὸς γενναῖος, id eſt, generoſa quædam iracundia. τοῦτο δὲ (inquit) ἄνευ θυμοῦ γενναίου ψυχὴ πᾶσα ἀδύνατος δρᾶν. Vbi ſimul etiã obſeruare debemus quid vocet hominem θυμοειδῆ. Quemadmodum verò hîc, poſtquã pœnas ſeuerè irrogandas eſſe ſcripſit, addit, hoc fieri nullo modo poſſe niſi adſit θυμὸς γενναῖος: ita etiam, antequam diceret oportere bonum virum eſſe etiam θυμοειδῆ, dixerat, τῷ δ' ἀκράτως καὶ ἀπαραμυθήτως πλημμελεῖ καὶ κακῷ ἐφιέναι δεῖ τὴν ὀργήν. Cur verò clemẽtem ſimul eſſe oporteat, oſtendit. FA. Non abſimile vero eſt, Ciceronem, quũ illa quæ

recitaſti,ſcriberet,ad hunc Platonis locum reſpexiſſe. CA. Mihi quoque fit veriſimile: hæc quidem certè quæ proximè ſequuntur; *Omnis autem & animaduerſio & caſtigatio contumelia uacare debet, neque ad eius qui punit aliquem, aut uerbis caſtigat, ſed ad reipubl. utilitatem referri:* hæc, inquam, ex illo philoſopho ſumpta eſſe, affirmare propemodum auſim: ac præſertim eam huius loci partem qua dicitur, omnem animaduerſionem & caſtigationem debere contumelia vacare. Verùm vt noſtræ tecum diſceptationi finem tandē imponam, Marce, tantum abeſt vt cum altitudine animi coniungi poſſe facilitatem, ſiue manſuetudinem & clementiam, negē, vt Platonem quoque eiuſdem coniunctionis tanquam neceſſariæ mentionem feciſſe oſtēdam. Sed longè aliud eſt, dicere cū Platone & Cicerone, dandam eſſe operam vt animi altitudo facilitate temperetur (quod temperamentum paucis à natura datur) aliud, cum Nizolio dicere, idem eſſe facilitatem quod animi altitudinem. Poſtquam enim (vti iam docui) dixit humanitatem eſſe idem quod facilitatē, addit etiam (nonnullis interiectis) altitudinem animi. MAR. Si nobis Ciceronianis barbaros etiā ſcriptores citare teſtes fas eſſet, cuiuſdā locum afferrem quo tibi ſtatim ſilentium im-

ponerem. FA. Quos obſecro barbaros ſcri-ptores Ciceroniani Nizoliani vocatis? CA. Neſcis, vt olim barbaros Græci omnes populos præter ſe appellabant; ita etiam Ciceronianos Nizolianos, ſcriptores omnes præter ſuum Ciceronem, barbaros vocitare? FA. Hoc nunquam audieram. CA. Sed nos tibi iuriſiurandi tui gratiam faciemus: vel potius defendendi tui Nizolii ardens ſtudiũ gratiã eius tibi facit. ſimul etiam nos iureiurãdo adigere potes, hoc nõ eſſe prodituros, te aliquẽ ex barbaris ſcriptoribus teſtẽ produxiſſe. M. Profer igitur Liuiũ. apud eum enim locus eſt quidam vbi altitudo animi cum modeſtia & æquitate coniungitur. CAM. En tibi Liuium. FA. Putáſne te facilè locũ eſſe inuẽturum? MAR. Imò iam eſt inuentus. audite. FAB. Repete paulo altius. MAR. *Euentus eorum comitiorum docuit, alios animos in contentione libertatis dignitatíſque, alios ſecundum depoſita certamina incorrupto iudicio eſſe. tribunos enim omnes patricios creauit populus, contentus eo quòd ratio habita plebeiorum eſſet. Hanc modeſtiam æquitatémque & altitudinem animi ubi nunc in uno inueneris, quæ tum populi uniuerſi fuit?* CA. Video cum modeſtia æquitatéque altitudinem animi Liuium coniungere: ſed quid hinc probaturũ te ſperas? MA. Facilitatem quoque cum al-

titudine animi rectè coniungi. CAM. Quis hoc tibi negat? harum rerum coniunctionẽ ſi reprehenderem, non ipſum tantùm Ciceronem ſed Platonem etiam (vt apparet ex eius verbis quæ protuli) reprehenderem: ſed tanquam eadẽ cõiungi, illud verò eſt quod nego & pernego. ac miror certè eadem tibi toties eſſe inculcanda. MA. Nónne verò ſicut hîc altitudo animi & modeſtia atque æquitas, tanquam eadem, coniunguntur, ita etiam altitudinem animi & facilitatem, tanquam eadem, aut ſaltem penè eadem, coniungi, dicere liceat? præſertim quũ modeſtia & æquitas aliquam cum facilitate cognationem habeant? CAM. At ego nihilo magis de illa apud Liuium quàm de iſta apud Ciceronẽ coniunctione tibi aſſentior. nam vt Ciceronem in facilitatis appellatione aliò reſpicere dixi quàm quum adderet altitudinẽ animi, ita etiam à Liuio eodẽ reſpici nego, quum modeſtiam æquitatémque & quum altitudinem animi dicit. altitudinẽ enim animi in illa adeo acri contẽtione libertatis dignitatíſque; modeſtiam verò & æquitatem in eo ſpectandam proponi aio, quòd tandẽ, depoſitis certaminibus, tribunos omnes patricios crearit populus, contentus eo quòd ratio habita ple-

beiorum eſſet. FAB. In hoc tam longo de humanitate & facilitate ſermone(ab humanitate enim ad facilitatem tranſiimus) tua humanitate facilitatéq; abuſus eſt Marcus, qui te toties eadem ſibi de loco illo inculcare coegerit: ne verò eandem tibi in hoc Liuiano moleſtiam exhibeat, ab hac Nizoliana humanitate(quæ idem ſonat quod altitudo animi) ad aliam quampiam eius virtutem nos proripiamus. CAMIL. Víſne, tanquam à ſpecie ad genus tranſeuntes, Iuſtitiam illius examinemus? FAB. Volo. Verùm licebítne tibi per Ciceronianos Humanitatem ad Iuſtitiam, tanquam ſpeciem ad genus, reuocare? CAM. Quidni? videmus enim à Cicerone Lenitatem ad illam reuocari. FA. Sed Lenitatem eam quæ in moderatione animaduertendi verſatur. CA. Hoc ſcio. quid tamen prohibet quin & eam quæ aliis in rebus poſita ſit, eodem, etiamſi minus propriè, referamus? FAB. Nihil, vt opinor. Quinetiam Comitatem adiungit Iuſtitię idem ſcriptor, De fin. lib. quinto, ibi enim de Iuſtitia loquutus, addit, *Cui adiūctæ ſunt, Pietas, Bonitas, Liberalitas, Benignitas, Comitas, quæque ſunt generis eiuſdem.* CA. Audi igitur quid Nizolio ſit IVSTITIA. Primùm quidem eſt AE*quitas*, deindè I*us*, F*as*, I*uſtum*. Quid tu de his dicis? FA. Quid aliud

quàm eſſe verè Nizoliana? Nam vt ab hac voce AEquitas initium ſumam, ipſe Cicero non idem eſſe dicit quod Iuſtitiam, ſed eſſe Iuſtitiæ maximè propriam: quum De offic. lib. 1, ſcribit, *Difficile autem eſt, quum præſtare omnibus cõcupieris, ſeruare æquitatem: quæ eſt iuſtitiæ maximè propria.* Quomodo verò Ius & AEquitas idem valere dici poſſunt, quum hæc paſsim diſtingui videamus? M. Sed videndum eſt an à Ciceronianis quoque diſtinguantur. FA. Ciceronianos nihil moror: ab ipſo autem Cicerone diſtingui ſat ſcio. MAR. Ipſa Ciceronis verba mihi proferri velim. FAB. A te verò mihi ſpatium ad cogitandum velim dari. CA. Recordor ipſe cuiuſdam loci qui eſt in oratione pro Cecinna, *Ex æquo & bono, non ex callido uerſutóque iure rem iudicari oportet.* MAR. At ego locũ hunc eſſe teſtem ἀξιόχρεων nego: nõ quòd AEquum & bonũ idem quod AEquitatem valere non putem: ſed quoniã Ciceronem non Ius ἁπλῶς, ſed Ius callidũ verſutúmque ei opponere video. FA. Εὐτύχηκα, quòd mea mihi repentè memoria locum alium ſuppeditauerit. Iam enim recordor à Cicerone dici alicubi *Pro æquitate contra ius dicere.* CA. Irridebit Marcus vel potius ſubſannabit tuum illud Alicubi. FAB. Quid? tuum verò iſtud Subſannabit an ſan-

na non excipiet? CA. Nihilo certè in tuam Sannam erit æquior. nihilo enim magis eſt Ciceronianum Sanna quàm Subſannare. F. Præueniamus quæſo illius irriſionẽ, quod ad meum illud Alicubi attinet. Iam enim recordor locum illum in vno ex libris De oratore extare. tu paginas quæ à læua ſunt percurre, dũ ego quę ſunt à dextra percurrã. CA. Non recuſo. FA. Εὐτύχηκα iterum. ſtatim enim in locum illum incidi. Audiat igitur noſter ἀντίδικος, *Galba autem alludẽs variè & copioſe, multas ſimilitudines afferre, multáque pro æquitate contra ius dicere.* Quòd ſi fortè cõtentus his nõ fuerit, tres paginas præcedentes, tres quoque ſequẽtes legere & relegere ei per me licebit. CA. Obmuteſcit nunc quoque Marcus. FA. Quid ſi verò locum etiam proferam qui Nizolium in hũc errorem impulit? CA. Te non tãtùm ſemel atque iterum, ſed tertiùm etiam εὐτυχήκαι dicam. FA. Statim igitur dicendum tibi erit. nam hic ipſe eſt (qui quidem in eodem libro extat) *Nam voli tare in foro, hærere in iure ac prætorum tribunalibus, iudicia priuata magnarum rerum obire, in quibus ſæpe non de facto ſed de æquitate ac iure certetur, iactare ſe in cauſis centumuiralibus, &c.* Aliquam certè huius ipſius loci partem ipſemet Nizolius affert, (pro *certetur* ſcribens *quæritur*, ſed per

imprudentiam fortaſſe)ita vt lectum ab eo eſſe negari non poſsit. Quum autem in eo videret ablatiuo *iure* ſubiungi ablatiuum *æquitate*, interiecta coniunctiua vocula *ac*, ſuā illam cuius antea memini regulam tenens, pro ſynonymis illos habendos cenſuit. Fieri verò poteſt vt in aliū quoq; aut etiam in alios eiuſdem ſcriptoris locos inciderit, vbi horum nominum vnum alteri eodem ſubiunctum modo inuenerit. CA. Poſſum certè, & quidem ἀκολακεύτως, dicere te ἐπιτυχηκέναι. Sed in reliquas nominis Iuſtitia expoſitiones Nizolianas non inquiremus? FA. Inquiſitione nō eſt opus. nam & ipſe Marcus ſibi manifeſtum eſſe dicet (vt opinor) aliud eſſe Iuſtitiam, aliud, Fas. Quinetiam aliter Iuſtitiam, aliter Iuſtum dici, idem fatebitur. CA. Quid ſi verò Iuſtum Nizolius intellexit dictum more Græcorum, qui τὴν δικαιοσύνην vocant interdum τὸ δίκαιον? ſicut τὴν ἀδικίαν appellant τὸ ἄδικον? itidémque τὸ σῶφρον dicunt, τὴν σωφροσύνην volentes ſignificare? quinetiam aliis quibuslibet adiectiuis eodem vti modo ſibi permittunt? FAB. Gaudeo non audiuiſſe iſta Marcum. tibi enim iraſceretur, tanquam apertè Nizolium nunc quoque irridenti. CA. Víſne ad aliam virtutem accedamus? FA.. Quídni velim & peruelim? ſed nos in examinandis vllius vocis expoſitionibus nolim poſthac

tamdiu immorari. CA. Animo tuo obſequar.nunc aurem Nizolio cõmoda. TEMPERANTIA, *Modeſtia, Moderatio, Frugalitas, Conformatio & moderatio continentiæ & tẽperantiæ.* FAB. Quid hoc ſibi vult? dicere Temperantiam eſſe Conformationem & moderationem temperantiæ? Nónne perinde eſt acſi dicerem, Iuſtitiam eſſe Confot mationem iuſtitiæ? CA. Interrogandus fue rit potius noſter Marcus. MAR. Omittis genitiuum Continentiæ. dicit enim Conformationem & moderationem continentiæ & temperantiæ. FAB. Mauis igitur dicam perinde eſſe acſi Iuſtitiam definirem Conformationem æquitatis & iuſtitiæ. MAR. Atqui Cicero Conformationem continẽtiæ & temperantiæ dixit, non item Confor mationem æquitatis & iuſtitiæ. FA. Scio apud Ciceronem illa non item hæc verba extare: ſed Ciceronem illis verbis definire aut exponere voluiſſe nego Temperantiã, ac nihilo magis illis Temperantiam quàm his Iuſtitiam definiri exponíve poſſe dico. CA. Quod verò eſt tuum de tribus primis expoſitionibus iudicium? FA. Non poſſum eas non probare, quum ſumptæ ſint ex Cicerone. CA. Is tamen alibi Modeſtiam aliud quiddam eſſe vult. FAB. Ideo monere debuit Nizolius lectorẽ, illi nomini inter-

dum eandem ſignificationem tribui, quum alioqui plerunque aliam, aut aliquantū ſaltem diuerſam, habeat. Ne ipſum quidē certè Ciceronem ita frequenter Modeſtiæ appellatione vſum eſſe puto, atque vbicunq; vſus ſit, aliquid adiunxiſſe puto quo auditor ſiue lector moneretur talē eſſe ibi eius ſignificationē. Sed locus nobis eſt adeundus, Tuſcul. quæſt. lib. tertio, & tertia (ſi bene memini) pagina à principio, illius quidē quam modo in manibus habui editionis. CA. Iam ad illum perueni. FA. Recita igitur. CA. *Veriſimile etiam illud eſt, qui ſit temperans: quem Græci σώφρονα appellant. eámq; uirtutem σωφροσύνην uocant. quam ſoleo equidem tū Tēperantiam, tum Moderationem appellare: nōnunquam etiam Modeſtiam. Sed haud ſcio an rectè ea uirtus Frugalitas appellari poſſit.* FAB. Hæc verba, *nonnunquam etiam*, confirmant id quod dixi. Ad frugalitatem verò quod attinet, de eo non dubitauit Nizolius de quo dubitare ſe oſtendit Cicero, quum dixit, *Haud ſcio an rectè ea uirtus Frugalitas appellari poſſit.* Quanuis enim non ignorem talem vſum eſſe horū verborum *Haud ſcio*, itidémque verbi *Neſcio*, apud Ciceronē, vt potius ſint arbitrantis rem ita ſe habere, quàm non arbitrantis: tamen ita loqui, nemo dixerit eſſe aliquid planè affirmare. Et-

enim ne is quidem qui ita loqueretur, Eam virtutem rectè frugalitatem appellari poſſe arbitror, ita poſſe appellari affirmaret. Nihilo certè magis quàm ſi Græcè loquens diceret, *μήποτε δὲ δυνατὸν ᾗ*. CA. Cur Nizolium miraris de eo non dubitaſſe de quo dubitauerit Cicero? nónne multo audaciorē Cicerone fuiſſe in iis quæ ad linguæ Latinæ conſuetudinem pertinent, (ſi tamen Ciceronem appellare audacem fas eſt) plurimæ iam obſeruationes vel potius expoſitiones illius te docuerunt? MAR. Nunc ſaltem, dum nobis eſt de virtutibus ſermo, maledicam iſtam linguam comprimere oportuit. CA. Itáne verba illa mea maledicētiam interpretaris? MAR. Ita interpretor. FA. Moroſior eſt nunc Marcus, & quidem ideo fortaſſe quòd inter virtutes verſari quodāmodo ſibi videtur. CA. Miſſas igitur virtutes faciam: ſimúlque huic inquiſitioni in expoſitiones eorum nominum quæ grammatici ſubſtantiua vocant, valedicā: & ad eas quæ ab eodem obſeruatore dantur nonnullis adiectiuis (vt iidem vocant) me conferam: ſi vnicum ex altero illo ordine addidero. F. Quódnam illud eſt? CA. *Spes*. Audi enim, obſecro. audi, inquā: ſi ridere libeat. SPES, *Fiducia*, *Expectatio*, *Cogitatio*, *Firmamentū*, *Perfugium*, *Aura*, *Alacritas*, *Lux*, *Cupiditas*. FAB.

Ne ipſe quidem Marcus Nizolio hîc aſſentitur, quantum ex eius vultu colligo. ideo minimè hîc eſt vlla refutatione opus. C A. Liceat mihi, antequam de nominibus huius claſsis dicendi finem faciam, aliud etiã quoddam addere: vt ad philoſophiã quoque pertinentes quaſdam expoſitiones, tãquam colophonem illi adiiciam. F A. Per me licet. C A M. A E R, *Cœlũ*, *Anima*, *Spiritus*, *AEther*, *Iupiter*. M A R. Scio vobis hoc, inter alia mirũ viſum iri, quòd idẽ vult eſſe AEtherẽ quod Aerem. F. Cui verò mirum non videretur? M A R. Quid ſi autoritate Ciceronis illum defendam? F A B. Dicam te defenſionem pluſquam παράδοξον attuliſſe. *AEther* (inquit Cic. ſec. De nat. deorum lib.) *qui conſtat ex altiſſimis ignibus. Mutuemur hoc quoque uerbum: dicatúrque tam AEther Latinè, quàm dicitur Aer.* F A B. Quid iam de Marco dicemus, Camille? nónne ipſummet velle iam ſuum Nizolium, qui ab hoc loco deceptus fuerit, irrideri? M A R. Imò nihil tale cogitans hunc locum protuli, ſed ab eo ipſemet deceptus fui. C. Veniam igitur tibi dabo, & ad illa alterius claſsis nomina veniam. Initium autem à nomine *Certus* ſumam. C E R T V S, *Non dubius*, *Non incertus*, *Compertus*, *Exploratus*, *Minimè dubius*, *Definitus*: & paucis interiectis, *Quod manu tenetur*, vel *in manibus*

habetur. FA. Errauit profectò multis in locis Cicero, errarunt cum Cicerone omnes Latini ſcriptores ſi id demum Certum dici debet quod manu tenetur, vel in manibus habetur. CA. Video Marcum hîc ſui Nizolii pudere: aliò tranſeamus, ne maiorem illi pudorem incutiamus. CONSTANS, *Firmus, Stabilis, Grauis, Præſens, Perpetuus, Cõueniens, Æquabilis, Moderatus, Singulari conſtantia præditus.* FAB. Hîc quoque, vt opinor, Marcum Nizolii pudet. CA. Aliud igitur proponam. CLEMENS, *Lenis, Mitis, Manſuetus, Miſericors, Humanus, Liberalis.* FA. Quid hîc agit Liberalis, Marce? Nimia certè fuit Nizolii in exponendo hoc nomine liberalitas: alioqui illud Liberalis non addidiſſet. MAR. Miror certè cur addiderit. CAM. Nõ minus miraberis, eum vocem Liberalis viciſsim expoſuiſſe illa Clemens. Víſne locũ proferam? MAR. Tibi fidem habeo, & me nõ minus mirari dico. CA. MODESTVS, *Commodus, Sui cognoſcens.* FAB. Hîc quoque Nizolianum ingenium agnoſco. & Marcũ hîc quoque pudet: ſubpudet quidem certé. CA. Faxo vt illum non ſubpudeat, ſed diſpudeat. PARVVS, *Puſillus, Exiguus, Modicus, Breuis, Anguſtus, Tenuis, Minutus, Mediocris, Modica magnitudine.* Quid hoc eſt, obſecro, Mediocris cum Paruus confundere,

niſi mediocritatem ignorare, aut è rerum natura tollere? FA. Noli pluribus hanc expoſitionẽ exagitare: ne Marcum hinc exigas. non vides quantus rubor eius pudicitiã ſit conſequutus? CA. Quid ais? FAB. Rogo ánnon videas quãtus rubor pudicitiam eius ſit conſequutus. CA. Quid tu pudicitiam vocas? FAB. Pudorem. CA. An verò Latinè tibi loqui videris? FAB. Nizolianè ſaltem loquor. CA. An hæc duo nomina vnum idémque ait ſignificare? FA. Ait. Sed non videris mihi fidem habere. lege ipſe. C. *Pudicitia, Pudor.* FAB. Quòd ſi pudicitia nihil aliud eſt quàm Pudor, rectè profectò ſum loquutus. CAM. Si quidem Nizolianè loqui, ſit rectè loqui. FA. Víſne hoc tibi demõſtrem ſyllogiſmo quo nullus διαλεκτικώτερος inueniri poſſit? CAM. Volo. FA. Qui Nizolianè loquitur, Ciceronianè loquitur: Qui autem Ciceronianè, is rectè: Qui ergo Nizolianè loquitur, is rectè loquitur. CA. Sed nego tibi propoſitionẽ tui ſyllogiſmi, eum qui Nizolianè loquatur, Ciceronianè loqui. FA. Contra negantem principia nõ eſt diſputandum. Fieríne poteſt vt Ciceronianorum deus (quod ad Ciceronianiſmũ attinet) non ſit Ciceronianus? MAR. Non lubenter hos χλευασμοὺς audio. CA. Refero me igitur ad illorũ nominũ adiectiuorum

expoſitiones. POPVLARIS, *Vulgaris*, *De populo*, *Ciuis*, *Municeps*, *Plebicola*, *Iucundus & gratus populo*, *Seditioſus*. FAB. Hoc in pleriſque Obſeruationum Nizolii locis obſeruaui, eũ expoſitionibus inauditis (& quæ verè θαυμάσια ἀκούσματα poſsint appellari) locum vltimũ tribuere. quod & hìc fieri videmus in voce Seditioſus. de qua nónne tu idem ſentias Marce, ſcire percupio. MAR. Inauditam eſſe mihi hanc expoſitionem fateor: ſed quæcunque mihi ſunt inaudita, nõ protinus improbare ſoleo. FAB. At ego non dubito quin populares tui ſtatim improbaturi ſint hanc expoſitionem, qua popularis dicitur inter cætera ſignificare ſeditioſum. MAR. Quos tu meos populares vocas? F. Ciceronianos Nizolianos. MA. Video hîc inter locos Ciceronis qui afferuntur in aduerbio Populariter, quendam vbi Seditioſè & Populariter ab illo coniunguntur. FAB. Idipſum vides igitur quod Nizolium in errorem impulit: ſi meminiſti eorũ quæ paulo antè diximus. ex illis enim patet eum ſolere ad hunc lapidem offendere. CA. Quid verò Ciceroniani Nizoliani dicent de ſuo Nizolio nomen *Sanus* nomine *Salubris* ſiue *Saluber* exponente? FA. Quid aliud, quàm non ſatis eſſe ſanum qui vocem Sanus ita exponat? C. Atqui ſacrilegam ſuam linguã

exiſtimarent,ſi ita aduerſus deum ſuum loqueremur. M. Apage iſtam dei appellationem. potius certè Ciceroniani Ciceronẽ ipſum pro deo ſuo haberẽt, quod ad ſermonẽ Latinum attinet. C. At nos de Ciceronianis Nizolianis loquimur. M. Sed ipſum Nizolii locum videamus. C. SANVS, *Firmus*, *Valens*, *Validus*, *Salubris*, *Saluus*, &c. Neque verò contentus fuit tam pulchram expoſitionem vno in loco ponere: ſed vt Græco obtemperaret prouerbio, δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν, alium etiam locum ei inuenit. nam in adiectiuo INCORRVPTVS, poſtquã poſuit *Integer*, *Purus*, *Inuiolatus*, duo illa tanquam ſynonyma affert, *Sanus*, *Saluber*. Sed hîc recordatus ſum & cõtrarii Inſanus, quo Nizolius nomen Magnus exponit. Eamus in rem præſentem. MAGNVS, *Amplus*, *Grãdis*, *Non mediocris*, *Non paruus*, *Vberior*, *Bonus*, *Latè patens*, *Immanis*, *Infinitus*, *Vaſtus*, *Inſanus*, *Longè latéque patens*. Quem tu hîc locũ habere vocem illam *Inſanus* dicis Nizolianе? F. Quidnam obſecro vel ab eo, vel ab eius popularibus (vt antea illos vocaſti) reſponderi poſſet? C. At ego reſpõdebo ſaltẽ quid Nizoliũ deceperit. Recordabatur ille Ciceronem dixiſſe Inſanas ſubſtructionũ moles pro magnis: (magis propriè tamen exponitur Ingentes) ideo quicunque Magnus

Magnus eſſet, viſus illi eſt poſſe dici Inſanus. FA. At de illo adiectiuo Bonus quid boni habes quod dicas? CA. Nihilo certè magis quicquam boni de hac expoſitione quàm de illa poſſum dicere: ſed idem ſaltē hîc quod illic faciam, vt quid Nizolium mouerit oſtendam. Legerat ille apud Ciceronem Bonam partem, volentem ſignificare Magnam: itidem igitur quicunque Magnus eſſet, viſus illi eſt poſſe appellari Bonus. FAB. Antea vicem eorum dolebam qui magni eſſent, quòd inſanos à Nizolio vocari viderem: nunc illis inuideo quum ab eodem bonos dici video. Mirum autem eſt illum exiſtimaſſe ita vocabula ἀντιςρέφειν, quod ad ſignificationes attinet, vt ſi Inſanus pro magno dicatur, viciſsim etiam Magnus pro inſano: ſi Bonus pro magno, viciſsim Magnus pro bono liceat dicere. Iam autem perinde loquor acſi verum illud eſſet, nomina iſta Inſanus & Bonus pro magno poſſe vbiq; poni. C. Nónne optimã rationẽ locupletandæ Latinæ linguæ inueniſſe tibi videtur Nizolius? FA. Imò facillimã quidem, ſed peſsimã & periculoſiſsimam. CA. Mirum eſt illum Magnus nõ expoſuiſſe etiam Maximus. ita enim ſæpe poſitiua (vt grammatici vocant) ſuperlatiuis exponit. MAR. Sed id non facit eadem voce v-

tens. CA. Nō recordor loci cuiuſquam vbi voce eadem vtatur(volo enim verum fateri) ſed quorundam vbi poſitiua vox ſuperlatiuo nomine exponitur: quum tamen hoc ipſum abſque ſuperlatione multo plus ſignificet quàm illa in gradu ſuperlatiuo queat ſignificare. MAR. Nō aſſequar quod dicis, niſi exēplū proferas. C. In promptu eſt. INCONSIDERATVS, *Inconſiderans*, *Inconſultus*, *Amentiſſimus*. Nunquid non ſolùm Amentiſsimus, ſed etiam Amens, plus eſt multo quàm Inconſideratus? MA. Iam intelligo quid velis. CAM. Quinetiam eius quod nullo à me exemplo poſſe nunc confirmari dixi, nunc mihi exempla duo ſuppetunt. Quum enim *Familiarem* dici ait Qui in intima familiaritate alicuius verſatur, nónne perinde eſt acſi diceret Familiarem & Familiariſsimum vnum eundémque eſſe? Itidémque quum Cōſtantem eſſe dicit Qui ſingulari conſtantia eſt præditus, nónne videmur nobis audire Cōſtantem dici etiam Conſtantiſsimum? MAR. Imò certè multo hæc durius dicerentur, quàm illa ſint dicta. Fateor alioqui non debuiſſe Nizolium talia quæ aliud potius ſunt quàm expoſitiones, expoſitionibus admiſcere. FA. Quid aliud noui ex Africa? CA. Méne, an Marcum, hoc ſciſcitaris? FA. Hui, quaſi me de Africa

Nizoliana loqui non intelligas, ex qua tot iam monſtra protuliſti. Quidni enim monſtra vocemus quæ ibi ſunt naturæ Latini ſermonis omnino repugnantia? CA. At ego de Thracia cogitabam. FA. Quid verò tibi nunc cum Thracia? CA. Eò tandem cõgitationem meam expoſitio quædam Nizoliana adduxit, vel pertraxit potius. FAB. Dic ſodes quænam illa ſit. CA. Si modò cũ bona Marci venia eam proferre liceat. FA. Pro Marco ſpondeo. C. Audi igitur. SANGVINARIVS, *Thrax*. Quam, obſecro, nobis expoſitionis huius rationem redditurus eſt Marcus? FA. Non tenetur Marcus quãlibet Nizolii imaginationem præſtare. CA. Interim verò tibi excidit vocabulũ cui Marcus nigrum theta præfiget, vtpote longè à Ciceroniana Latinitate remoto. FA. Imò verò prudens ſciénſque illo ſum vocabulo vſus, quum minimè Ciceronianũ eſſe haud ignorarem, & pro eo Ciceronianos Cogitationem dicere neſcius non eſſem. C. Cur non potius hoc quàm illo vſus es? F. Quoniam quod animo conceperam, ita exprimere volebam vt ſtatim intelligerer: quod mihi nequaquam aſſequuturus videbar ſi cogitationis appellatione vterer. ac penè auſim dicere, Ciceronem ipſum, ſi meo loco fuiſſet, aliam ad id exprimendum quæſi-

turum, aut Græcè φαντασίαν dicturum fuiſſe. CA. Vt facilius excuſatum te habeat Marcus, vel potius vt tibi tantum πλάσμα condonet (neque enim quæ allegas, ἄπλαστον te apud illum efficient) partes eius in reddenda illius expoſitionis ratione ſuſcipito. FA. Suſcipiam quidem illas: ſed vereor vt ſuſtinere poſsim. Sed μαντίαν meam ſaltem proferam. CA. Quidnam igitur tibi de illa animus μαντεύεται? FA. Nizolium, quum Sanguinarium diceret eum eſſe qui alibi *Thrax* appelletur, vel potius Sanguinariũ & Thracem, vnum atque idem ſignificare, ad locũ quendam Ciceronis reſpexiſſe qui legitur in oratione De prouinciis conſularibus, *Vt rex Ariobarzanes conſulem ueſtrum ad cædem faciendam, tanquam aliquem Thracem, conduceret.* CA. Fortaſſe vero & ad alium reſpexiſſe locũ dici poteſt, in quo myrmillonis Thracis à Cicerone ſit mentio. FA. Quis ille eſt locus? CA. Ex quadam Philippica, vt quidem teſtatur Nizolius. apud eum enim legimus, *Cic. I. A. Myrmillo Thrax.* FA. Illius etiam loci recordor: ideóque falli Nizoliũ ſcio, qui de Thrace dicat quod à Cicerone de Antonio dicitur. Cedo mihi volumen Orationum Ciceronis. CA. Illi tuus cubitus innititur. FAB. In ſexta Philippica eſſe puto, non procul à fine. Víſne repetã paulo

altius? CA. Quídni? *In foro* L. *Antonij ſtatuam uidemus, ſicut illã* Q. *Tremellij, qui Hernicos deuicit, ante Caſtoris. O impudentiam incredibilẽ. tantúmne ſibi ſumpſit, quia Mylaſis myrmillo Thracem iugulauit, familiarem ſuum?* Intelligit enim, Antonium in gladiatoria pugna (nã eum, ſicut myrmillonem, alibi etiam, ita & gladiatorem appellat) Thracem familiarẽ ſuum iugulaſſe. At Nizolius, non animaduertens dici *myrmillo* pro Quum eſſet myrmillo, (perinde acſi Græcè diceretur μονομάχος, ſubaudito participio ὢν, vel vnica vtendo voce, diceretur μονομαχῶν) ſcripſit *myrmillo Thrax*, vt quem Cicero dicit iugulatum eſſe, ſit is qui iugulauerit. CA. Vide Marce quantum fidei tuo Nizolio vel in proferẽdis Ciceronis locis ſit adhibendum. MAR. Hoc à te expectabam Camille. ſciebã enim te quoduis potius vadimonium deſerturũ quàm hanc quoque exagitandi Nizolii occaſionem prætermiſſurum. F. Nunquámne altercari deſinetis? tu potius Camille quo cœpiſti pede pergito. M. Ego verò nolim eum quo cœpit pede pergere: quoniam in multis non mihi viſus eſt ὀρθοποδεῖν. F. Quid ita? MA. Quoniam qui accuſationi ſuæ vel accuſationibus ſuis calumnias admiſcet, nõ videtur mihi ὀρθοποδεῖν, ſed poti⁹ σκολιοποδεῖν, vt ita dicam. C. Itáne calumniator à te au-

dio? M. Audire potes, ſi aures tuæ ſuo funguntur officio. C. Vbi me calumniantē deprehēdiſti? MAR. Vel in eo quod modò de mala Nizolii fide dixiſti. ſcis enim illum minimè lectionem eam quam in loco illo inuenerit mutaſſe, ſed aliquod exēplar quod ibi deprauatum eſſet ſequutum eſſe. C. Egóne id vel ſcio, vel ſcire poſſum? niſi fortè mihi aliquid cum νεκυομαντείᾳ eſſe commercii exiſtimas. F. Ne ego quidem hoc ſcio. CA. Vult Marcus nos ſcire quod ne ipſe quidē ſcit. Alioqui dicat ille qua in editione lectio illa quam Nizolius affert, reperiatur. M. Editionem qua vſus eſt non poſſe à me repręſentari noſti: hoc te audaciorem reddit. F. Ne in illa quidem extare lectionem illam crediderim. ſed tamē hoc demus propenſæ Marci in Nizolium voluntati vt nos credere dicamus: & verbis illis vtamur quibus apud Platonem vtitur quidam, nos crediturus eſſe, ἐὰν αὐτὸς κελεύῃ. Tu iam perge Camille, ſiue ὀρθοποδῶν, ſiue σκολιοποδῶν, vt Marcus nouè loquutus eſt. C. Ad aliam orationis partem tranſire ſtatueram: verùm id priùs non faciam quàm nomē vnum adiectiuum ſuperioribus adiecero, & nouum quoddam ac valde mirum expoſitionis genus in eo oſtendero. FA. Lubenter nouum illud atque mirum expoſitionis genus au-

diam. C. MALEDICVS, *Obtrectator, Mordax, Petulans, Procax, Habens aculeos, Perfringo, Momus.* FA. Video vbi ſit illa nouitas. eſt ſanè in eo quòd nomē *Maledicus* verbo etiã *Perfringo* exponitur. Niſi autē à te præmonitus, nouam aliquam & inauditam exponēdi rationem expectaſſem, fideliter à te verba Nizolii recitari vix mihi perſuaſiſſem. Sed quid (obſecro) agit hîc verbum Perfringo? C. Interrogandus tandem erit Marcus: ſimúlq; quid agat verbum Sequor inter expoſitiones nominis Cauſa (neq; enim adiectiuis tãtùm nominibꝰ illa nouitas adhibetur) quũ ſcribit, CAVSA, *Caput, Origo, Fons, Radix, Principium, Seminarium, Semen, Stirps, Effector, Pignus, Ratio, Sequor, Nomen, Ergo, Gratia,* &c. Non enim minor & tibi (vt opinor) fuerit hîc de verbo *Sequor* dubitatio. F. Hoc ſaltem fatebitur nobis Marcus, talem expoſitionem expoſitione opus habuiſſe: huic, inquã, breui expoſitioni aliam adiungendam fuiſſe, & quidem non itidem breuem. CA. Quid ſi verò myſterium aliquod ſub hac expoſitionis forma latet, quod profanis, id eſt, illis qui Ciceroniani non ſunt, minimè fas ſit vulgari? F. Non equidem abſimile vero eſt, μυστηριώδη eſſe hoc *Sequor* & illud *Perfringo*. Quod ſi ita eſt, fruſtra Marcum interrogabimus. ſtatim enim nobis in-

clamabit, *procul ô procul eſte profani*. vel Græcè, ἑκὰς ἑκὰς ἐστὲ βέβηλοι. C A. Reperio viciſſim verbum *Sequor* expoſitum duobus nominibus, *Conſilium*, & *Ratio*: ſed hîc mihi videor quodammodo Nizolianam φαντασίαν aſſequi. F A. Imò eam non aſſequêris donec te Ciceronianitatis ſacramento obligaueris. C A. Proh, quàm audax interim in fingẽdo nomine illo fuiſti! an te hanc audaciam impunè laturum exiſtimas, quum auditorẽ habeas Marcum, virum Ciceronianiſsimũ? F A B. Quid? an tibi magis impunè Ciceronianiſsimum quàm mihi Ciceronianitatẽ dicere licebit? præſertim quum ne Ciceronianus quidem vox ſit Ciceroniana? C A. Apud Ciceronem extet Ciceronianus nécne, neſcio: ſed etiamſi nõ comperiretur hoc adiectiuo vſus, potuiſſe vti ſcio: quum Catonianus, quod huic omnino ſimile eſt, apud eum legatur. nam Catonianam familiam dixit in quadam epiſtola. F. Ego verò meam Ciceronianitatem autoritate duarum quæ apud illum ſunt vocum tuebor, Appietatis & Lentulitatis. C A. Atqui hæc primùm quidem non ſunt à nominibus quę eodem declinẽtur modo (adeo vt hoc perinde ſit acſi tibi Antonianus aut Cæſarianus, non Catonianus, protuliſſem) deinde verò Ciceronem nõ σπουδάζοντα ſed παίζοντα

iis eſſe vſum conſtat. F. Primùm quidem te nimium ad viuum has formationes (vt grãmatici vocant) reſecare, deinde mihi quoque iocari licuiſſe reſpondeo. C. Sed quid obſecro in mentem veniſſe Ciceroni dicemus, vt illis Appietatis & Lentulitatis appellationibus vteretur? F. Nunquam hæc animum meum ſubiit cogitatio: quanuis ſemper Ciceronẽ in illis vocabulis Ciceronianitatis terminos prætergredi iudicauerim. C. Libétne verò audire quid ipſe de illis cogitauerim? F. Quídni? C. Quum eo ipſo in loco vbi illis vtitur, mentionẽ Stoicorum faciat, exiſtimo ei ſubitò in mentem veniſſe quanta eſſet Stoicorum in fingendis huius generis vocabulis libertas, eámque ſibi in Latino ſermone concedere ſemel voluiſſe. M. Suſpicatur quidem & Turnebus Ciceronem conſuetudine Stoicorũ illa nomina fabricatum eſſe: ſed non addit quod nunc à te adiicitur, quídnam ibi occaſionẽ imitandi Stoicos Ciceroni præbuerit. FA. Gratulor tibi Camille, hanc cum tanto viro tam bellæ coniecturæ ſocietatem: præſertim quum tibi aliquid etiam amplius in mentem venerit quàm illi, ad eam reddendam omnibus veriſimilem. C. Sed ego vos non celabo, eſſe quod vtriq; noſtrûm poſſit obiici: nimirum multo eſſe audaciorem

illam Ciceronis quàm Stoicorum fabricã: quum Stoici appellatiua ex appellatiuis tãtùm formarent (cuiuſmodi ſunt, μεγαλότης, καλότης, ἐσθλότης, χαριεντότης) at Cicero ex propriis etiam illa duo fingere ſibi permiſerit. Ignoſcet autem mihi Marcus, vt ſpero, ſi ad grammaticam artem pertinẽtia grammaticorum verbis nomino. FA. Atenim videor mihi quædam ex eadem Stoicorum officina prodeũtia nomina legiſſe, quorum multo quàm eorum quæ protuliſti audacior eſſet fabrica: quanuis ex appellatiuis (vt grammaticorum vocabulo tecum vtar) conflata eſſent. Fortaſſe autem alicuius recordabor: tu interim ad Nizolium redi, à declinabilibus orationis partibus ad indeclinabiles tranſiens. C. Atqui nulla Participiorum allata fuerunt exempla: id eſt, expoſitionum quæ illis tribuuntur. FA.B. Ex iis quæ verbis dantur, iudicium fieri poterit & de iis quæ tribuũtur Participiis. CA. Pronomina quoque ſunt ex numero declinabilium orationis partium, quorum tamen expoſitiones nullas examinauimus. FAB. Quî verò id facere potuiſſemus, quum nullæ illis adiectæ reperiantur? CA. Imò poſſeſsiuis quibuſdã puto eſſe additas. Quæramus poſſeſsiuum Meus. FAB. Nulla eſt adiecta. CA. Neque verò opus fuiſſe videtur. F. Dum hoc dicis

non cogitas quis ſit vſus vel potius qui ſint vſus huius pronominis, præter illum vulgarem, omnibus notum & paſsim obuium.) Ac ne longè abeamus, vel in iſto loco qui ab illo affertur, *Quod quidem ego facerem niſi planè eſſe uellem meus*, expoſitione dignum erat pronomen Meus. CA. Iam tibi aſſentior. Sed ne in nominibus quidem & verbis ſolet tantum diligentiæ adhibere Nizolius vt reconditas etiam & abſtruſas eorum ſignificationes expromat. FAB. Nemo tenetur alium docere quæ ignorat. CA. Quid ſi Marcus hæc te dicentem audierit? MAR. Et quod ab illo & quod à te dictum eſt audiui: ſed ego longa patientia occallui: ideóque iam vobis per me licet illum in omnes partes verſare. FA. Non illum ſed obſeruationes illius verſamus. CA. Ringitur Marcus: ſed tamen huic ſermoni finis eſt imponendus. FAB. Breui imponetur, ſi volueris. CA. Atqui ſpem feceras Marco audiendi aliquas expoſitionum Nizolianarum reprehenſiones in ſingulis orationis partibus. F. Metum potius quàm ſpem illi fecerã: ideóque etiamſi meam fidem hac de re obſtrinxiſſem, facilè ab eo impetrarem vt me fidẽ liberaſſe diceret, & non audita pro auditis haberet. Quum verò iam viderimus, nos, ne ſi velimus quidem, de aliis orationis par-

tibus quæ declinabiles ſunt, verba facere, vllam materiam inuenturos: ad indeclinabiles veniendum cenſeo. CA. Quid? an de harum partium vnaquaq; dicendum erit? F. De vnoquoque earum genere dicēdum eſſet, ſi vnicuiq; pariter expoſitiones tribuerentur: ſed quum aduerbiis potius quàm aliis dentur, de his potius dicendum erit. C. Horum mihi exempla ſunt in promptu: tātùm peto vt me attentè audiatis. F. Me quidem certè fore attentum polliceor. C. Sed pollicerîſne te attentè auditurum me Nizoliano modo? F. Quis ille eſt attentè audiendi modus? C. Vt auditor ſe nō diligentem ſolùm ſed benignum etiam & clementem præbeat. FAB. Itáne? CAM. Audi, vt mihi fidem habeas. ATTENTE, *Silentio*, *Attento animo*, *Benignè*, *Diligenter*, *Clementer*. FA. Sui ſimilis eſt in aduerbiorum quoque expoſitionibus noſter Nizolius: ſi tamen eum appellare noſtrum Marcus permittet. CA. Vtrum verò magis mirari oportet? an Attentè ab eo expoſitum Clementer, an Clemēter oppoſitum aduerbio Diſſolutè. FA. Vix poſſum ſtatuere: Sed vbi id legitur? C. Hîc. CLEMENTER, *Manſuetè.*)(*Diſſolutè.* Nota enim illa ſeparat quæ opponi credit. F. Periculoſæ ſunt (quantum video) Nizolii obſeruationes non ſolùm in expoſitionibus

ſed etiam in oppoſitionibus, vt ita loquar. Quid verò illum mouit vt diceret Clementer & Diſſolutè opponi? C A. Hic Ciceronis locus, *Quod eſt factum clementer, diſſolutè factum criminari.* F A. Quaſi verò neceſſe fuerit Ciceronem oppoſitis aduerbiis hoc loco vti. Si igitur ita loquutus fuiſſet Cicero, Quod eſt factum iracundè, auarè factum criminari, opponi hæc dixiſſet, Iracundè & Auarè. C A. Nimirũ. F. Aut, ſi vna in parte Amicè vel Beneuolè, in altera Diſſolutè vel Remiſſè poſuiſſet Cicero, hæc illis opponi idem Nizolius eodem modo iudicaſſet. C A. Sané. nec tamen magis hîc quàm in quamplurimis aliis locis mirandum eius iudicium fuiſſet. F A. Sed quid exiſtimas ibi aduerbio Diſſolutè ſignificari? C. Diſſolutè fieri dicitur à Cicerone eo in loco (vt opinor) quod non tantùm clementer fit, ſed nimium clementer. F. Locus eſt adeundus. & quæ præcedunt quæque ſequuntur, conſideranda. C. Hic eſt, oratione in Verrem ſeptima, *Non agam tam acerbè: non utar iſta accuſatoria conſuetudine, ſi quid eſt factum clementer ut diſſolutè factum criminer: ſiquid uindicatum ſeuerè eſt, ut ex eo crudelitatis inuidiam colligam.* F. Quo magis hunc locum expendo, eo magis in Nizolio iudicium deſidero, qui Diſſolutè & Clementer contraria eſſe cenſue-

rit: ac non animaduerterit eum eſſe aduerbii Diſſolutè vſum quem dixiſti: vt Diſſolutè factum intelligatur quod nimium clementer ſit factum. Sed iam alias aliorũ aduerbiorum expoſitiones affer. CAM. Víſne aduerbium Diligẽter, quo, inter alia, exponitur illud Attentè, viſamus? F. Quidni? C. DILIGENTER, *Accuratè, Exquiſitè, Studioſè, Summa cum cærimonia, Magna cum cura & diligentia.* F. Heus tu Marce, qui primus es in Ciceronianorum albo, quum voles te maximè Ciceronianum oſtendere, aliis iubẽtibus aliquid diligẽter fieri, tu ſumma cum cerimonia fieri iubeto: & quidẽ tũ vel maximè quũ de iis quæ ad coquorũ artẽ pertinent loqueris. C. Si Marcus eſſem, nõ deeſſet quo tuum iocũ eluderem. F. Ne (quæſo) mihi inuideas quicquid illud eſt. C. Reſponde igitur. Nónne cerimonia ineſt ſacrificiis? Hoc mihi negare noli, quum legamus apud Ciceronẽ, *Sacrificium quod fit incredibili cærimonia.* F. Negaturus nõ eram, etiamſi locum hunc non protuliſſes. C. Nónne de coquorum culinis, ſicut de ſacrificiis, *-penetrauit in æthera nidor*, dici poteſt? FA. Sané. C. Quum igitur talis ſit ſacrificiis cum culinis coquorum συμπάθεια, & cerimoniæ ad ſacrificia pertineant, non erit irridendus Marcus, quum coquũ ſuum cœnam ſumma

cum cerimonia coquere iubebit. F. *-mendoſè colligis, inquit Stoicus*. M. Mẽdoſè colligit Camillus, ſed iocoſè ſaltem. F. Sed tibi (ſi verũ vis fateri) hi noſtri aduerſus Nizolium ioci parum adlubeſcunt. Verùm nobis tuam de illa Nizolii expoſitione ſententiam ingenuè declarato. M. Non recuſo. F. Quænam igitur ea eſt? M. Si diuinare potuiſſet Nizolius ſuas Obſeruationes in manus Fabii & Camilli eſſe venturas, expoſitionem illã fuiſſe prætermiſſurum. F. Expoſitore hæc ipſa ſententia opus habet. Tu Camille perge, miniméq; Nizolio in gratiam huius diſſimulatoris parce. CAM. Miratus es antea Nizolium velle Clementer & Diſſolutè ſibi opponi: quid ſi verò dicã Ciceronẽ Crudeliter quoque & Diſſolutè inter ſe, eiuſdẽ Nizolii quidem certè iudicio, opponere? F. Quid aliud dicam quàm te maius illo miraculum loqui? Quomodo enim rationi conſentaneum eſt vt quum aduerbia Clementer & Crudeliter ſint omnino contraria, quod vni eorum opponitur, alteri quoque opponatur? Talia ſcribere, eſt profectò ſibi apertè contradicere. C. Scribit tamen. Audi enim hæc, aut etiam vide, ſi libet. CRVDELITER, *Durè, Acerbè*.)(*Diſſolutè*. Nonne, Marce, quum quiſpiã hunc locum Obſeruationum Nizolianarum legerit, vbi di-

citur aduerbium Diſſolutè opponi aduerbio Crudeliter,deinde in alterum illum incidet vbi ſcribitur idem aduerbium Diſſolutè opponi aduerbio Clementer,attonitus hærebit? Sed obmuteſcit noſter Marcus. F. Meritò certé. quis enim hîc Nizolio patrocinari poſſet? C. Nimirum à Nizolio ad Nizolium prouocare lectorem oportebit. FA. Sed putáſne Diſſolutè & Crudeliter contraria poſſe dici? C. Quídni? Si enim in eo quod diſſolutè fit eſt quidam exceſſus clementiæ, vt viciſsim in eo quod fit crudeliter, eſt quidā exceſſus ſeueritatis, nihil obſtat(meo quidem iudicio)quin duo illa,Diſſolutè & Crudeliter, opponi cēſeamus. Verùm tu fortaſſe nō cōſideraſti vtriuſque exceſſus ſignificationem duobus hiſce aduerbiis ſubeſſe in illo Ciceronis loco. FA. Non equidem. CA. Repetendus eſt igitur. *Non agam tam acerbè: non utar iſta accuſatoria cō ſuetudine, ſiquid eſt factum clementer, ut diſſolutè factum criminer: ſiquid uindicatum ſeuerè eſt, ut ex eo crudelitatis inuidiam colligam.* Perinde eſt enim,vt opinor,acſi diceret Cicero, Vt ſiquid eſt factum clementer,non tantùm clementer ſed etiam diſſolutè factum: ſiquid viciſsim ſeuerè eſt vindicatum,non tantùm ſeuerè ſed etiam crudeliter vindicatum eſſe dicam. FAB. Vel potius ita, Vt ſiquid eſt factum

factū clementer, non tam clementer quàm diſſolutè factum: ſiquid viciſsim ſeuerè eſt vindicatum, non tam ſeuerè quàm crudeliter vindicatum eſſe dicam. CAM. Tibi aſſentior. Cæterùm dici fieri diſſolutè quod non fit ſatis ſeuerè, hic quoque locus oſtendit initio Philipp. ſextæ, *Audita uobis eſſe arbitror, Quirites, quæ ſint acta in ſenatu, quæ fuerit cuiuſque ſententia. Res enim ex Cal. Ian. agitata, paulo antè confecta eſt: minus quidem illa ſeuere quam decuit, non tamen omnino diſſoluté.* Aliquanto pòſt autem ſcribit, *Quæ quum ita ſint, non omnino diſſolutum eſt quod decreuit ſenatus.* FAB. Quis autem eſt Ciceronis locus in quo Diſſolutè & Crudeliter ſibi opponi Nizolius iudicauit? Si enim inuenire potuit in quo Diſſolutè & Clementer ſibi opponi iudicaret, credibile eſt nāciſci potuiſſe aliquem in quo idem de Diſſolutè & Crudeliter iudicium faceret. CA. Hic eſt, non tamen Ciceronis, ſed Bruti, *Illud quidem non muto, quòd ei quē me occidere res nō coegit, neque crudeliter quicquam eripui, neque diſſolutè quicquam remiſi: habuique in mea poteſtate quoad bellum fuit.* Ipſe autem Cicero iiſdem vocibus in quadam ad eum epiſtola vtitur, ſed nominibus ex quibus facta ſunt illa aduerbia, *Tu, ſi hanc rationem non probas, tuam ſententiam defendam, non relinquam meam.* Neque

diſſolutum à te quicquam homines expectant, neque crudele. Huius rei moderatio facilis eſt, ut in duces uehemens ſis, in milites liberalis. Illis ipſis, inquam, verbis vtitur apud Brutum Cicero, quibus Brutus in ſua ad eum epiſtola vſus fuerat. Ab ipſo autem Cicerone in eadē illa oratione in Verrem, vnde paulo antè locum attulimus, Diſſolutus & Vehemens opponuntur: *Poteron̄e in eos eſſe uehemens, qui naues non modò manes habuerunt, ſed etiam apertas? in eum diſſolutus, qui ſolus habuerit conſtratam nauem, & minus exinanitam?* FAB. Ad alia exempla veniendum eſt. CA. An igitur aſſentieris Nizolio, dicenti *Aliquantum* idē eſſe quod *Pauliſper*? FAB. Scis me aſſentiri nō poſſe, quin diſſentiam non ſolùm à grāmaticis ſed ab ipſa Latinæ linguæ conſuetudine, quæ *Pauliſper* ſignificationi temporis vult eſſe peculiare. Quòd ſi Aliquātiſper expoſuiſſet Pauliſper, in eo quidē certè non erraſſet. CA. Et tamen ſicut Aliquātum dicit eſſe Pauliſper, ita viciſsim vbi venit ad Pauliſper, eo ſignificari dicit idem quod Aliquantum. F. Duobus igitur modis inter ſe contrariis errat. nam quum Aliquantum dicit eſſe Pauliſper, ſignificationem illius aduerbii ad temporis ſignificationem contrahit, quum de aliis etiam rebus dicatur (& quidem de aliis rebus potius quàm de tem-

pore. vix enim puto Aliquantum id ſignificare, niſi adiecto genitiuo Temporis) viciſſim autem quum Pauliſper dicit idem valere quod Aliquantum, latius ſignificationem illius vult patere quàm Latinæ linguæ vſus patiatur. Pudet verò in his examinandis immorari, quæ vel pueris eſſe debent notiſsima: ideóque alia quædam à te proponi velim ἀκριβείας Nizolianæ exempla, in exponendis aduerbiis. CA. Audi igitur aliud ἀκριβείας genus, AMANTER eſſe idem quod *Peramanter*. FAB. Eodem nimirum iure illi hoc dicere licet quo dicit *Inconſideratus* idem eſſe quod *Amentiſſimus*: & *Familiaris* eſſe *Qui in intima familiaritate alicuius verſatur*. C. Sed quódnã ius hoc eſt? FA. Ab illis ipſis principibus fortaſſe cõceſſum, quorum decretis & diplomatis armata hæc ipſa Nizolianarum Obſeruationum editio prodiit. C. Si ita exponendi voces Latinas ius erat Nizolio, videndum eſt ne in illum iniurii ſimus dum in tales expoſitiones inquirimus. ideóq; noſtro examini finem hîc imponendum cenſeo. FA. In eadem & ipſe ſum ſententia. CA. Hilarem hæc noſtra verba Marcum reddiderunt. FA. Haud equidẽ eſt mirum, quum noſtrũ illud examen graui eum mœrore afficeret. CA. Hoc ſaltẽ, Marce, apud te hanc noſtrã inquiſitionem eſſe-

ſturam eſſe ſpero, vt in multis Nizolii expo
ſitionibus Epicharmeum illud in mentem
tibi veniat, Μέμνασο ἀπιστεῖν. FA. Imò cum
nolim ἀπιστεῖν, ſed hoc duntaxat ab eo peto
vt non ſit adeo ταχίπιστος. Quale enim hoc eſ-
ſet, omnibus Nizolii expoſitionibus fidem
derogare, quum multæ ſint non contemnẽ-
dæ? MAR. Tuo potius quàm Camilli obſe-
quar conſilio. CA. Meo certè ſimul es ob-
ſequuturus. non enim verbo ἀπιστεῖν ſignifi-
care volebam Non credere, ſed Non teme-
rè credere, vt à Quinto Ciceronis fratre ex-
poni videmus: vbi ſcribit, *Quamobrem Epi-
charmeium illud teneto*, *Neruos atque artus eſſe
ſapientiæ, non temerè credere*. Scis enim Epi-
charmea eſſe iſta, Νᾶφε καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν. ἄρ-
θρα ταῦτα τῶν φρενῶν. quę cùm ab aliis afferũtur,
tum à Dione Chryſoſtomo, in libello περὶ
ἀπιστίας. Et verò hũc ipſum titulum malè di-
co verti De non credendo, vel De incre-
dulitate, (vt reddidit Thomas Naogeor-
gus) ac reddi debere De non temerè credẽ-
do: vel De diffidentia. Itidémq; in hoc Plu-
tarchi loco ἀπιστίαν eſſe aio Non temerè cre-
dere, ſiue Diffidentiam, in Polit. præceptis,
ἣν καὶ Δημοσθένης ὀρθῶς μέγιστον ἀποφαίνεται πρὸς
τοὺς τυράννους φυλακτήριον ἀπιστίαν ταῖς πόλεσι. τοῦτο
γὰρ μάλιστα τῆς ψυχῆς τὸ μέρος ᾧ πιστεύομεν ἁλώσιμον.
FAB. An putas me ignorare ἀπιστίαν in his

aliiſque huiuſmodi locis idem ſonare quod δυςπιστίαν? ſed volui, tuum illud dictum calumniando, Marco gratificari. CA. At ego illi minimè gratificabor in quadam re quæ mihi nunc venit in mentem. FA. Quænam ea eſt? CA. Vt Nizolianas quarundam etiã Græcarum vocum expoſitiones non relinquamus ἀβασανίστως. FAB. Neſciebam Nizolium tãtum ſibi ſumere auſum fuiſſe, vt Græca quoque exponeret. C. At nunc id ſcies: ſimulque, quàm Nizolius in iis quoque explicãdis fuerit noſter Nizolius. Attende. F. Attentum me habes. CA. ἈΚΑΚΊΑ, id eſt, *Animus terrore liber*. FA. Quid audio? C. Expoſitionem quandam Nizolianam. FA. Imò pluſquam Nizolianam. CA. Παράδοξον quidem illam. FA. Imò ὑπερπαράδοξον. MAR. Atqui hanc reprehendentes expoſitionem, Ciceronem ipſum reprehenditis. ex ipſius enim quinto libro De finibus bonorum & malorum deprompta eſt. FA. Ciceronis eã eſſe dicendũ eſt, ſi omnia quæ vel in mẽdoſiſsimis operum eius exemplaribus extant, eum ſcripſiſſe dicere neceſſe ſit. Duo enim ibi habent Græca vocabula libri minus mẽdoſi, priore loco ἀθυμίαν, poſteriore ἀθαμβίαν, ſiue ἀταραξίαν. at deprauatiſsimi (quos ſequutæ ſunt vetuſtiſsimæ editiones typographicæ) habebãt ἀκακίαν poſteriore loco.

Sed nemo ex iis qui Græcam linguam vel à limine ſalutarunt, dubitauit vnquam quin *ἀκακίαν* mendoſè librarii ſcripſiſſent. CA. Aliud exemplum afferendum eſt, cui Marcus ne talem quidem (id eſt tam frigidam) excuſationem vllam inuenire poſsit. Reſpődeat igitur Marcus quę ſit illa Græca lingua qua *σχόλιον* idem valet quod *apologia*. MAR. Vbi hoc ſcripſit Nizolius? C. In illa ad ſuas Obſeruationes appendicula, in qua barbaras quaſdam voces enumerat, ſimulque quibus earum loco vtendum ſit indicat. Vide: *Apologia, Σχόλιον*. Sed quid ego ad illam Appendiculam me confero, quum in ipſis Obſeruationibus hanc bellam expoſitionem oſtendere tibi poſsim? MAR. Oſtende. CA. SCHOLION, *Reſponſio, uel Purgatio, uel Defenſio.* FA. In qua ſchola hanc ſcholii ſignificationem putas, Marce, Nizolium didiciſſe? MA. In errorem illum induxit quod ibidem à Cicerone dicitur, *ἀπολογισμὸν συντάξομαι*. CA. Euax, tandem à te aliquam veri cőfeſsionem extorſi. FAB. Atqui non dixit, Errauit Nizolius: ſed, Hoc Nizolium in errorem induxit. CA. Si bene Marcum noui, ad tam futile ſcholion (id eſt, tam futilem apologiſmum, loquendo more Nizoliano) minimè cőfugiet. MAR. Si bene Camillum noui, nullum vnquam exagitandi Nizolii

finem faciet. CA. Imò iam deſino Marce de Nizolio verba facere; ſed Ciceronianorum Nizolianorum vicem dolere, vel potius miſerari, neque deſino, neque vnquam deſinam.

FA. SI FINEM tuæ in Nizolium inquiſitioni imponere parabas, cautius tibi agẽdum erat. Tuo enim, vt ſorex, indicio periiſti, quum illius Nizolianæ ad Obſeruationes Appendiculæ mentionem feciſti. CA. Quid ita? FAB. Quia mihi in memoriam promiſſum tuum reuocaſti. CA. Quódnã? FA. De examinanda illa quoque Appendicula. CA. Ah, nimium vales memoria. FA. Imò verò parum mihi fidelis hac in re erat: ſed tu illam officii ſui admonuiſti. CA. Meritò igitur me indicio meo, tanquam ſoricẽ, periiſſe dixiſti. FA. Vt illo ipſo vterer verbo quod eſt in illa prouerbiali formula, dixi te periiſſe: non lubẽter alioqui tale quid loquens. CA. Neſcio quàm lubenter ita ſis loquutus, ſed te verè loquutum eſſe certo ſcio. FA. Quid ais? CA. Quod res eſt. mihi enim iam feſſo laborem imponis qui vel recentem terrere potuiſſet. FA. Sed quotamcunque eius partem ſuſtinere volueris, mihi à te ſatisfactum fuerit. CA. Hac conditione morem tuo deſiderio geram. Sed hoc primùm fatebor, illam Appendiculæ appella-

tionem opuſculo illi, ſiue libello, à me non ab ipſo Nizolio eſſe impoſitam. F A. Quo igitur nomine ab ipſo appellatur? C A. Multis conſtat verbis titulus quem in prima editione habet. Hæc enim in ea leguntur, VOCABVLA QVAEDAM *barbara, uel Latina quidem, ſed non Ciceroniana, quo pacto Ciceronis more, id eſt, Latiniſſimè & elegantiſſimè, dici poſſint.* His autem ſubiungit quædam quibus ſe velut excuſat. F A. Quæ ſunt illa? C A. *In quibus tamen nonnulla ſunt quæ mihi, quum hæc ſcriberem, Ciceroniana uidebantur: ſed librum aut locum in quo eſſent, non memoria tenebam.* F A B. Habétne plura illa inſcriptio? C A M. Multo plura. Addit enim, *Sub his etiam uocabulis alicubi ſubiecimus ſententias quaſdam ac formas loquendi animaduerſione digniſſimas, & memoriæ maximè mandandas: quæ in oratione faciunda atque in ſcribendo, ad materiam illam quæ uocabulo ſignificatur, facilè accommodari poſſunt.* F A B. Quàm verboſus eſt hic titulus. C A. Imò etiam verboſior quàm putes. nam hæc quoque adiiciuntur: quæ tamen ſeparari poterant, & verò debebant, quum non ad inſcriptionem illius opuſculi ſed tantùm ad commendationem pertineant. F A. Audienda ſunt & illa. C. Audi igitur, *Hæc autem nos idcirco inter obſeruationẽ machinati ſumus, atq; ita ex ordine collocauimus,*

ut eſſent nobis tanquam loci memoriæ artificioſæ: quibus, ſiquando aliquid difficilius aut obſcurius in memoriam reuocare uellemus, quaſi monitoribus uteremur. Quod idem ſiquis facere uolet, non minimam hinc (opinor) ad dicendum ſcribendúmque afferri ſibi ſentiet utilitatem. Hæc illa ſunt quæ Nizolius illi paruo tractatui (ſi ita appellare oportet) præfixit. FA. *Quid tanto dignũ feret hic promiſſor hiatu?* Vel potius, quid tantis dignũ machi. amẽtis eſt nobis allaturus? CA. Video te quoddam eius verbum *machinati ſumus*, hîc obſeruaſſe. FAB. Obſeruaui & alia, ſed illud præcipuè obſeruatione & admiratione, tandem etiam irriſione, dignum mihi viſum eſt. MAR. Atqui Ciceronianum eſt *Machinari.* CA. Bene habet, Fabi, quòd Marcum tandem ſilẽtium rumpere coegeris. FAB. Sed ſilentium viciſsim ſum illi ſtatim impoſiturus. MAR. Tún' mihi negabis Machinari eſſe Ciceronianum? FA. Non equidem: ſed Ciceronem ea in re fuiſſe illo verbo vſurum negabo. CA. Miror te Marce non animaduertere, verbum hoc ſuo loco non eſſe adhibitum. FA. In id certè meritò iactabimus prouerbium, τὸ ἐν φακῇ μύρον, ſiue τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. MAR. Iſtas voces τὸ ἐν φακῇ μύρον noui ſignificare In lẽte vnguentum: ſed quis ſit iſtius prouerbii vſus nõ recordor. FA. Ex nullo melius quàm

ex Frontone, apud Aulum Gellium, intelligere potes. Quum enim hic locus ex Quadrigarii Annalium libro XIII. recitatus eſſet, *Concione dimiſſa Metellus in Capitolium uenit cũ multis mortalib⁹*, & cuidã haud indocto viro videretur *multis mortalibus* pro hominibus multis, ineptè frigidéque in hiſtoria nimíſque poeticè dixiſſe: Fronto autem cõtrà longè latéque amplius, prolixius, fuſius in ſignificanda totius propè ciuitatis multitudine, multo denique ἐμφατικώτερον illud quàm hoc eſſe dixiſſet, illo quidem certè in loco: hanc admonitionem addidit, *Videte tamen ne exiſtimetis ſemper atq; in omni loco mortales multos pro multis hominibus dicendum: ne planè fiat Græcum illud de Varronis ſatyra prouerbiũ, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον.* Tali profectò admonitione opus erat Nizolio de verbo Machinari. cogitaſſet enim ei minimè locũ hîc eſſe. MAR. At mihi ab hoc loco minimè alienum eſſe videtur. CA. Vide Fabi, quid ſit Ciceronianum eſſe. Marco enim, quòd Ciceronianus ſit, licet à te diſſentire de verbo Ciceronis, de quo alioqui te rectè ſentire perſpicit. FA. Suam Marco prærogatiuam relinquamus, atque his quæ πάρεργα ſunt, omiſsis, ad ipſum ἔργον veniamus. Priùs tamẽ hoc ex te ſcire velim, Camille, an eadem verba illi opuſculo in poſterioribus editio-

pibus præfixa fuerint. CA. Baſilienſi ſaltem editioni, quam paulo antè protuli, longè alium titulum præfixum eſſe ſcio: & ita quidem vt magnam ea in re factam eſſe Nizolio iniuriam interpreter. Vide enim quantum ab illa inſcriptione iſta ſit mutata, INDEX *utiliſſimus, in quo uerba innumera ferè barbara, uel Latina quidem, ſed non Ciceroniana, indicantur: quibus Ciceroniana, id eſt elegantiſſima, ſubiiciuntur. ut ſiquando aliquid elegantius in memoriam reuocare uelimus, hoc quaſi monitore utamur. Quod ſiquis facere uolet, non minimã hinc, opinor, ad dicendum ſcribendúmque ſentiet utilitatem.* FAB. Quæ à Nizolio barbara vocantur, ab hoc immutatore ferè barbara appellantur. CA. At ego voculam *ferè* cũ proximè præcedẽte nomine *innumera* iungi arbitror. Nam illa quoque editio vocabula multa exhibet, quæ non barbara tãtùm ſed barbariſsima etiam dici poſſunt. FA. Tuum hoc *barbariſſima*, tanquam barbarum irridet Marcus. CA. Barbarum dici poſsit fortaſſe, ſi quæcunque apud Ciceronem non extãt, barbara vocanda ſint. Alioqui certè nõ video cur ſuperlatiuus gradus Barbariſsima minus admitti poſsit, quàm comparatiuus Barbariora, qui apud Naſonem legitur. F. Licebat tibi, ne Marci aures, non tantùm delicatas, ſed Ciceronianè delicatas, offen-

deres, Græcè vel βαρβαρώματα vel τεῖβαρβαρα ex dicere. CA. Quid? nónne & in Græcis delicatas eſſe illas putas? FA. Etiamſi delicatas, at minus quàm in Latinis religioſas. Sed quid hoc ſibi vult Camille, quòd quum Nizolius dixiſſet duntaxat, Vocabula quædã barbara, ille immutator pro Quædam, dicere Innumera ferè, non dubitauerit? adeóne barbarorum exercitus in editione illa creuit? CA. Non maior certè hac in re eius qui editionem illam Baſilienſem interpolauit, diligentia quàm Nizolii, ſed multo maior fuit audacia. MAR. Euge quòd aliqua Nizolii laudatio ex eo ipſo ore quod Nizolio obtrectare & ſolet & gaudet, exciderit. eius enim ſaltem diligentia nunc agnoſcitur. F. Quid agnoſcat in Nizolio Camillus neſcio: ego certè non tam diligentiam Nizolii agnoſco, quàm eius negligẽtiæ ignoſco. C. Ego verò an dici debeo diligentiã in Nizolio agnoſcere, quòd nihilo maiorem ab altero quàm ab ipſo diligentiam eſſe adhibitam fatear? Quid? ſi de duobus loquar, quorum vtrunque tardum eſſe querar, nónne ab vno nihilo maiorem quàm ab altero celeritatem adhiberi dicam? MAR. Iam incipis σοφίζεσθαι, dum Fabio quàm mihi gratificari mauis. ſed hoc ſaltem mihi fateberis, ſatis magna, pro ea qua inſtructus erat

Ciceroniani ſermonis cognitione, vſum diligentia fuiſſe. ſi tamen hoc tibi dandū eſt, eum plenā eius cognitionē aſſequutum nō fuiſſe. CA. Aliud tibi nō fatebor quàm hoc, tantam fuiſſe diligentiam Nizolianam quāta in Nizolium cadebat. FA. Ne quæſo vllum hac de re verbum addito mi Camille, ſed potius incipe iam nunc *βαρβαρίζειν*, ac viciſsim *κικερωνίζειν*. CA. Barbara igitur ſunt, *Barbitonſor*, *Becchata*, *Homagium*: in quorum locum ſubſtituuntur iſta Ciceroniana, *Tonſor* (ſiue *Tonſtrix*) *Morſus*, *Clientela*. FAB. Vel ex his perſpicere poſſum barbarici appellationem latiſsimè apud eum patere: quum antea crederem illum non alias voces barbaras afferre quàm quæ apud eos extarent qui ſi non aliis, ſibi ſaltē viſi fuiſſent Latinè loqui. Quē verò tribus illis vocabulis aut vllo eorum vſum fuiſſe credibile fuerit, ſi Pogium, Raudenſem, alióſque eiuſdem farinæ homines, aut certè duorūm illorum diſcipulos, excipiamus? Et tamen ex tribus illis vocabulis vnicum apud eos eſt, (quod ſciam) Barbitonſor. Imò nè hoc quidē affirmare queo, an apud vtrumque extet, quum apud Raudēſem duntaxat me id legere meminerim. Sed fateor apud ambos alia eſſe quæ ex ſermone vernaculo ſumpta, terminatione duntaxat Latina veſtierint, (ſi mihi

ita loqui conceditur) vt in illis, *Becchata* & *Homagium*, factum eſſe videmus. Dixerunt enim *Diſturbium*, *Bancalia*, *Complices*, *Auiſare*, *Cōtentari*, & alia eiuſmodi, quæ vulgò Latinum culinarium appellare ſolemus. CA. Omittis *Modernus*, *Treuga*, *Penſionarius*: omittis item *Victualia*, quo & Marſilius Ficinus in Platonis interpretatione vtitur, nō tantùm in Protagora, ſed in alio etiam quodã (ſi bene memini) dialogo. FA. Non hæc tãtùm, ſed alia quamplurima ſcio à me prætermitti: ſed ea nolo afferre quæ illis ſunt cũ aliis multis communia, ac præſertim cum iis qui leges Salicas, Ripuarias, Alemannorum, Boioariorum, Saxonum, & quorundã aliorum, poſteritati tradiderunt. Quem librum ſi habuiſſet Nizolius, longè profectò maiorem barbarorum exercitum collegiſſet. C. Imò verò illi aliunde etiã multo maiorem quàm attulerit numerũ non defuiſſe puto: ſed magnam cautionē in delectu adhibuit. FAB. Quam? CAM. Vt barbaris iis contentus eſſet, in quorum à ſe exautorato rum locũ, parem poſtea Ciceronianorum numerũ ſubſtituere poſſet. F. Quid? quum igitur pro illo nomine *Becchata* ſubſtituit *Morſus*, an tibi in locum barbari Ciceronianum eiuſdem ſignificationis ſubſtituere videtur? C. Interrogãdus eſt potius Marcus:

FAB. Tacet Marcus: tu igitur alia exempla profer. CA. Pro *Contradictorius* ſubſtituitur ab eo *Contrarius*. Quid tu hîc reſpondebis Marce? nónne hoc tam falſò in locum illius ſubſtitui, quàm falſum eſt ἐναντίος & ἀντιφατικὸς idem valere? Pudet te fateri quod veriſſimum eſſe intelligis. CA. Pro *Tangibilis* vult dici *Tractabilis*, itèm *Res quæ ſub tactum cadit*. FA. Quis nõ videt illud *Tractabilis* malè cum ſequentibus confundi? & perinde eſſe acſi quis ψηλαφητὸν & ἁπτὸν cõfunderet? Atqui priùs ſit ἁπτὸν neceſſe eſt, quicquid eſt ψηλαφητόν: ſed ψηλαφητὸν eſſe minimè eſt neceſſe quicquid eſt ἁπτόν. MAR. Quid? an ipſi etiam Ciceroni audes repugnare, qui ἁπτὸν apud Platonem *Tractabile* eſt interpretatus? FA. Hanc Ciceronis interpretationẽ non ideo reprehendo: ſed eum dico propriam nominis illius ſignificationem minimè retinuiſſe, verùm ita dixiſſe *Tractabile* ac ſi verbum *Tractare* poſſet etiam ſimpliciter poni pro Tangere. Nec verò dubium eſt quin potius verbo Tangere, aut eius verbali vſurus fuerit, (vt alibi ἁπτὸς vertit Sub tactum cadens: item ἁπτός ἐστι, Tangitur: item, οὐδὲν ἂν ἁπτὸν γένοιτο, Nihil tangi poteſt) ſed quum Plato tria vno eodémque in loco poſuiſſet, σωματοειδὲς, & ὁρατὸν, & ἁπτὸν, ac duo priora duobus Latinis, Corporeũ & Aſpe-

ctabile Cicero iam reddidiſſet, nō itidē tamē Tangibile vt Aſpectabile dicere poſſet: Tactile autē (quo tamen Lucretius vſus eſt) dicere non auderet: Tractabile dicere ſibi permiſit. C. Ne nos hîc mala fide agere exiſtimemur, & Nizolium calumniari, dicamus potius eum hîc Ciceronis autoritate poſſe defendi. F. Vtcunque defendi. C. Locum nominis *Compaſſio* occupant apud eū duo, quorum prius Græcum eſt, *συμπάθεια*: Latinum eſt alterum, *miſericordia*. F. At ego ex miſericordia naſci dico *συμπάθειαν*, (quum illa faciat vt alicuius malis & infortuniis tangamur) & ita vnum ab altero diſtingui dico. Addo etiam, *συμπάθειαν* reddi potius debere Condolentiam. Sed iam ad aliud exemplum tranſi. C. Verborum exempla nominum exemplis ſubiuncturus, à verbo *Contrarior* initium ſumam, pro quibus ſubſtituit *Pugno*, item *Contrarius ſum*, & *Confligo*. F. Ego verò in locum verbi *Contrariari* repoſuiſſem duntaxat *Contrarium eſſe*. CA. In locum barbari *Combinare* ſuccedit apud eundem Nizolium Connectere. F. Potius Copulare, meo quidem iudicio, ſuccedere debuerat. C. Locum barbari *Difficultare* occupāt apud eum duo verba *Difficultatem afferre*. FA. At ego pro his *Difficultare aliquid* malim dicere *Difficile reddere aliquid*. C. Sed

iam

iam veniẽdum eſt ad alia vocabula, quibus maxima fit iniuria, quòd quum minimè barbara ſint, barbaris tamen, ſine vllo diſcrimine, intermiſceantur. Primùm autem nonnulla proferam quæ apud primarios quidẽ ſcriptores non extant; ſed apud eos ſaltem qui minimè *βαρβαρίζειν* exiſtimantur. Ex iis igitur eſt *Corporatura*, quo vtuntur Columella & Vitruuius. Pro hoc autẽ *Corporatura* ſubſtituuntur ab illo *Statura* & *Habitus*. MAR. An hîc aliquid reprehenſione dignũ à vobis inuenietur? FA. A me quidem certè aliquid iam inuentum eſt, vel potius aliqua iam inuenta ſunt. M. Quænam? FA. Primùm, quòd nomini *Habitus* non addit genitiuum *corporis*: deinde (qua in re grauior eſt error) quòd ab eo *habitus* cum *ſtatura* confunditur. Nam *corporaturam* ſiue *corporationem* non eſſe ſtaturam oſtẽdit hic Columellæ locus, Item cuſtodiendum eſt ne in corporatione, vel ſtatura, vel viribus impar cũ valentiore iungatur. CA. Ad aliud venio. Pro vocabulo *Augmentum*, vult dici vel *Amplificatio*, vel *Incrementum*. FA. At ego dixerim nomen *Amplificatio* reſpondere verbali *Augmentatio*, potius quàm verbali *Augmentum*. CA. Et rectè, meo quidem iudicio, dixeris. F. Verùm quæ ſunt adeo leuia, prætermittenda cenſeo. CA. Iam igitur proferam

in quibus grauius & periculoſius errat. Ex illis eſt *Circumferentia*. nam pro hac voce vult à nobis dici *Extremitatem*, vel *Libramentum*. Non te rogabo autem in vtro horum nominum quæ ſubſtituuntur, erretur, ſed in vtro grauius errari dicendum ſit. F A. Vlterius pergere te, potius quàm in his quæſtionibus immorari, velim. Cur enim tempus ponamus in æſtimandis iis peccatis quibus non noſtrum eſt pœnas irrogare? C. Audi igitur eodem pertinẽtia, eandémque, id eſt eiuſdem generis, ignorãtiam teſtantia. *Antarcticus* dici non vult, ſed *Antaxon*, illius loco. Pro *Iris* vult dici *Arcus ſpecies*. Et in voce *Clima* ſcribit, *Clima, quaſi angulus*. Quid verò quòd pro *Brauium* vult dici *Stadium* ab eo qui Ciceronianè loqui velit? F. Proh quantam iniuriam facit Ciceroni, quũ eum Stadium pro Brauio dixiſſe tradit! ab ebrio certè Cicerone, non ſobrio, dictum hoc fuiſſe exiſtimandum eſſet. Perinde enim eſt ac ſi pro διδασκαλεῖον nos δίδακτρον dicere, Cicerone autore, iuberet. MAR. Magnum eſſe ſcio inter hæc duo nomina diſcrimen. F A. Non minus eſt profectò inter illa duo: nam vt διδασκαλεῖον locus eſt in quo præceptor docet, δίδακτρον autem, præmium doctrinæ (ſeu pretium doctrinæ, vt loquitur Naſo) ſic ςάδιον locus eſt in quo curritur, at βραβεῖον pre-

mium curſus ſignificat. CA. Quidni etiam perinde eſſe dicamus acſi officinam fabri, & manupretiũ quod ei datur, vno eodémque nomine appellare, vel potius illius appellationem huic tribuere nos iuberet? FA. Id quoque iure optimo dixerimus. C. Vtinam verò aliquis adeſſet medicus, qui eundem Nizolium audiret nos monentem nõ *Catarrhus* Ciceronianè ſed *Epiphora* dicendum eſſe. FA. Quaſi verò bella hæc monitio ſolis medicis riſum mouere poſsit. CA. Ecce aliam riſus materiam, pro Græco *Dogmaticus* eſſe dicendum, *Cuius libertas differẽdi amiſſa eſt, quique in diſputando non ſuum iudicium ſequitur, ſed autoritati aliorum paret.* F. At ego ridere an miſerari debeam talem ignorantiam neſcio. hæc enim periphraſis omnino repugnat ſignificationi vocabuli illius Dogmaticus: quum ea deſcribatur is qui non audet δογματίζειν. quale autem hoc eſt, δογματικὸν dicere eum eſſe qui δογματίζειν non audeat? Ariſtoteles ſcilicet, quem nemo dogmaticum eſſe philoſophum negauerit, non ſuum in diſputando iudicium ſequutus eſt, ſed autoritati aliorum paruit: quum ne in præceptoris quidem ſui Platonis verba iurare voluerit, ſed amicum Platonem, magis amicam veritatem eſſe non diſsimulauerit. Memini à Sexto philoſopho inter

dogmaticos primum nominari. poſtquam enim philoſophos in tres claſſes diſtribuit: primam, eorum qui dixerunt ſe εὑρηκέναι τὸ ἀληθές: ſecundam, eorum qui ἀπεφήναντο μὴ δυνατὸν εἶναι τοῦτο καταληφθῆναι: tertiam, eorum qui ἔτι ζητοῦσι: ſubiungit, καὶ εὑρηκέναι μὲν δοκοῦσιν οἱ ἰδίως καλούμενοι δογματικοί, οἷον οἱ περὶ Ἀριστοτέλην, καὶ Ἐπίκουρον, καὶ τοὺς Στωϊκούς, καὶ ἄλλοι τινές. Vbi δοκοῦσι non interpretor Videntur, ſed Exiſtimant, ſiue Arbitrantur, cum Henrico Stephano. aut certè, Sibi videntur. Neque enim intelligit illos aliis etiam videri veritatem inueniſſe. FAB. Non recordatus eſt Nizolius prouerbii, Ne ſutor vltra crepidam. alioqui in Græcis verbis aliquem ſe linguæ Græcæ peritiorem in cõſilium adhibuiſſet. CA. Non magis certè fidum ſe monitorem exhibet Nizolius quum monet ne Pœnitẽdus dicamus, ſed pro eo vtamur Græco vocabulo ἀμεταμέλητος. FA. Rideretur ſaltem is qui monitori illi fidem habens Græcè diceret cõtrarium ei quod Latinè dicere vellet. CA. Haud minori ſuos lectores, qui linguæ illius pariter ſint ignari, periculo expo nit in *Autodidactos* quàm in *Dogmaticus*. Nam illic quoque periphraſin plane ſignificationi nominis *Autodidactos* contrariam affert: perinde acſi pro Autodidactos dicendum eſſet, verbis vtendo Ciceronis, *Qui nullam*

artem ſine interprete & exercitatione percipere potuit. In ea autem voce quæ hanc proximè præcedit,idem facit quod & in aliis,vt eadẽ vocabula Latinis ſcripta literis reiiciat & pro barbaris habeat: at ſi Græcis ſcribantur, vt verè Ciceroniana amplecti nos iubeat.nam *Authenticè* ibi barbarum eſt,at vero αὐθεντικῶς, quod ei ſubiũgitur, Ciceronianum. Verùm hîc in terminatione quoque aliquid eſt differentiæ:at nõ multo pòſt eodem modo vox *Blaſphemia* repudiatur,βλασφημία recipitur: itidémque vocem Categoremata reiicit,vocem κατηγορήματα admittit, verùm & Latinè & Græcè aliter ſcriptam. nam Cathegoremata cum *th* ibi legimus, eodémq; modo καθηγορήματα cum θ: & tam Latinæ quàm Græcæ voci ſuam ſcripturam intactam reliquit & Baſilienſis editio. FA. Credidit fortaſſe qui editioni illi præfuit Ciceronianam eſſe ſcripturam, nõ κατηγορήματα,ſed καθηγορήματα, atque ideo Nizolio placuiſſe. MAR. Imò *Cathegoremata* barbarè ſcriptum inueniſſe Nizolium crediderim. CA. An ideo & illum καθηγορήματα barbarè ſcribere decebat? MAR. Quid? nónne fieri poteſt vt nõ ipſe Nizolius ita ſcripſerit, ſed is qui Italicæ illi editioni præfuit? quũ ſicut Latinam vocem literis *th* ſcriptam videret, ita Græcam litera θ ſcribendam putaret?

FA. Quid? nónne magis credibile eſt, vtrũque errorem ab ipſo Nizolio manaſſe, ob ignorãtiam Græci huius nominis originẽ? quum ſint & alia quæ non minus craſſam eius ignorationem in iis quæ ad Græcã linguam pertinent, nobis prodant? MAR. Dices igitur fortaſſe vocem *Notomia* ex eius errore profectam eſſe, pro *Anatome*. FAB. Imò verò eum illic agnoſco nõ Nizolii ſed barbari vulgi errorem: præſertim quum corruptæ voci integra ſubiungatur *Anatome*. Sed quum deprauatæ illi *Notomia* ſubiungi integram *Anatome* ſatis eſſet, malè totum Ciceronis locum attulit. CA. Audi audi Fabi, quod te obſtupefactum reddet. FA. Quid illud eſt? CA. Incidi in quendam locum vbi dicit Nizolius pro Græca voce *Pleonaſmos* dicẽdum eſſe *Occultæ inſidiæ*. FA. Quid aliud hoc eſt quàm monſtra loqui? quid cõmune habet vox *Pleonaſmos* cum voce *Inſidiæ*? CA. Interrogandus eſt Marcus. MAR. Eſtne ita ſcriptum non ſolùm in Baſilienſi editione, ſed in illa etiam Italica? CAM. Vide ipſemet. nolo enim te meis oculis credere. MAR. Video ita ſcriptum eſſe in vtraque: & me quoque valde mirari fateor quid hîc ſibi voluerit Nizolius. CA. Mirariſne tantùm, nõ etiam obſtupeſcis? MAR. Quaſi verò Gorgonem quampiam conſpe-

xerim. F. Ne in re tam ſeria rideamus, ſed vnde natus ſit ille tam monſtroſus error, videamus ſeriò an vlla coniectura aſſequi poterimus. Tu Marce ne tuam nobis inuideto. M. Non inuiderem ſiquam haberem. F. Tu autem Camille quid coniectas? CA. Me ne habere quidem fateor quod coniectem. FA. At ego quid mihi in mentem veniat hoc de loco ſuſpicari, nequaquam vos celare volo. CA. Rem mihi gratam facies. MAR. Mihi quoque. FA. Quum aliquis margini ſui libri adſcripſiſſet vocem *Pleonaſmus* eregione horum verborum, O *occultæ inſidiæ*, indicare volens adiectiuum *occultæ* eſſe additum per pleonaſmum (quis enim inſidias eſſe occultas non nouit, & alioqui non eſſe inſidias?) incidit in illud margini adſcriptũ vocabulum Nizolius, & putauit, cum qui hoc adſcripſiſſet, intelligere, vulgò vocari Pleonaſmum quod à Cicerone Occultæ inſidiæ diceretur. MAR. Interim verò hæc tua coniectura Nizolium non excuſat, ſed potius fœdæ illum ignorantiæ accuſat. FAB. Quid? egóne Nizolium hîc excuſaturũ me promiſi? eſt certè hic error non δυςαπολόγητος, ſed planè αἰαπολόγητος: quicunque patrocinium Nizolii ſuſcipiat, & quamcunque ſe in partem vertat. Sed vnde hic nouus riſus, Camille? CA. Ex eo quòd video Nizolium

velle Ciceronẽ nomina vulgò recepta abolere, eorúmq; loco alia imponere iis etiam rebus quarum nullam omnino notitiam habuerit, & de quibus nihil vnquam audierit: quinetiam quæ nihil affinitatis habere dici poſsint cum earum vlla quarum ab eo fit mentio. In hoc numero ſunt, *Typographus*, *Epiſcopus*, & *Chirotheca*. Pro *Typographus* vult Ciceronianè *Librarius*, pro *Epiſcopus* vult *Pontifex* dici: pro *Chirotheca* ſubſtituit *Manica*. Sed vnum eſt vocabulum quod nos hæc vix mirari ſinit, quia multo illis eſt admirabilius. FA. Cur nos tamdiu ſuſpẽſos tenes? CA. Quia vereor ne tuo cachinno Marcum fuges. FA. Atqui polliceor, ſi videam tale quodpiã à meo cachinno periculum imminere, me potius fugam ſtatim capturum, nec priùs reuerſurum quàm illũ compeſcuerim. CA. Ridiculum id vocabulum, cui dico Nizolium præter omnium expectationem inueniſſe nomen apud Ciceronem, eſt *Cabala*. FAB. Ah, lupum auribus teneo. ſiquidem neque à cachinno mihi temperare, neque foras eum extrudere (vt fidem meam liberem) poſſum. MAR. Nõ ſatis propriè iſto prouerbio vteris. F. Ego de prouerbiorum vſu fidem Ciceronianis habendam non cenſeo. CA. Iſtam controuerſiam miſſam facito, ac potius qua peri-

phraſi Cicero *Cabalam* circumloquatur audito. F A. At ego Nizolium verbum vnum quod vni reſponderet, apud ſuum Ciceronem inueniſſe exiſtimabam. C A. Itáne Cabala, quæ tam latè patet, vno verbo à Cicerone exprimi potuiſſet? F. Audiẽda eſt igitur illa periphraſis. C. Ex ſomnio Scipionis petita eſt. *Si cupiat proles illa futurorũ hominũ deinceps uniuſcuiuſque noſtrûm à patribus acceptas poſteris prodere*, &c. F A. Dubito an hæc ita ſcripta ſint apud Ciceronẽ: ac nihil certè cabalicum in his agnoſco. C. Nihil tibi cum cabala, quantum video. F A. Præſertim cum Nizoliana. C A. Cur non dicis Ciceroniana? F. Víſne Ciceronianam appellem quam Ciceroni immerenti Nizolius affingit? C A. Quidni? in promptu autem erit excuſatio, te de cabala cabalicè ſiue cabaliſticè eſſe loquutum. Sed ecce tibi alias inſuper duas cabalæ periphraſes, illi quam recitaui ſubiunctas. F A. Hæ quoque ſunt audiendæ. C A. Prior eſt ex libro De amicitia (caue autem ne & hîc dicas te dubitare an ita apud Ciceronem ſcriptum ſit) *Quod ab Archyta (ut opinor) dici ſolitum, noſtros ſenes commemorare audiui, ab aliis ſenibus auditum*. Poſterior autem ex lib. De legibus, *De ſacris hæc ſit una ſententia, ut conſeruentur ſemper, & deinceps familiis prodantur: &, ut in lege poſui,*

perpetua ſint ſacra. Subiungũtur verò & hæc ex alio(eiuſdem vt opinor libri)loco, *Deinde etiam deinceps poſteris prodebatur ad imperium.* FA. Ecquis, præter Nizolium, cabalã in his Ciceronis locis reperiſſet? C. Eſſéne quicquam putas quod apud Ciceronem nõ repererit, aut ſaltem ſe reperiſſe imaginatus non ſit Nizolius? quum etiam Manticam inde proferat? FA. Manticam Nizolius apud Ciceronem? CA. Et quidem Catullianam. Audi & hîc periphraſin:(falleris enim hîc quoque ſi verbum vnum quod vni reſpondeat expectas) ex Cic. opere De officiis, *Fit enim neſcio quomodo ut magis in aliis cernamus, quàm in nobiſmetipſis, ſiquid delinquimus.* MAR. Quod addidiſti, Camille, Catullianã, faciet vt Nizolium excuſem, eiúſque mentem intelligam. CA. Quid? amentem habere mentem putas? MAR. Bona verba quæſo. nónne & ipſe, ſi verum fateri velis, hunc Catulli verſum, *Sed non uidemus manticæ quod in tergo eſt*, ſub illis verbis Ciceronis dices te agnoſcere? CA. Eſto poſſe ſub illis verbis agnoſci: poterítne quiſquã ſub illo etiam vnico vocabulo Mantica verſum hunc agnoſcere? MAR. Non equidem: ſed putauit Nizolius lectoribus ex vnica vòce totum ſtatim verſum in mentem eſſe venturum. CA. Atqui ne tibi quidem ipſi Ni-

zolii diſcipulo ſuccurrebat ille verſus, ideóque in illo vocabulo Mantica hærebas, vt ipſe modò fatebaris. FAB. Ego verò ne ipſi quidem Nizolio in mentem veniſſe arbitror illum Catulli verſum (vt omittam, poſſe etiam in dubium vocari an Catullum vnquam legiſſet) ſed Manticam alicũde eadẽ arte qua & Pleonaſmum & alia, corraſiſſe. MAR. Stomachum, quantũ video, mihi mouere cupis, dũ talia de Nizolio dicis. F. Ne mea de Nizolio verba ſtomachum tibi moueant nõ valde laboro. nam quum ille ſuis hiſce ineptiis ſtomachum mihi & mouerit & moueat, par pari relatum fuerit. Sed noli quæſo poſthac nos interpellare. CA. Quum ad illum quem inſtitueram ſermonem de Græcis vocibus quæ à Nizolio vel reiiciũtur, vel contrà in Latinarum locum ſubſtituuntur, redire vellem, commodùm in quandam incidi, in qua (propter illa quæ ei ſubiunguntur) eodem modo quo in duabus tribúſve præcedentibus lectores ſuos tenet ſuſpenſos Nizolius. FA. Quænam illa eſt? CA. *Microbius*. FA. Quæ Ciceronis ei ſubiunguntur verba? CA. Iſta, ex oratione pro M. Marcello, *Animus tuus nunquam his anguſtiis quas natura homini ad uiuendum dedit, contentus fuit*. FAB. Quid ſomniaſſe hîc dicemus Nizolium? MAR. Etiamſi me inter-

pellatorẽ ſis vocaturus, aliquid obloquar. FA. At ego te obloquutorem eſſe neſciebam. MAR. Proloquar dicere volui. F. Quid verò eſt quod ſiue obloqui ſiue proloqui cupis? MAR. Iniuriam hîc Nizolio fieri, ſi erraſſe & hîc ac perperam illi Græco vocabulo hunc Ciceronis locum adſcripſiſſe dicatur. Quis enim non videt illo Ciceronis loco periphraſticè id exprimi quod illa vox Græca microbios ſonat? FA. Quid? an igitur quum libebit ſignificare Ludouicũ fuiſſe *microbion*, ſiue *brachybion* (quo frequentius vtuntur Græci) id eſt, breuem fuiſſe Ludouici vitam, hunc Ciceronis locũ imitabor? MAR. Quídni? F. Dicam igitur te autore, Animus Ludouici nũquã his anguſtiis quas natura homini ad viuendum dedit, contentus fuit. MAR. Non me, ſed Cicerone autore, hunc locum vſurpare potes. FA. Apage iſtas ineptias. MAR. Imò nihil minus quàm ineptias vocant Ciceroniani imitationes tales Ciceronis. FA. Nizoliani quidem certè Ciceroniani. CA. En tibi, Fabi, non procul ab ea qua de nunc agimus voce, quendã locum quem tuæ de Pleonaſmo coniecturæ approbatorem ipſe quoq; (vt ſpero) Marcus eſſe fatebitur. Lege hæc. F. *Metaphora. Quantos acervos facinorum reperietis? Pro Sylla.* Omnino hic locus meam illam (vt

dixiſti) de pleonaſmo coniecturam confirmat: ideóque poſthac bonum me cõiectorem eſſe gloriabor. Manifeſtum eſt enim Nizolium, quum alicuius exemplaris margini adſcriptam inueniſſet eregione huius loci vocem *metaphora*, & hanc vocem & locum ipſum inde in hoc præclarum opuſculum, quod machinabatur (ita enim ipſummet de eo loquentem audiuimus) tranſtuliſſe. M. Dum tuam vis coniecturam confirmare, & Nizolium magis ac magis ignorantiæ accuſare, interim eum (quod minimè vis) excuſas. Quod enim iam de voce Pleonaſmus parũ veriſimile erat, multo minus eſt certè de voce Metaphora, eũ quæ huius eſſet ſignificatio ignoraſſe. FA. Atqui illúmne adeo iudicio caruiſſe fateberis (quod tamen fateri neceſſe tibi foret) vt quum intelligeret quis horum nominum vſus eſſet, ea ſuo opuſculo, quanuis omnino ἀπροσδιόνυσα, nihílque ad eius argumentum pertinẽtia, infarcire vellet? CA. Reſponde, Marce, cum illo Terẽtiano aduocato, Res magna eſt: de ea amplius deliberandum cenſeo. Interim verò ad tuorum Cõciceronianorum Nizolianorum ſenatum rem referre tibi licebit: nunc autem oro te atque obteſtor, hoc te ſinas oxorari vt ſine vlla tua interpellatione huic quoque inquiſitioni finem

imponere nobis liceat. MAR. Tuis precibus hoc dabo, quod Fabii precibus minimè daturus eram, vt ſermonē veſtrum poſthac non interrumpam. Sed quãuis tibi gratificer, rem ipſe minimè mihi gratam feciſti quum meos ſymmyſtas Conciceronianorū Nizolianorū ſenatū cūm irriſione vocaſti. C. Meminerimus poſthac, Fabi, ſymmyſtas illos appellare. FA. Meminero. nunquam autem antea audiueram, ſicut poetas, ita etiam Ciceronianos, ſua quædam ſacra habere, ideóq; ſe mutuò ſymmyſtas nominare. Sed iam perge Camille. C. Víſne à *microbio* ad ei contrarium *macrobium* veniamus? F. Volo. C. Qui igitur vulgò appellatur *Macrobius* voce Græca, is Ciceronianè loqui volenti (ſi Nizolium ſequimur) dicēdus fuerit M. *Valerius Coruinus*, vel *Arganthonius*. F. Sed quomodo Nizolio licuit propriis nominibus ſignificationem appellatiui nominis tribuere? C. An nondum noſti omnia Nizolio licuiſſe? Vide locum in quo viciſſim pro proprio appellatiuum ſubſtituit. nã pro *Hermaphroditus* vult à nobis dici *Androgynus*. Si tamen verum eſt quod à vulgo dictitatur, communem errorem facere ius, excuſari hîc poteſt Nizolius. FA. Gaudeo iſtã reprehenſionem à Marco non eſſe intellectam. falſò enim à te reprehendi Nizolium

diceret: nec immeritò fortaſſe. Quanuis enim Hermaphroditus nomen propriũ fuerit cuiuſdam androgyni, & quidem omniũ (vt quidam tradunt) primi: factum eſt tamẽ neſcio quomodo vt ex proprio in appellatiuum, apud quoſdam eorum etiam qui è vulgo nõ ſunt, tranſierit. & quidem Plinius ipſe ita vſus eſt, ſi bene memini. C. Idẽ ergo vocabulo illi Hermaphroditus, quod nomini Bagoas, contigerit. nam ab vno eunucho qui Bagoas vocabatur, nomen hoc omnibus eunuchis commune factum fuit. FAB. Caue ne fallaris. nam fateor quidem non vni eunucho à ſcriptoribus hoc nomẽ tribui, ſed ex Perſicà lingua profecta eſſe traditur hæc appellatio: atque id mihi ſit veriſimile. Scribitur autem vulgò & Bagous: vnde apud Naſonem,

Quem penes eſt dominã ſeruandi cura Bagoe:

ſed mihi ſuſpecta eſt cùm alibi, tum verò hîc, iſta ſcriptura: præſertim quũ verſus non minus Bagoa admittat, quàm Bagoe. Apud Græcos quidem certè ſcriptores non aliter quàm Βαγώας ſcriptum memini me legere. nam apud Plutarchum in Alexandro genitiuum Βαγώου eſſe à nominatiuo Βαγώας, ex aliis eiuſdẽ Plutarchi locis patet. C. Scio & quoſdã alios idem quod dixeram de appellatione illa ſentire: ſed iam tibi aſſentiri

incipio. Redeo igitur ad alia exẽpla nominum partim propriorũ, partim ἐθνικῶν, quibus Nizolius ſignificationẽ appellatiuorũ dedit. Ex propriis eſt *Gallonius*. nam pro eo quod à vulgo dicitur *Guloſus*, vult à nobis, Ciceronianè loqui volentibus, dici *Gallonius*. atque adeo voci illi *Guloſus* totum Ciceronis locum ſubiungit, *Viuit ut Gallonius, loquitur ut frugi ille Piſo.* Ad ἐθνικῶν autẽ exẽpla quod attinet, iam antea vidimus illum pro adiectiuo *Sanguinarius* velle dici *Thrax*: nunc verò addo, pro *Inſenſatus* iubere nos inter alia dicere etiam *AEthiops*. FA. Sæpe igitur in ore habeant neceſſe eſt Ciceroniani Nizoliani Gallonium, ſæpe Thracem, ſæpius AEthiopem. Quid verò quum de pluribus loqui volent? an Gallonios, Thraces, AEthiopes dicere illis licebit? CA. Nõ permittet illis (vt opinor) Nizoliana regula ex vnitatis numero ad multitudinis numerum tranſire, niſi & hic apud ipſum Ciceronem extet. FAB. Quàm duras ſuis diſcipulis Nizolius leges imponit! C. Quid quòd & vſu nonnullorũ nominum quæ propria ſunt vrbiũ, illis interdicit? FAB. Quorum? CA. Ex iis eſt *Meſſana*. vult enim pro *Meſſana* dici à ſuis diſcipulis *Mamertina ciuitas*. FA. Quòd ſi illud dicere auſi fuerint, vapulabunt? CAM. Vapulabunt certè, niſi ante ictum manum

ferulæ

ferulæ ſubduxerint. Vapulabunt itidem ſi *Adriaticus* dixerint, non *Adrianus*: veluti ſi nō *Adrianum mare* ſed *Adriaticum* vocarint. Quinetiam vſu proprij nominis *Meduſa* illis interdicit, eiúſque loco vt Μήμοι Γοργείων κεφαλὼ dicant præcipit. Itidémque ne nomine *Myrrha* vtantur, prohibere velle videtur: quendam Ciceronis locum ſubiungẽs, qui tamen quid ad *Myrrham* pertineat non video. FA. Recita eius verba. CA. *Myrrha.* Cic. De nat. deorum, *Pallantis filiam Mineruam amaſſe, & ab ea necatus dicitur.* FA. Non credibile eſt ita legi apud Ciceronem. CA. Ideo locum apud eum quæro. Eum iam inueni, vbi ſicut plures Veneres & Dianas, ita etiam Mineruas recenſeri tradit. *Quinta* (inquit) *Pallantis, quæ patrem dicitur interemiſſe virginitatem ſuam violare conantem.* Non dubium eſt autem quin hîc nominatiuus filia poſt genitiuum Pallantis ſubaudiendus relinquatur. Sed quid hæc ad Myrrham? FA. Hîc quoque diuinatione opus eſt. Aliquis igitur (niſi me coniectura fallit) propter id quod in fabulis de Myrrha narratur, margini è regione huius loci nomen eius adſcripſerat: inde verò Nizolius in ſuũ hũc libellum tranſcripſit, quum & hanc vocem quam non intelligebat, ad Ciceroniani ſermonis leges pertinere exiſtimaret. Quicũ-

que tamen is fuerit qui illi Ciceronis loco Myrrhæ nomen appoſuit, non recordatus eſt fortaſſe, non idem de Myrrha poetas quod Ciceronem de quinta Minerua, Pallantis filia, tradere: quum Myrrha patris amore capta, contra verò huius Mineruæ amore captus pater eius fuerit. CA. Vult etiã pro quibuſdã adiectiuis nominibus ſubſtantiua vſurpare Nizolius, ſi modò putidi (puti volui dicere) Ciceroniani eſſe velint: nam pro *Incombuſtilis* vult dici *Lituus*, addito etiã genitiuo *Romuli*. FA. Ergo quamcunque rem Nizolij diſcipuli dicere volẽt non poſſe comburi, non eam vocabunt incombuſtilẽ, ſed lituũ Romuli. Verùm nihílne additur ad illa verba, vel in Italica vel in Germanica editione? CA. Vide ipſemet, ſi mihi non credis. FA. Video nihil aliud vtrobique legi, quàm hæc, *Incombuſtilis*, *Lituus Romuli*. CA. Quid verò putás mouiſſe Nizoliũ vt pro hac voce barbara (vt quidẽ ipſe iudicat) illas ſubſtitueret? FA. Suſpicor Nizolium, quum audiſſet, lituum Romuli, fuiſſe ex iis quæ igni reſiſterent, atque id ab ipſo etiam Cicerone ſcribi (idẽ verò & à Plutarcho traditur, ſi bene memini) poſtea quum ad illud adiectiuũ Incombuſtilis veniſſet, miniméque Latinam vocẽ inueniret quam in illius barbarę lo-

cũ reponeret, dediſſe ſuis diſcipulis quod ex auditione habebat, nimirum lituũ Romuli. CA. Vbinã verò Cicero de lituo Romuli hoc perhibet? FA. Libro poſteriore De diuinatione. Sed perge Camille: ac primùm ſiqua ſuperſunt de Græcis vocibus dicenda quæ à Nizolio repudiãtur, vel cõtrà in aliarum locum ſubſtituuntur, ea expedi. CA. Nimium multa ſuperſunt, ideóque miſſa ea facere & ad Latina me conferre decreui. FA. Ea tantùm Græca volo à te adiici quorum recordaris, ita vt minimè quærere neceſſe ſit. CA. Ex iis certè eſt vox *Miſanthropus*, pro qua vult dici, *Hominum aſpectum lucémque vitare*: non conſiderans Græci illius nominis aliam vim eſſe, & poſſe fieri vt aliquis hominum aſpectum lucémque vitet, qui tamen non ſit miſanthropos, id eſt oſor hominũ. Idem præcipit ſuis diſcipulis vt pro *Hypothetica* dicant *Connexum*. FA. Debuerat igitur addere ſubſtantiuum *Propoſitio* illi adiectiuo *hypothetica*. Neq; verò *Connexũ* tantùm (quod dicitur vt à Stoicis τὸ συνημμένον) ſed etiã *Id quod cõnectitur*, ex Cicerone afferre poterat, in libro De fato. CA. De voce *Eclogarij* idẽ ab illo nõ docetur quod ab aliis. placet enĩ ei vt qui vulgò *Interlocutores* nominantur,

ab illis *Eclogarij* vocentur. atq; huic vocabu
lo iſta ſubiungit, *Nomina eorum qui in dialo-
gis loquentes inducuntur.* Idem prohibet ſuis
ne *Thermas* dicant, iubétque τὰ θερμὰ dice-
re. Prohibet etiam ne verbo Diſquiro vtã-
tur: & tántùm verbo Exquiro, aut Græ-
co ἐξετάζω vti permittit. Alicubi verò ſigni-
ficationes permiſcet: veluti quum ſcribit,
Dignitas, Poſtulatum, Ἀξίωμα. Alicubi voces
Græcas affert tãquam barbaras, quæ apud
ipſum duntaxat vulgus, & quidem apud i-
pſam vulgi fæcem, barbaræ ſunt, vtpote
illis abutentem: veluti quum pro *Eccleſia*
vult dici *AEdes ſacra* vel *Templũ*. quis enim
eccleſiæ appellatione pro templo vtitur,
niſi omnino ferè ſit ἀναλφάβητος? Sed à Grę
cis vocabulis ad Latina mihi iã trãſire cõ-
cedito: ad Latina, inquã, illa quibus Græ-
ca minimè ſunt intermiſta. De barbaris
autem nonnullis, quibus tanquam Latinis
vterẽtur quidam, dictum antea fuiſſe me-
miniſti. FA. Hoc tibi per me licet. CA.
Aliud etiã mihi permittas velim, nullum
certum ordinem tenere, ſed pro arbitrio à
Nominibus ad Verba, à Verbis ad Nomi-
na rurſus trãſire. FA. Hoc quoque permit-
to. CA. Interdicit igitur noſter Nizolius
ſuis diſcipulis vſu nominis *Equiſo*, & pro eo
vt nomine *Agitator* vtantur imperat. FA.

Atqui *Equiſo* eſt qui Græcis ἱπποκόμος, at verò *Agitator*, qui ab iiſdem ἁρματηλάτης ſiue διφρηλάτης appellatur. CA. Hoc & ipſe noui: ſed vapulabunt Nizolij diſcipuli, niſi ei pareant. Prohibet idem ne vocabulo Fauilla vtantur, & in eius locum Scintilla ſubſtituit. FA. Atqui tantum eſt inter hæc duo diſcrimen, quãtum inter σποδὸς & σπινθήρ. nã Scintilla eſt σπινθήρ: at Fauilla (præſertim ſi minus exactè diſtinguatur à Cinere) σποδὸς, ſiue σποδιὰ; ſiue μαρίλη: aut deniq; τέφρα. Quinetiam vox αἰθάλη alicubi hac in ſignificatione poſita inuenitur. CAM. Quid? an ſi Nizolius nullum inter Fauillam & Scintillam diſcrimen ſtatuit, tenentur eius diſcipuli vllũ agnoſcere? FA. Saltem non erit cur vapulent, ſi ſuo magiſtro bene dictata reddant. CA. *Sculptor* dicere fas non eſt Nizolij diſcipulis: ſed pro hoc dicendum illis eſt *Fictor*. Quinetiam *Statuarius* ex illis eſt nominibus quorum vſus minimè illis eſt cõceſſus: & huius quoque loco *Fictor* dicere iubentur. FA. Sed tamen multum hæc inter ſe differunt. nam *Sculptor* eſt qui Græcis γλύπτης ſiue γλυφεὺς: *Fictor*, qui πλάστης: *Statuarius*, qui ἀνδριαντοποιὸς ſiue ἀγαλματοποιὸς appellatur. CA. Quinetiam *Macreſco* ſuos dicere non ſinit Nizolius, ſed pro eo vt verbo *Extabeſco* vtan-

tur præcipit. FA. Abſit vt quicunque macreſcunt,tabeſcant. nam *Macreſco* ſiue *Maceſco* eſt tãtùm ἰσχναίνομαι, at *Extabeſco* eſt φθίνω: ſicut *Macies* eſt ἰσχνότης, at verò *Tabes*, φθίσις. CA. Audi ἁμάρτημα quod non minus quàm vllum ex præcedentibus miraberis. *Decimare* ſuos dicere prohibet: pro eo vti verbo *Decuſſare* iubet, addens, *hoc modo* X. FAB. Meritò certè dixiſti non minus errorem hunc quàm vllum ex præcedẽtibus mirum mihi viſum iri.non minus enim eſt craſſus:quum Decimare ſit δεκατεύω, ſiue ἀποδεκατεύω: at Decuſſare, χιάζειν. Ac, ſi ex iis erroribus quos proximè recenſuiſti vllus eſt ob quem vel pueri flagris digni videri poſſint, hic certè vel maximè. CA. An velles vapulare Ciceronianos vel pueros, vel viros, ſi ſui doctoris præceptis obſequuntur? an velles illos vltra ſui magiſtri dictata ſapere? FA. Heu miſeros diſcipulos. CA. Miſeriores tamen futuros, ſi immerẽtes vapularent, & ſua terga pœnę magiſtro ſuo debitæ vicaria præbere cogerẽtur. Verùm oblitus eram verbi *Infeſto*, cuius etiam vſum ſuis non permittit, & *Infeſtum reddo* dicere eos iubet. an verò meminiſti te verbum Infeſtare hac in ſignificatione legere? FA. Tu verò an putas vllum vnquam ita vſum eſſe? CA. Non equidem. Sed iã

à verbis ad Nomina (ita enim mihi pro arbitrio vagari permiſiſti) reuertendum cenſeo. Credíſne igitur Claſſicum & Bellum vnum atque idem ſignificare? FA. Nequaquã. CA. Hoc tamẽ ſuos credere iubet Nizolius, qui eos nõ Claſſicum ſed eius loco Bellum vult dicere. FA. Qui tamen hoc credent, quid non credituri ſunt? CA. Pro *Dociliter* vult eos dicere *Intelligenter*: pro *Mucus* iubet dicere *Humor*: necnon *Humidus* pro *Aqueus*. Pro *Cicuritas* vult ab illis dici *Manſuetudo animi*: perinde ac ſi cicura animalia non eſſent quæ feris opponuntur, vt Græcè ἥμερα ἀγρίοις. Hæc autem quum ita ſint, nihil mirum fuerit ſi in illis quæ ignotiora ſunt, eum peccare videamus: veluti quum pro *Cuſpide* iubet *Mucronem* dicere. multos enim eſſe ſcio qui Cuſpidem prima propriáque ſignificatione à mucrone differre ignorent. quum in haſta (exempli gratia) cuſpis dicatur nõ ſolùm ἡ αἰχμὴ, ſed etiam ὁ σαυρωτὴρ, quo terræ infigitur: at mucro propriè ſit non tota αἰχμὴ, ſed eius acumen. Sed eum qui in triuialibus errarit, in iſtis, quæ perinde vulgaria non ſunt, errare mirum videri non debet. Ideo etiam non miror nomen *Infumibulum* ab eo cum nomine *Vaporarium* confundi: nec voces *Pulmentarium* & *Plantarium* cum vocibus

M.iiij.

Pulmentum & *Planta* confundi : & dicere *Fundus* idem eſſe quod *Feudatarius*. Quinetiam ſeu verum ſeu falſum quarundam vocum vſum non in vno loco ponit. Exempli gratia, quum pro *Circumferentia* dicere *Libramentum* iuſsiſſet, rurſum in voce *Superficies* illam *Libramentum* pro hac ſubſtituit. Et quum in *Conditionalis* præcepiſſet ſuis vt vocabulo *Connexum* pro illo vterentur, iterum in nomine *Hypothetica*, illud in huius locum reponit. In hoc etiam peccat quòd ea vocabula quorum alioqui latius patere poteſt ſignificatio addito genitiuo non reſtringit, vt ita dicam. FA. Niſi exemplum afferas, vix aſſequar quod nunc à te dicitur. CA. Duo afferam. Pro *Corporatura* vult dici *Habitus*, quum adiecto genitiuo *corporis* dicendum eſſet, *Habitus corporis*. Alioqui enim eſt Habitus non ſolùm corporis, ſed etiam peculiariter oris : eſt & veſtis habitus : eſt denique & habitus animi. Sic pro voce barbara *Complexio* præcipit vt *Conſtitutio* dicatur, quum addendus eſſet idem ille genitiuus *corporis*. Solet enim adiici, niſi eius iam facta fuerit mentio, aut aliquid præceſſerit quod ad ipſum referri oſtendat. FA. Nunquam ego credidiſſem Nizolium tam multa ignorantiæ ſuæ pariter & negligentiæ teſtimonia in illo ſuo o-

puſculo reliquiſſe. CA. Multos alios eſſe ſcio qui id nunquam ſibi perſuadere potuiſſent. Sed addendum etiam eſt audaciæ. perinde enim acſi per quãdam metempſychoſin rediuiuum in ſeipſo Ciceronem ſentiret, ea etiam verbis Ciceronianis à ſe efferri poſſe exiſtimauit quæ non ſolùm incognita & inaudita Ciceroni fuerunt,ſed ne vllam quidem cum ijs affinitatem habent quæ ille cognouit. Hinc fit vt non ſolùm pro Epiſcopo nomen quoddam tanquam Ciceronianum ſubſtituere audeat, (inuēturus fortaſſe & quod pro Cardinali ex eodē Cicerone ſubſtitueret, ſi fœcūdū concutere pectus voluiſſet) ſed etiam quomodo *Miſſa* Ciceronianis verbis appellanda ſit tradat. FA. Sed vtro modo vult ſuos Ciceronianos loqui?vtrum Miſſam audire, an Miſſam videre, vult ab illis dici? Nam Italos ſequendo miſſa videtur,ab alijs autē multis miſſa audiri dicitur. CA. Ad hæc arcana non penetrauit. Sed audi quomodo illud etiam quod vulgò dicimus, *Euangelium ſecundum Lucam*, ex Cicerone emēdet. FA. Quænam eſt,obſecro,illa emendatio? CA. *Euangelium Lucæ*. FA. Et fuit tamen Chriſtianus Nizolius. MAR. Túne hac etiam de re dubitas? FA. Propemodum dubitare mé cogit illud quod à Camillo ex

eo affertur. quomodo enim illi in mentem non venit, fore vt ſe horrendo crimine læſæ maieſtatis diuinæ contaminaret, ſi quod ipſi Euangeliſtæ appellarunt IESV CHRISTI Euangelium, eorum ipſe Euãgelium vocaret? Quomodo non animaduertit, ſi itidem pro his verbis *Euangelium ſecundum Marcum*, ſubſtitueret illa, *Euangeliũ Marci*, lectorem miraturum, quod in titulo dictum ſit *Euangelium Marci*, ſtatim pòſt ab ipſo Marco Euangelium IESV CHRISTI appellari? M. Aliud eſt, Latinè (præſertímque Ciceronianè) aliud, Chriſtianè loqui. Adde quòd ipſe Paulus ſuum Euangelium alicubi vocat, ni fallor. FA. Vocat quidem certè, ſed alia ratione: neque dubium lectori relinquit quomodo id intelligendum ſit. quum enim paſsim εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ appellet, alicubi etiam εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου, ſiue τοῦ Θεοῦ, ſuum vocare ſe ſatis oſtendit cuius factus ſit διάκονος, vt alibi loquitur: ita vt τὸ εὐαγγέλιόν μου alijs eius ipſius verbis exponi queat τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ. Denique quum dicit Euangelium meum, perinde eſt acſi diceret, Euangelium à me prædicatum, ſiue promulgatum: aut Prædicatio mea ſiue promulgatio Euangelij, vel, Doctrina Euangelica quæ à me promulgatur. MAR. Aliud eſt,

inquam, Latinè loqui (præſertímque Ciceronianè) aliud, Chriſtiane. CA. Non animaduertis Fabi, Marcum eandem ſempervelle cantilenam canere? & de his apud eum diſſerere, nihil aliud eſſe quàm fabulã aſino canere? ſurdo dicere volui. Itaque deſinamus in illam eius cenſuram inquirere qua reprehẽdit eos interpretes qui κατ' Λουκᾶν reddiderũt Secundum Lucã: & demus illi, non ſatis Ciceronianè loquutos eſſe: quid? eíne ipſum etiam Ciceronem in illo ipſo vocabulo reprehendere per nos licebit? FA. Imò verò ne per Ciceronianos quidem ei licere debet Ciceronem reprehendere. Quid enim aliud hoc fuerit quàm ſuę ipſos doctrinæ fundamenta conuellere, & quaſi nauem ſuam perforare? CA. Oſtendã tamen hoc ab eo fieri. nam *Secundùm uirtutem uiuere* reprehendit, tanquam non Ciceronianè dictum, quum tamen ipſe Cicero illa præpoſitione ſiue illo aduerbio Secundum ita vtatur. MAR. Dicítne Cicero Secundum virtutem viuere? CA. An huic accuſatiuo iungat, neſcio: ſed ab illo dici ſcio Secundum naturam viuere. MAR. Diuerſi ſunt iſti accuſatiui. CA. Quæ eſt iſta Ciceronianorum Nizolianorum ſuperſtitio? ſi apud Ciceronem lego *Secundum naturam uiuere*, item *E natura uiuere*, cur non

pro eo quod ab illo dicitur *Ex uirtute uiuere*, dicere etiã liceat (ſi varianda ſit oratio) *Secundum uirtutem uiuere?* MAR. Tanta libertas nobis non conceditur. FA. Miſera eſt igitur Ciceroniaſtrorum natio, quæ ſe tam arctis compedibus vinciri ſinit, vel potius ipſamet tam arctas compedes ſibi impingit. Sed quæ eſt illa tam attenta cogitatio in qua Marcum nunc verſari vultus eius præ ſe fert? CA. Non aliud eum cogitare puto quàm miram eſſe eorum qui in Ciceronis verba non iurarint licentiam: quippe qui hanc etiam Ciceroniaſtrorum appellationem ſibi permittant. FA. Valde miratus & ipſe Nizolius fuiſſet talem appellationem, ac nequaquam Latinè, nedum Ciceronianè eam poſſe dici contendiſſet. Imò verò ne illud quidem aduerbium Ciceronianè pro Ciceroniano habendum dixiſſet. CA. Quid mirum, quum etiam quædã verba ex ijs quæ apud Ciceronem extant, & quidem abſque vlla deprauationis exẽplarium ſuſpicione, Nizolius pro Ciceronianis non habeat? Poſsit tamen vtcunq; huic errori venia dari, quòd eum aliqua ex parte agnouiſſe videatur. Nam in ea illius opuſculi inſcriptione quæ eſt in prima editione Italica (Baſilienſis enim valde diuerſam habet) poſtquam dictum eſt, *Vocabula*

quædam barbara, uel Latina quidem, ſed non Ciceroniana, quo pacto Ciceronis more, id eſt Latiniſſimè & elegantiſſimè, dici poſſint: additur, *In quibus tamen nonnulla ſunt quæ mihi, cum hæc ſcriberem, Ciceroniana uidebantur: ſed librum aut locum in quo eſſent, non memoria tenebam.* FA. Atqui hæc addens, non minus accuſare ſe quàm excuſare videtur. dum enim vult nobis perſuadere ſe ſuſpicatum eſſe illa extare apud Ciceronem, ſuam in illis nihilominus repudiandis temeritatẽ prodit. CA. Alius eſt non minus periculoſus error, quem non itidem agnouiſſe dici poteſt. FA. Quíſnam? CA. Quòd, ſicut adimit Ciceroni quædam ex ijs quæ eius ſunt, ita viciſsim nonnulla quæ eius non ſunt illi tribuit. FA. Memini me in quodam Henrici Stephani Dialogo, qui inſcriptus eſt Pſeudocicero, aliquot legiſſe vocabula, quę ille Nizoliũ ita Ciceroni affingere queritur. CA. Me quoque ibi ea recordor legiſſe: ſed multo inuenire plura potuiſſet, ſi plus temporis in quærendo ponere voluiſſet. Ab eo enim vnà cum nomine *Facetoſus* non commemoratur etiam nomen *Maleficioſus*, quod alioqui eſt eiuſdem ordinis: neque vbi fit mentio diminutiui *Capitulum*, aliud quoddam ei additur, *Diſculus*. FA. Quid? nónne & *Mendaciunculum* cum

his commemorandum eſſet, quanuis non ſolùm à Nizolio, ſed ab alijs etiam quibuſdam pro Ciceroniano agnoſcatur? FA. De hoc dubito. ſunt enim qui non *Mendaciunculus* apud Ciceronem legant, ſed *Mendaciolus*: verùm non deſunt qui illud defendant. Quinetiam nomen illud Diſculus talē diminutionis formam non habere fateor vt ob eam repudiari debere videatur: ſed falſò tamen ex quodam loco epiſtolarum ad Atticum affertur. Hoc enim eſt cuiuſdā ex libro quarto principiū, in primis editionib⁹, *Multa me in epiſtola tua delectarunt: ſed nihi magis quàm patina tyrotaricha cœnam parari diſculo. Quod ſcribis, μήπω μίγ' ἔπης,* &c. quū ſcribendum ſit (vt poſtea ex veterum librorum fide ſcriptum fuit) *Multa me in epiſtola tua delectarunt: ſed nihil magis quàm patina tyrotarichi. Nam de rauduſculo quod ſcribis, μήπω μίγ' ἔπης,* &c. Hac autem voce exiguū æs ſignificatur, quòd æs priſci raudum appellarent: hîc autem ea Cicero exiguum ſumptum intelligit. qui eadem aliquot alijs locis vtitur: ſed in iiſdē illis primis editionibus ſcriptū fuit litera maiuſcula eius principium, perinde acſi loci nomen eſſet: quinetiam alicubi rauduſculo in Randuſculo fuit mutatum. FA. Perge in enumeratione illorum vocabulorum quæ Henricum

Stephanum addere potuiſſe dicis ijs quæ Nizolius falſò Ciceroni adſcribit. CA. Ex ijs eſt etiã *Cohærarius* & *Æqulibralitas*. cęterorum autem ne ipſe quidem recordor. Sed memini me apud Nizolium hãc quoque nouitatem obſeruare, quòd ex duabus vocibus vnam, ex vna viciſsim duas faciat. veluti quum vult vnicam eſſe vocem *Benedicta* in hoc Ciceronis loco, *Bene dicta malè interpretari*: & viciſsim *Malefacta* in duas diuidi, in iſto, *Beneficia malè locata, malè facta arbitror*. Quam lectionẽ ſi ſequeremur, pro Ciceroniano habendum eſſet hoc loquendi genus, *Beneficium facere malé*. Quòd ſi hoc, etiã illud, *Beneficium facere bene*. FA. Sicut attuliſti exempla eorum quæ Nizolius Ciceroni falſò adſcribit, ita velim exẽpla quæpiam proferas eorum quæ illi adimit. CA. Non loquar de ijs vocabulis quæ exemplarium diſcordia controuerſa poteſt reddere (quorũ in numero eſt *Incorporeus*, præſertim quum à Gellio minimè pro Ciceroniano agnoſci videatur) neque de ijs quæ ſi apud illum extant, valde ſaltem rara ſunt, vt verbum *Sæuire*, verbale *Contemptus* (quæ, ſicut alia multa, & quædam etiam loquendi genera, ex quibus eſt, *Bona uerba*, etiamſi non extarent in vllo eorum quæ ad noſtram ætatem peruenerunt Ciceronis

librorum, eiuſmodi ſunt tamen vt credibile ſit in quopiam eorum qui interciderunt extare: ſicut nonnulla in vnico loco eorũ omnium quos habemus eius librorũ videmus reperiri) nõ iam, inquam, de illis loquar: ſed de vno quod meritò valde ſuſpectam omnibus Nizolij fidẽ reddiderit. FA. Dic ſodes quódnam illud ſit. CA. *Malùs*. FA. Etiámne vocabulum *Malus* à Nizolio tãquam minimè Ciceronianum reiicitur? CA. Reiicitur in illo Indice. FA. Etiámne in editione Italica? CA. De Baſilienſi ſaltem affirmare poſſum. FA. Mirum ſi in illa potius quàm in altera repudietur illud nomen, quum contrà Cælius Secundus, qui ei præfuit, hanc ſaltem maculam eluere debuerit. Sed quænam Ciceroniana pro illo *Malus* minimè Ciceroniano ibi ſubſtituuntur? CA. *Flagitioſus*, *Nequam*, *Impurus*, *Improbus*, *Sceleratus*. FA. Ergóne quicunque malus eſt, is Ciceronianè loqui volentibus eſt flagitioſus? eſt impurus? eſt ſceleratus? Proh quàm periculoſum fuerit haberi malum à Ciceronianis Nizolianis! CA. Malos certè homines nos vocare Marcus non auſit: at flagitioſos, nequam, impuros, ſceleratos appellare non dubitet, ſi ſuperiorum altercationum recordetur. FA. Quid? an Malus homo Ciceronianè

dici

dici putas? CA. Vnde tibi in mentem venit hac de re dubitare? FA. Quia recordor, diu multúmque dubitatum eſſe à quibuſdam Ciceronianis an Ciceronianum eſſet dicere Bonus homo: & an ſicut Bonus vir, ita etiam Bonus homo à Cicerone diceretur. non minus autem videtur eſſe rationi conſentaneum vt de illis vocibus Malus homo, quàm vt de his Bonus homo, ambigatur. CA. Ate facta boni hominis & boni viri mentio in memoriam mihi reuocauit Nizolianam quandam præceptionem quam prætermiſerã. FA. Quænam ea eſt? CA. Vt dicamus *Bonis temporibus*, non autem *Antiquitus:* & quidem Ciceronem hîc quoque ſequendo. FA. Vbi, quæſo, Ciceronem ita loqui dicit? CA. Libro De off. ſecũdo. FA. Ipſúmne locum affert? CA. Nequaquam: ſed eum facilè inueniam. FA. Iam inuentũ cuperem. CA. Deſine hoc cupere. nam voti es compos. Audi igitur: *Quanquam intelligo in noſtra ciuitate inueteraſſe iam bonis temporibus ut ſplendor ædilitatũ ab optimis uiris poſtuletur.* FA. Si igitur Nizolio fidem habeamus, hæc verba, *inueteraſſe iam bonis temporibus*, dicemus idem valere quod *inueteraſſe iam antiquitus:* at ego Ciceronẽ non tam voluiſſe antiqua tempora ſignificare dico, quàm ſimpliciter ſuperiora tempora (vt

etiam Superiori memoria ſolet dicere) quibus bonus erat reip. ſtatus, ob incorruptũ diſciplinæ genus. Alioqui fateor valde illo etiã ſeculo laudatã fuiſſe antiquorũ diſciplinam & mores: adeo quidem vt antiqui mores & antiqua diſciplina velut in prouerbium abierint. Fateor etiam in Gallico ſermone hanc boni temporis appellationẽ aliquãdo dari priſcis tẽporibus: veluti quũ dicitur *A la maniere du bon temps*. Verùm vt eò redeam vnde ſum digreſſus, non minus rationi conſentaneum mihi videri dico vt de his vocibus Malus homo, quàm de his, Bonus homo, dubitatio iniiciatur. CA. Imò fortaſſe aliter iudicares ſi Ciceronianus Nizolianus eſſes. FA. Hanc ego metamorphoſin deprecor. CA. Hoc tamen ex ea metamorphoſi commodum perciperes, quòd omnes ſcriptores præter Ciceronem impunè negligeres. FA. Etiámne Plautum, Terẽtium, Cæſarem, Salluſtium? CA. Etiã hos. FA. Quomodo autem aut quo iure Plautum etiam & Terentium reiiciunt qui ab ipſo Cicerone tantum abeſt vt reiecti, vt magno in pretio, quod ad ſermonem attinet, habiti fuerint? CA. Nulla omnino coram illis Plauti facienda eſt mẽtio: quia ſtatim clamabunt omnia apud eum eſſe obſoleta. FA. Mentientur quidem certè.

ſed miſſum tamẽ faciamus Plautum: quid verò cauſæ dicent quin Terentium admittant? *Sequutuſque ſum* (inquit ad Atticum ipſe Cicero) *non dico Cæcilium* (*malus enim autor Latinitatis eſt*) *ſed Terentiũ, cuius fabellæ propter elegantiam ſermonis putabantur à C. Lælio ſcribi.* C A. Quid prætexere poſſint neſcio: ſed ab eorũ præceptore Nizolio reiici aliquot vocabula video quæ apud Terẽtiũ etiam extant. ex quibus ſunt, *Incogitans*, *Infortunium*, *Ringor*, *Remordeo.* Quódque indigniſsimum atque adeo contumelioſiſsimum eſt, hæc quoq; Terentiana vocabula in medio illius colluuiei, in qua cùm alia tum etiam *Barbitonſor*, & *Becchata* & *Homagium* iacere diximus, collocat: tanquam πάντα ὑπὸ μίαν Μύκωνον ponenda ſint. Quid mirum autem ſi quædam reiiciat quæ nos non alîus quàm Plauti aut Terentij autoritate confirmare poſſumus, quũ eum nonnulla repudiare non pudeat quæ non tam quis quàm quis non vſurpauerit ex primarijs linguæ Latinæ ſcriptoribus, quærendũ eſt. Exẽplo erit aduerbium *Properé.* hoc enim nõ tãtùm Plautus & Terẽtius vſi ſunt, ſed Salluſtius etiam, Cæſar, Liuius, Virgilius, Horatius. F A. Itáne hoc etiam vocabulum reiiciendum cenſuit Nizolius? C A. Si mihi fidem nõ habes, hæc lege. F A. Non

quòd tibi fidem derogem, ſed præ admiratione ita loquutus ſum. Quod autem aduerbium in locum illius ſubſtituit? CA. *Feſtinanter.* FA. Sicut *Feſtinare* & *Properare* inter ſe differre quidam olim putauerunt, ita etiam inter *Feſtinanter* & *Properè* aliquid eſſe diſcriminis aliquis fortaſsis obiiciet. CA. Quomodo verò vllam inter hæc differentiam Nizolius perſpicere poſſet, cuius oculi ne ad eam quidem quæ eſt inter *Properus* & *Præproperus* perſpiciẽdam ſunt ſatis acuti? FA. Non tantùm parum acutos ſed valdè hebetes mihi narras oculos. CA. Tales ſunt tamen. nam ſi id perſpicere diſcrimen potuiſſet, non dixiſſet quod hîc vides, pro *Properus* dicẽdũ *eſſe Præproperus.* FA. Video ſanè: ſimul verò & aliud quod ei valde eſt propinquũ, & à te miror fuiſſe prætermiſſum. CA. Quid? an omnia huius Nizoliani opuſculi ſiue σφάλματα, ſiue πλάσματα me tibi allaturum promiſeram? FA. Inſigniora ſaltem omnia à te expectabam. CA. Ne ea quidem omnia me tibi exhibiturum receperam. Sed quódnam illud eſt, quod tu inter inſigniora numerandum cẽſes? FA. Quòd vult pro *Propatulus* dici *Propetus*, quaſi hoc idẽ valeat quod illud. CA. Imò verò multa ſunt à me prætermiſſa πλάσματα, quæ multo ſunt iſto inſigniora. viſne

aliqua proferam? FA. Malim nos vnde digreſsi ſumus reuerti. CA. Ne ipſe quidē id nolim. FA. Putáſne Nizolium, quum aduerbium *Properè* reiiceret, ſciuiſſe, Plautū, Terentium, Salluſtium, Cæſarem, Liuium, Virgilium, Horatiū, eos vſos eſſe? CA. Eum hoc minimè ſciuiſſe perſuaſum habeo, & quoſdam ex his ne legiſſe quidem vnquā: ſed etiamſi apud illos omnes extare vocabulum illud non ignoraſſet, non minus reiectūrū fuiſſe puto, non alia de cauſa quàm quòd apud Ciceronem non cōpareret. FA. Atqui multorū vocabula recipit Nizolius qui Ciceronis quidem ætate vixerunt, ſed Ciceronianè nō ſcripſerunt. Nam primùm quidem quod ad illos attinet quorum epiſtolæ Ciceronianis inſertæ ſūt, quotuſquiſque eorum eundem habere ſtylum dici poteſt? Ipſe filius à patre hac quoq; in re degenerat, ſi ita hoc vti verbo licet: ac nihilo magis frater orationis fraternæ elegantiā & ſuccum aſſequitur, vel in ſuis epiſtolis vel in ſuo De petitione cōſulatus libello. De alijs autem quid dicemus? totus liber octau⁹ habet M. Cœlij epiſtolas, decimus non paucas Planci, tres Aſinij Pollionis, duas M. Lepidi, vnā Ser. Galbæ: libro duodecimo duæ ſunt Lentuli, vna Trebonij, vna Matij. libro quarto inſertæ ſuntj duæ

Seruij Sulpitij, vna Marcelli: libro quinto, duæ Q. Metelli, duæ P. Vatinij, vna Lucceij: denique per totũ illud epiſtolarum volumen ſparſæ ſunt & aliorum epiſtolæ, Catonis, A. Cæcinnæ, Curij, Dolabellæ, Bithynici, præſertímque Caſsij, D. Bruti, & M. Bruti: cuius etiam nonnullæ extant inter eas quæ à Cicerone ad ipſum ſcriptæ fuerunt, & ſeorſum editæ. Inter epiſtolas autem ipſius Ciceronis ad Atticum, quædam ſunt eiuſdem Bruti, quinetiam Cæſaris & Pompeij. Ex his verò omnibus epiſto lis quas eſſe Ciceronianas, id eſt, Ciceroniano ſermone ſcriptas, dicere poterimus, & quidem aſſentientibus illis qui ſe Ciceronianos haberi volũt? Ipſe Paulus Manutius, eorum velut anteſignánus (hos autẽ à Ciceronianis Nizolianis diſtinguo) ſuis in epiſtolarum volumẽ ſcholijs de Cæliani ſermonis in epiſtolis aſperitate queritur, eãdémq; Aſinio Pollioni obiicit. Idem de hoc loco epiſtolæ cuiuſdam Ciceronis filij loquẽs, N*am cùm omnia mea cauſa uelles mihi ſucceſſa, tum etiam tua*, poſitũ eſſe ait Succeſſa pro Succeſsiſſe: quod tamẽ Latini ſermonis cõſuetudinẽ vix ferre videri. Quibus addit, Omnino mirari ſatis nõ poſſum, nõ modò ab elegãtia & copia ſed interdum etiam à proprietate paterni ſermonis lõgè diſtare

orationẽ filij. quod volũtatis potius quàm naturæ vitium eſſe arbitror. Verùm ego etiamſi dem Manutio, ſermonem filij Ciceronis à paterni elegantia longè abeſſe, nõ tamen dederim eum ita hîc ſcripſiſſe: potiúſque voces illas, *mihi ſucceſſa*, aut *mihi ſucceſſiſſe*, adiectas eſſe ab aliquo crediderim cui nouum illud genus loquẽdi videretur, *Omnia mea cauſa uelles*. Ac videtur profectò magnam Ciceronis filio iniuriam facere Manutius quum eum ita ſcripſiſſe credit. Vt autem quũ dicitur, *Omnia mea cauſa uelles mihi ſucceſſiſſe* (nam hoc etiam modo potius quàm altero ſcriptum fuiſſe puto) non dubito quin redundent hæc, *mihi ſucceſſiſſe*: ita viciſſim quum dicitur *Volo tua cauſa*, ſuſpicetur fortaſſe quiſpiam deeſſe *omnia*. CA. Magnam ea in re à Manutio fieri Ciceronis filio iniuriam, tibi aſſentior: ſed magis miror ab eodem Manutio locis pleriſq; Ciceroni patri ſolœciſmos obiici: ac multo hanc ſiue iniuriam ſiue contumeliam grauiorem eſſe dico. FA. Quid ais? CA. Quod verum eſſe comperies, ſi libeat nuper editum Henrici Stephani dialogum, qui Pſeudocicero inſcribitur, legere. MAR. Imò ego (iam enim ira ſilentium me cogit rumpere) ipſum Manutium à te magna iniuria affici cõtendo, quippe

qui criminis falſò à te inſimuletur. CA. At ego te non patiar hinc priùs diſcedere, quàm te dialogus ille Henrici Stephani (cuius acerrimo certè patrocinio Cicero aduerſus Manutium defenditur) non autē me mendacij conuicerit. FA. Huic priùs ſermoni finis eſt imponendus: præſertim quum iam Marcum, ſicut antea, auditorē ſimus habituri. CA. Illi priùs finē imponi & ipſe cupio. FA. Dicebā, Marce, me mirari, à Nizolio cùm alios quoſdam è primarijs ſcriptoribus excludi, tum verò Terentium: interim tamē multos recipi qui ętate quidē Ciceronis vixerunt, ſed nequaquam Ciceronianè ſcripſerunt. MAR. Audiui quæ à te ſuper hac re dicta ſunt: ſed aures præbere me tuo ſermoni diſsimulabam, ne tibi reſpondere cogerer. Reſpondebo tamē quod Ciceronianos quoſdam reſpondentes audiui. FA. Rem vtrique noſtrûm gratiſsimā facies. MAR. Quū videret Nizolius noſter, eorum quos nominaſti epiſtolas illis eſſe inſertas quę ab ipſo Cicerone ſunt ſcriptæ, itidémque quandam Salluſtij orationem orationibus ipſius eſſe inſertam, quinetiam Q. fratris libellum De petitione cōſulatus illius operibus adiectum eſſe: quæ tam longa ſeries annorum à Cicerone non diſiunxiſſet, diſiūgere ſe à ſuis in Ciceronem ob-

ſeruationibus non debere exiſtimauit. FA. Nullúmne alioqui delectum, nullum iudicium adhibuit? CA. Quod iudicium ab eo adhibitum eſſe velles qui iudicio caruerit? MAR. Bona verba, Camille. CA. Atqui, vt dixit tragicus, Οὐκ ἔς' ἀπ' ἔργων μὴ καλῶν ἔπη καλά. quî autē me ἀληθεύειν negabis? nónne videmus eum non ſolùm illorum omnium quos nominauimus vocabula, ſed vetuſtorum etiam poetarum, Ennij, Accij, Pacuuij, Lucilij quædam omnino obſoleta, vocabulis Ciceronis ſub eiuſdem nomine immiſcuiſſe? Quinetiam ſiquid Cæcilij nactus eſt, quanuis eū Cicero malum autorē Latinitatis fuiſſe queratur, non ſub alîus quàm ipſius Ciceronis nomine protulit. Quæ enim Ciceronis vocabulis apud eum permiſta leguntur, non præfixo alîus ſcriptoris nomine, vt internoſcantur, cui alij quàm Ciceroni adſcribēda exiſtimentur? FA. Non ſatis ſum memor an vbi illorum veterum poetarum affert vocabula, lectorem moneat. CA. Ego verò optimè recordor minimè ab eo moneri. ſed in rem præſentem ire ſatius fuerit. Hîc iam habemus *Adulo, as* : & *Adulor, aris* : tanquam vtrunque ab ipſo Cicerone dicatur: quum tamē illa vox actiua ſit ex verſu cuiuſdam veteris poetæ, qui à Cicerone citatur. FA. Illius

verſus memini. CA. Hîc verò eſt *Lætificus*. & ſubiungitur, *Cic. Tuſcul. Vites lætificæ non intermittunt pampinis pubeſcere*. FA. Ne *Triſtificus* quidem, vt opinor, & *Luctificus*, omiſerit. CA. Niſi autem vererer ne tibi hor rorem incuterem, oſtenderem etiam *Horrificus*, & *Horriſonus*. Sed ecce tibi aliud adiectiuum, quod itidem ad triſtitiã pertinet, *Obnubilus*, & ipſum tanquam Ciceronis vo cabulum. En tibi aliud eodem pertinens, *Tenebricus*. Sed neſcio quomodo hæc ad triſtitiam pertinentia vocabula ſeſe alia ex alijs offerũt. vereor ne hic talium verborum concurſus mali ſit ominis. Addendum tamen eſt *Biformatus*. FA. Quàm bellum hoc vocabulum, & Ciceroniano ſermoni conueniens! Verùm aliquas etiam voces profer ex earum genere quas grammatici ad eam orationis partem referunt quam verbum appellant. CA. Ex illis eſt *Grandeſcere*, *Incurueſcere*, *Verrũcare*, *Expectorar*. FA. Quædam ſunt ex vocabulis à te commemoratis, aliiſque eiuſdem generis, quibus ſi vtãtur Nizolij diſcipuli, tanquam Ciceronianis, haud fortaſsis excuſandi fuerint: etiãſi à Nizolio minimè admoneantur, Ciceronis non eſſe, quanuis apud Ciceronem inueniantur (talia autem ſunt iſta, *Horrifer*, *Anxifer*, *Flammifer*, *Tardigradus*, *Biformatus*:

&, inter illa quæ appellantur à grammaticis verba, *Verruncare*, *Expectorare*. quis enim ex ijs cui tantillum ſit iudicij, hæc nomina eſſe poetica, nullíque ſoluto ſermoni, nedum Ciceroniano, conuenire non videat, quum neſcio quid poeticum, & quidem tragicum, præ ſe ferant?) ſed alia ſunt viciſsim quę vt pro Ciceronianis à Nizolio exhibentur, ita tãquã Ciceroniana ab illis recipi, & ſuo ſermoni ſoluto adhiberi, & non mirum & venia dignum fuerit. Nam vt *Horrifer* & *Horriſonus* ſuſpecta habere poterit, quòd talibus compoſitis Ciceronem non gaudere videat: non etiam *Horrificus* (exempli gratia) ſuſpectum illi fuerit: quippe qui contrà terminationem hanc in quibuſdam compoſitis à Cicerone amari obſeruarit. Idem & de nomine *Cordatus* dico, & de verbo *Grandeſcere*. quis enim hæc Ciceroniana non eſſe, quanuis legantur apud Ciceronem, ſuſpicetur? præſertim verò quum multa apud eum extent vocabula in quibus non minorem nouitatem & inſolentiam aut etiam audaciam agnoſcamus? MAR. Quid? túne etiam nomen *Horrificus* & verbum *Grandeſcere* in eorum numero ponis quæ licet apud Ciceronem extent, non ſunt tamen Ciceroniana? FA. Pono quidem certé. MAR. Atqui non alîus

poetæ quàm Ciceronis eſt hic verſus,

Lentiſcus triplici ſolita grandeſcere fœtu.

FA. Fateris interim non eſſe Ciceronis oratoris, ſed Ciceronis poetæ. MAR. Quaſi verò Cicero orator, hiſtoricus, philoſophus, poeta, non ſit vnus idémque Cicero. FA. Quaſi verò quũ de Ciceronis ſermone loquimur, de alio quàm de ſoluto (ita enim vocare poſſum) intelligamus: & quaſi nõ habeamus alios ex quibus melius quàm ex Cicerone poeticum ſermonẽ petère poſsimus. MAR. An igitur Nizolium vocabula quibus Cicero in carmine tantùm vtitur, à cæteris ſeparare oportuit? FA. Nullus, niſi qui verè Nizolianus ſit, negauerit quin Nizolius hoc facere debuerit. Non tamen ita ſeparare vt ſeorſum ponerentur, ſed aliqua ſaltem nota diſtinguere, aut certè in ſingulis lectores admonere. CA. Potuiſſet etiam ſemel lectores pręmonere in ſua pręfatione, vt in ſuo ſermone nõ omnibus promiſcuè vocabulis vterentur quæ in Ciceronis Phænomenis Arateis legerent, ſed quædã carmini reſeruanda eſſe ſcirent. at nunc vnde noſſe poterit Nizolij diſcipulus *Parilis* (exempli gratia) Ciceronis quidem eſſe, ſed duntaxat Ciceronis carmen ſcribentis? MAR. Ad illud verò adiectiuum *Horrificus* quod attinet, id non in carmine duntaxat

vſurpat Cicero, ſed etiam in ſoluto ſermone:nimirũ in oratione quã habuit pro domo ſua: *Sed quid ego ueſtrã crudelitatem expromo, quam in meipſum ac meos adhibuiſtis? qui parietibus, qui tectis, qui columnis ac poſtibus meis horrificum quoddam & nefarium omnique imbutum odio bellum intuliſtis?* FA. Controuerſam ibi eſſe hãc lectionem reſpondeo: & annotari pro *horrificum* reperiri in quibuſdam vet. libris *hoſtificum*. ex quo faciendũ videri *hoſticum*. Verùm eſto, hanc vocem ibi minimè poſſe in dubium vocari, id certè non pro Nizolio ſed contra Nizolium facit, atque id quod dixi comprobat. Nam ſi etiã *horrificum* vſurpare in ſoluta oratione non dubitat Cicero, quamuis carmini ſit aptius, nónne malè de ſuis diſcipulis meretur Nizolius, dum lectorem non admonet quænam ex illis ita ſint obſoleta vt mirum non futurum ſit ſi pleriſq; ſordeãt: (vt obſoleti tecti ſordes dixit Flaccus) aut quænam ita poetica vt nullum alibi quàm in carmine locum habere poſsint? Alioqui enim reſpondebunt diſcipuli, ſe poetica quædam in ſoluta oratione vſurpantes, Ciceronis ſequutos eſſe exẽplum. CA. Quomodo, obſecro, expectanda fuiſſet hæc admonitio ab homine qui iudicio (vt antea dixi) carebat? MAR. Caruit iudicio Nizo-

lius? CA. Nihil quidem certè iudicij in opere ſuo adhibuit. MAR. In qua re ad illud pertinente iudicium deſideras? CA. Imò verò dicere vix poſsim in qua non deſiderem. Prima eſt, quòd eas ſine delectu ex omnibus ſcriptis quæ Ciceronis nomẽ præferebant, collegerit: adeo vt orationibus inſertas declamationes quaſdam, quæ nihil minus ſunt quàm Ciceronianæ, perinde acſi non minus pro Ciceronis orationibus habendæ quàm vllæ aliæ eſſent, non minori honore dignatus fuerit. FA. Eam intelligis quam habuiſſe dicitur ad populum & equites Romanos antequam iret in exiliũ: eam item qua reſpondere Salluſtio dicitur. CA. Eas profectò. FA. Nónne autem & ex Salluſtiana (vt vocatur) in Ciceronem oratione vocabula & loquendi genera collegit? CA. Dubitas? ſiqua ſcripta Nizolius non dicam Apuleij (qui fortaſſe non tam malus eſt autor Latinitatis, quàm vulgus putat) non dicam Solini, non dicam Spartiani, non Lampridij, non Vopiſci, non Trebellij Pollionis, non Ammiani Marcellini, non Macrobij, non Iulij Firmici, non Fulgentij, non dicam denique C. Sollij Sidonij Apollinaris, aut aliorum huius farinę, ſed eorum à quibus leges illæ Salicę, Allemannorum, Boioariorum, aliorúmque

multorum conſcriptæ ſunt, libris Ciceronis inſerta reperiſſet, pari certè honore in colligendis ſuis obſeruationibus ea affeciſſet. FA. Mirum eſt profectò quædam ab eo pro Latinis recipi quòd in illa oratione extent quam Salluſtio falſò adſcribi manifeſtiſsimum eſt: quum interim in illa quam modò examinauimus Appendicula, ſiue in illo Indice, multa tanquam barbara reiiciãtur, quæ in libris verè & ſine controuerſia Salluſtianis extant. CA. Imò minimè hoc mirum eſſe debet in homine iudicio carẽte. Sic etiam, quanuis ea quoque vocabula repudiarit quæ apud Terentium extant, quòd ea non legerit apud Ciceronem, ea tamen quæ ſunt in ijs locis quos citat Cicero, admittit, ſed tanquam Ciceroniana, nulla Terentij facta mentione. Quòd ſi cõtigiſſet vt bona comœdiarum huius pars Ciceronianis libris eſſet inſerta, non minus libenter quæcunque in ea occurriſſent ſine vllo diſcrimine admiſiſſet. FA. Sed aliud eſt, locum aliquem ſcriptoris cuiuſpiam ab ipſo Cicerone citari: aliud, ſcriptum aliquod Ciceronianis eſſe inſertum. Adde quòd hæc comica quæ Ciceronianis intermiſcet, Terentij ſunt, non Pſeudoterentij: at verò illa oratio cuius itidem verba & loquendi genera inter Ciceroniana ponit,

(lectorem non admonens, alîus quàm Ciceronis illa eſſe) non Salluſtij eſt, ſed Pſeudoſalluſtij. CA. Fateor, multo magis hîc quàm illic à Nizolio, & cum multo maiore lectorum periculo peccari. Sed iam recordor, inter ſcripta quę Ciceroni falſò adſcribuntur nō enumeratam fuiſſe illam ad Octauium epiſtolam. FA. Illam certè ipſe quoque alicuius eſſe puto qui ſe declamatorum more exercere voluerit. neque verò diſsimulabo, mihi quoties & hanc epiſtolā & orationes illas Ciceroni falſò adſcriptas lego, in mentem venire verba illa quæ cùm alibi tum in Anthologia Græcorum epigrammatum leguntur, Τίνας ἂν εἴποι λόγους. CA. Non ſatis memini ipſe horum verborū. FA. Non recordaris horum quæ libro primo leguntur? Τίνας ἂν εἴποι λόγους Πύῤῥος ἐπιβὰς τῆς Τροίας. item, Τίνας ἂν εἴποι λόγους Δηϊδάμεια, τοῦ Πύῤῥου πορθήσαντος τὴν Τροίαν. item, Τίνας ἂν εἴποι λόγους Ἀχιλλεὺς Ἀγαμέμνονος τρωθέντος. item (vt alios prætermittam qui interiecti ſunt locos) Τίνας ἂν εἴποι λόγους Ἑλένη μονομαχούντων Μενελάου καὶ Πάριδος. CA. Incipio iam in memoriam horum verborū redire, Τίνας ἂν εἴποι λόγους, eáque & alibi me recordor legiſſe. Sed quod ad illam Octauio ſcriptam epiſtolam attinet, non ita eam omnes docti vno cōſenſu reiiciunt vt illas
oratio-

orationes. FA. Hoc inde fit quòd Ciceronis ſtylum autor eius paulo melius imitetur. Sed iam verba illa, *τίνας ἂν εἴποι λόγους*, ſi non ad hanc epiſtolam, at certè ad quampiam ex orationibus illis aptemus: atque (exempli gratia) in locum iſtius tituli Latini, *Ciceronis oratio antequam iret in exilium*, hunc Græcum ſubſtituamus, *Τίνας ἂν εἴποι λόγους ὁ Κικέρων πρὶν φυγαδευθῆναι*, ſiue *μέλλων φυγαδευθῆναι*, aut *ἐξορισθῆναι*. CA. Nunquám ne Fabi quandam Aonij Palearij orationẽ vidiſti quam in L. Murenam ſcripſit? FA. Fama duntaxat mihi nota eſt illa oratio; nunquam à me lecta. CA. Nunc mihi in mentem venit, ſi in editione qua vſus eſt Nizolius, orationi Ciceronis pro Murena typographus eam ſubiunxiſſet, eodem illam quoque honore affecturum fuiſſe Nizolium quo Pſeudoſalluſtianam affecit. FA. Cui dubium eſſe hoc poteſt? CA. Marco fortaſſe dubium erit. FA. Nihil moror eius iudiciũ, præſertim quũ ſuſpectum ſit. Sed tenéſne memoria quidpiã ex ea oratione? CA. Duas periodos primas me poſſe recitare arbitror. F. Recita. C. NVNQVÁM

tatẽ populi Romani. quæ ſi vel ijs tam chara eſſet quàm ſolent prædicare qui primo quoque verbo Patres patriæ, cuſtodes libertatis, cõſeruatores fortunarum noſtrarum appellari volunt, nunquam profectò L. Murena conſul niſi ſaluis legibus renũtiatus ac defenſus fuiſſet. FA. Eſtne in tua bibliotheca illa oratio? CA. Eſt certè, cum alijs eiuſdem ſcriptis excuſa. nam & alias quaſdam orationes reliquit, & quatuor libros epiſtolarum: necnon de animorum immortalitate libros tres carmine hexametro. FA. Eum cras ad me mittas velim. CA. Mittam. FA. Nunc autem ad ſecundã rem venito, in qua iudicio caruiſſe Nizolium, quum Obſeruationes ſuas ſcriberet, dicis. CA. Magis laboro ne quampiam earum omittam (quoniam Nizoliano Marco gratificari cupio) quàm vt certum ordinem teneam. Sed antequam ad ſecundam veniam, duo ad primam pertinentia adiiciã. FA. Quæ ſunt ea? CA. Vnũ eſt id de quo antea diu multúmq; ſum cõqueſtus, quòd non contentus vocabula multa ex aliorũ quàm Ciceronis epiſtolis afferre, & cum Ciceronianis confundere, etiam quæ ſunt ex carminibus veterum poetarum, qui à Cicerone pàſsim citantur, illis permiſcuit: neque interim de hac farragine lectorem

commoneſecit. niſi fortè in illa Italica editione aliqua eſt hac de re ádmonitio quę me latuerit. FA. Alterum autem quod eſt? CA. Quòd inter illa quæ ab ipſo Cicerone vel ποιητικῶς (vt in Arateorũ phænomenων interpretatione, & in alijs quibuſdam verſibus, vel ἀρχαϊκῶς (vt in libris De legibus) dicta ſunt, & inter cætera eius verba & loquẽdi genera nullum diſcrimen ponit. FA. Horum vtrunque ad eam rem quam propoſuiſti primam, pertinere & ipſe exiſtimo. Ad ſecundam tranſi. CA. Secunda res ob quam meritò quilibet iudicium in Nizolio deſideret, eſt locorum falſa citatio, vt ita loquar. Hoc autem quum dico, non intelligo, locũ ab eo vnum pro alio citari (quod & ipſum tamen verè à me dici poſſet) ſed afferri aliud verbum quàm quod apud Ciceronem legatur: quanuis teſtimonio eius quem affert loci vſum illius verbi quod proponit, velit confirmare. Ex ijs autem quædam ab Henrico Stephano enumerari ſcio in dialogo quem inſcripſit Pſeudociceronem. ea autem ſunt, *Capitulum*, *Facetoſus*, *Multiſsimi*, & quædã alia. ſed

Maleficioſus, *Coharrarius*, *AEquilibralitas*, & reliqua. MAR. Quid? an etiam ipſa exẽplaria Nizolium præſtare oportet? eiúſne culpa factum eſt quòd in deprauatos libros inciderit? CA. Hoc ego nequaquam dixerim: non adeò ſum iniquus iudex: ſed ſi non defuiſſet Nizolio iudicium, non defutura illi fuiſſe meliora quàm quibus vſus eſt exemplaria dico, quod ad quoſdam ſaltem locos attinet. FA. Video paratum eſſe Marcum hâc de exemplaribus altercationem perſequi: ſed tu eius verbis aures occlude, & quæ ſit tertia res ob quam iudicium in Nizolio, id eſt in Nizolij Obſeruationibus, deſiderare debeamus, expone. CA. Non vna certè res ſupereſt, ſed plures. primùm enim in eo reprehenſione eſt dignus quòd Ciceronis locos qui eiuſdẽ quidem vocabuli vſum, ſed in diuerſis ſignificationibus, oſtendunt, permiſceat. Deinde (qua in re multo periculoſius ab eo erratur) quòd pro ſynonymis ponit quæ tantũ abeſt vt ſynonyma dici poſsint, vt etiã valde diuerſam ſignificationẽ habeãt (cuius erroris plurima exempla protuli) interdum verò viciſsim pro contrarijs quæ contrariam ſignificationem non habent. Poſtremò, quòd multæ expoſitiones planè eſſe falſæ (& harum quoq; non pauca exẽpla vidimus) nonnullæ ſermone parum La-

tino, nedum Ciceroniano, alicubi Ciceroniano quidem, ſed planè alium in ſenſum detorto, ſcriptæ comperiuntur. nam & de hoc queror in Obſeruationibus Nizolij, quòd plerunque dum metuit ne à Cicerone diſcedat, & non aliter quàm Ciceronianè vult loqui, ineptè Ciceronis verba vſurpat, in alium omnino ſenſum (vt dixi) detorquens. veluti quum in earum principio (optimè memor ſcilicet illius prouerbij aut ſaltem præcepti Pindarici, ἀρχομένου δ' ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές) *effata* vocat quæ vulgò Loquendi genera, aut Loquendi formas, vel Sermonis formas aut formulas appellamus. Poſtquam enim iſta attulit, *Ab aliquo facere, Cum aliquo facere: Ab aliquo ſtare, Cum aliquo ſtare: Ab aliquo eſſe, Pro aliquo eſſe: Ab aliquo dicere:* addit, *Hæc atque alia ſi qua ſunt huius generis effata, hanc habent uim ac ſententiam ut ſi diceres Adiuuare & defendere aliquem, uel Cauſam alicuius defenſionémque confirmare.* FA. Ineptiſſimè profectò & valde ridiculè voci *Effata* vſum illum tribuit. CA. Illam autem expoſitionem, *Cauſam alicuius defenſionémq; confirmare*, qualem eſſe dicis? FA. Quo eam

quirere, Camille, vt te non immeritò iudicium in illo deſiderare oſtendas. Ego verò ad illud tantùm nunc reſpondebo, quòd dixiſti Nizolium non contentum vocabula multa ex aliorum quàm Ciceronis epiſtolis afferre, & cum Ciceronianis confundere, etiam quæ ſunt ex carminibus veterũ poetarum, qui à Cicerone paſſim citãtur, illis permiſcuiſſe: neque tamen lectorem de hac farragine (ita enim ipſe valde odioſo nomine appellas) admonuiſſe. Ego enim illum, in illa editione Italica, ſtatim initio Indicis ſeu explanationis notarum ſiue verborum quorundam amputatorum, quibus ſingula Ciceronis opera in illis Obſeruationibus citantur, dico præmonuiſſe, has notas, Ci. Ep. ſignificare, *Cicero in Epiſtolis, quæ familiares uocantur*: & addidiſſe, ex quo volumine nonnunquam etiam citantur epiſtolæ infrà ſcriptorum autorum, Bithynici, D. Bruti, A. Cæcinnæ, Caſsij, Catonis: aliorúmque nomina his ſubiunxiſſe. De poeticis autem vocabulis quæ inſeruiſſet, quum facilè internoſci poſſent, quid monere opus erat? CA. Hæc de variis variorum epiſtolis illum fronti ſuarum Obſeruationum præfixiſſe, nec tibi nunc nego, nec certè antea negaui, vt opinor: ſed an putauit lectores ſuos fore OEdi-

pos? ita vt in ſingulis vocabulis aut loquẽdi generibus quæ horum cuipiam peculiaria eſſent, ea non Ciceronis ſed huius vel illius eſſe, coniectura vel potius diuinatione aſſequi poſſent? Ad ea autem vocabula quod attinet quæ ex veterum poetarũ aut etiam ipſius Ciceronis carminibus ſumpta ſunt, nónne lector, vt ab ijs ſibi caueret, admonendus, ſi non ſingulis in locis, ſaltem ſemel & ſimul, ſicut de illis varijs variorum epiſtolis, fuerat? Sed hoc itidem à Nizolio factũ fuiſſe fingamus: an cuiuſuis lectoris eſſe putas poetica internoſcere, & ab ijs ſibi cauere? Cuiuſuis fuerit fortaſsis qui apud Nizolium *Induperator*, ex Cicerone De diuinatione leget, animaduertere hanc epentheſin eſſe poeticam: quotuſquiſque autem alia quamplurima, quæ tamẽ nõ minus ſunt poetica, internoſcere poterit? nũc enim de lectore diſcipulo Nizolij loquor: cúmque à Nizolio immerentem vapulaturum fuiſſe dico, quòd verbis alioqui poeticis locum in ſua oratione ſoluta dediſſet. FA. Sed quid ſi plus quàm ſeipſum iudicio valere, plus quàm ſemetipſum ſapere di-

quin memineris iampridem prouerbio ia-
ctatum eſſe,

Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων.

quò alluſiſſe puto Iuuenalem, quum dixit;

—meliorem præſto magiſtro Diſcipulum.

CA. Illi9 Græci prouerbij recordor, à Ci-
cerone vſurpati: ſed ego τῶν γινομένων διδασκά-
λων, nō autem τῶν ὄντων, & ſemper intellexi,
& nunc quoque intelligo. FA. At ego in
ijs quæ ad Nizolium & totā Nizolianam
nationē pertinent, omnia ſe aliter quàm a-
pud cæteros mortales habere puto: adeo
vt quod de alijs incredibile mihi eſſet, vt-
pote prępoſterum, de Nizolio & quibuſdā
Nizolij diſcipulis credibile futurum ſit,

Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλου,

& quidem τοῦ ὄντος διδασκάλου. Sed quum Ni
zolianus noſter Marcus, & Nizolij defen-
ſor acerrimus, ſe tandem hinc proripue-
rit, vel (vt Plautus loquitur) ſe nobis ſur-
ripuerit, ne cum laruis, aut tanquam lar-
uæ cum mortuo luctari dicamur, huic ſer-
moni finem imponamus. CA. Id me lu-
bente fiet; vt eundem comicum loqui
memini.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE